

ПОЛИТИКНИ

ЗАБРАНИ

10
динара

БРОЈ
1481

16.5.1980. • ИЗЛАЗИ

Ripley

Веровати или не!

АКСЕНШТРАСЕ

ЈЕ ПУТ КОЈИ ВОДИ
ОД ШВАЈЦАРСКЕ КА
ИТАЛИЈИ, А ПРОСЕЧЕН
ЈЕ КРОЗ ЧВРСТУ
СТЕНУ. ОГРОМНИ
ИСКЛЕСАНИ
СТУБОВИ ПОДУПИРУ
СВОД КОЈИ
ТЕЖИ ВИШЕ
ХИЉАДА
ТОНА.

КОШНИЦЕ

СА ЛИКОМ ВЛАСНИКА И ЊЕГОВЕ
ЖЕНЕ ИЗРАЂИВАЛЕ СУ СЕ
НЕКАДА У ЧЕХОСЛОВАЧКОЈ
КАКО БИ ПЧЕЛЕ
„ПРЕПОЗНАЛЕ“
СВОЈЕ
ДОМАКИНЕ.

МУШКАРЦИ АФРИЧКОГ ПЛЕМЕНА СУК

НА ГЛАВИ НОСЕ ЧЕКУ ВРСТУ
ПЕРИКЕ КОЈУ ПРАВЕ ОД КОСЕ
ЖЕНИНИХ РОБАКА И БЛАТА.

ХРТОВЕ

СУ ДО 1700. ГОДИНЕ
МОГЛИ ДА ЧУВАЈУ САМО
ЕНГЛЕЗИ ПЛЕМИЊКОГ
ПОРЕКЛА.

ДАНИЈЕЛ ДЕФО

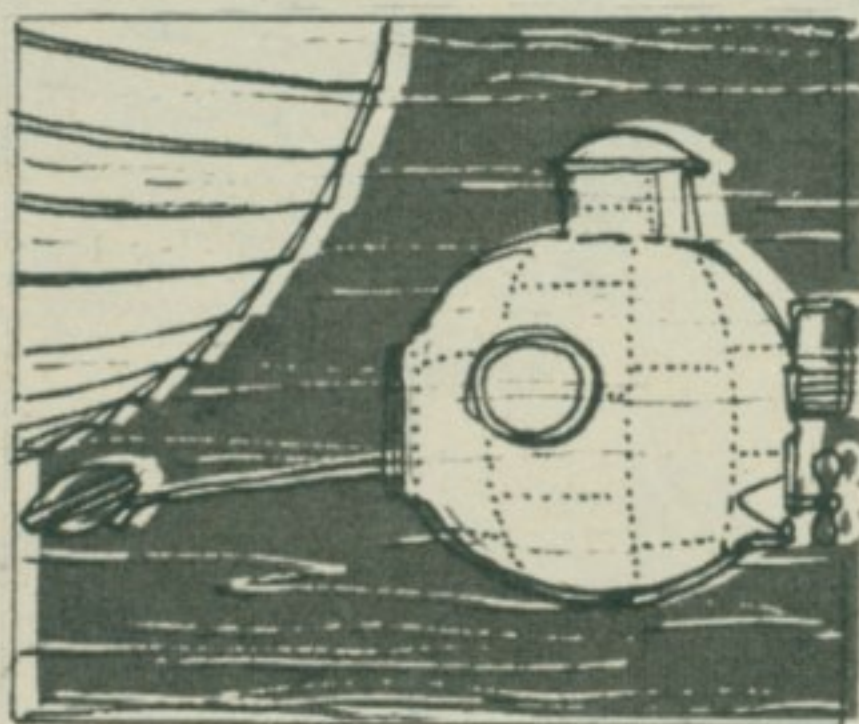
ТВОРАЦ РОБИНСОН КРУСОД, ДУГО
ЈЕ МОРАО ДА СЕ СКРИВА ШЕСТ
ДАНА У СЕДМИЦИ, ПОШТО ЈЕ
ДУГОВАО 7000 ФУНТИ. САМО
НЕДЕЉОМ МОГАО ЈЕ ДА ОБУЧЕ
СВЕЧАНО ОДЕЛО СА ЧИПКАНИМ
КАРНИЕРИМА, ОПАШЕ МАЧ И СЛО-
БОДНО ШЕТА УЛИЦАМА ЈЕР МУ ЈЕ ТО-
ГА ДАНА, ПРЕМА ЕНГЛЕСКИМ ЗАКОНИМА
ИЗ 17. ВЕКА, БИО ЗАГАРАНТОВАН
ИМУНИТЕТ.

ЏОН МЕЈЗЕНХЕЈМЕР

КАПИТЕН ПЛИВАЧКОГ ТИМА СА УНИВЕРЗИТЕТА У КЕНТАКИ-
СУ (САД), ПРЕПЛИВАО ЈЕ 800 МЕТРА ЗА 30 МИНУТА И 14 СЕ-
КУНДИ ДРЖЕЊИ ПАЛАЦ НОГЕ У УСТИМА.

ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЧУЛИ ДА...

● прву успелу подморницу из-
радио је Американац Дејвид
Бушнел 1776. године и дао јој
име „Корњача“. Кретала се по-
моћу ручног пропелера, а за на-
пад је користила мину од 70 ки-
лограма причвршћену на ду-
гачку мотку. Подморница је из-
грађена да би се уништили ен-
глески бродови у рату за неза-
висност Америке.

● бугарски научник Лозанов у
настави страних језика приме-
њује методе сугестије и тврди
да за 28 дана човек може да на-
учи две хиљаде речи потпуно
непознатог језика и користи их
у свакодневном говору.

● први клавијер који је имао све
важне делове данашњег клави-
ра, израдио је 1711. године Фи-
рентинац Бартоломео Кристофи.

● оригинал рукописа познате
драме „Јерма“ коју је написао
чувени шпански песник Гарсија
Лорка чува се на Куби.

● према траговима пронађеним
у кориту једног исушеног језе-
ра у Конектикату (САД), пале-
онтолог доктор Кумс дошао је
до закључка да су неке врсте
диносауруса месождери, који су
живели пре више од 150 мили-
она година, били добри пливачи.

● рачуна се да данас на свету
има више од 16 милиона слепих
људи.

● пегава хујка слична јегуљи
је риба која може да „стоји“.
Када мирује, она уздигне цело
тело, а репом се ослања на дно.

● према тврђењу перуанског
научника Фернанда Каблеса,
који проучава историју медици-
не, старе Инке знале су за лек
против рака.

● у најстрожем центру Лондо-
на настањено је свега пет хи-
љада особа, али зато у овај део
града на посао сваког јутра сти-
же пола милиона Лондонаца.

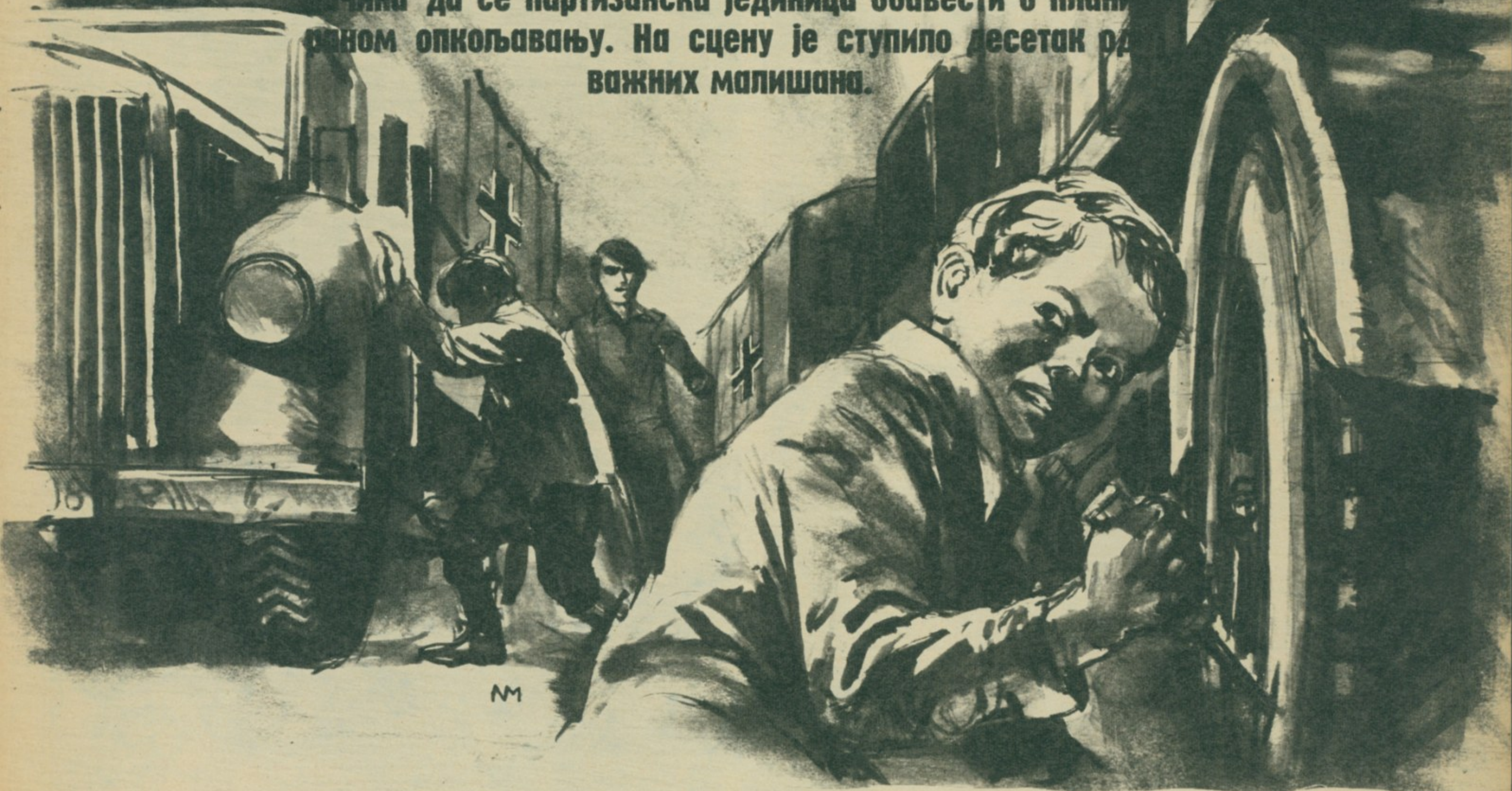

● кромпир је у Европу донет из
Америке 1536. године. У почет-
ку се гајио као украсна биљка
и био је сејан због свог цвета
па су га племићи често носили
на реверу.

Момчило Стефановић: Мали Јунаци великог рата

МАЛО ШИЛО МНОГО ВРЕДИ

Немци су затворили све излазе из места и није било начина да се партизанска јединица обавести о планираном опкољавању. На сцену је ступило десетак ратно важних малишана.

Мали борци, као и велики, нису ратовали само на ослобођеној или са ослобођене територије — започео је Перо Цар. — И овде, у северној Хрватској, посебно у Славонији, имали смо веома развијену борбу на неослобођеној територији, у окупираним гарнизонима и њиховој околини. У току читавог рата ту су деловале илегалне партизанске организације које су биле у сталној вези са ослобођеном територијом. Ово је нарочито било важно у источним деловима Славоније, посебно у Подравини, у околини Осијека.

Негде 1943. године, наше јединице су све више продирале на то подручје. Према северним обронцима Папука, ка Подравини, па све до саме мађарске границе. Биле су то наше веће јединице. Међутим, увек је постојала опасност да

нам непријатељ с јачим снагама одсече одступницу из тих равничарских подручја према планини. Зато су за наш покрет увек знале партизанске организације, припремале терен и прихватање бораца.

ПРИГОДНО ОРУЖЈЕ

Једна наша јединица прешла је те године на подручје у околини Доњег Михољца. Међутим, непријатељска команда у Осијеку на неки начин је то сазнала, вероватно неком издајом, и покренула велике снаге да одсече ову нашу јединицу. Тако се у Доњем Михољцу у сумрак нашла једна велика немачка моторизована једи-

ница. Жеља им је била да у току ноћи запоседну пут према Подравској Слатини и тако спрече повлачење наше јединице.

Чим су стигли у Доњи Михољац, Немци су стражама одмах блокирали место тако да нико жив није могао да изађе. Наравно, ни чланови партијске организације.

Секретар партијске организације на брзину је сазвао неколико чланова и симпатизера на договор да би видели на који ће начин да обавесте наше борце или како да бар за неколико часова спрече непријатеља да не запоседне тај пут.

Читав разговор слушао је син секретара партијске организације на кога одрасли нису ни обраћали пажњу. Имао је свега 11, 12 година. И док су они лупали главу шта да ураде, мали се извукао из куће,

сакупио десетак својих другова из школе. Одлучили су да они задрже моторизовану немачку колону.

Пошто су се Немци раширили по улицама, око камиона ложили ватру, певали, разговарали, јели, наши мали илегалци дошли су на идеју да зађу међу њих и онеспособе возила. Пре тога снабдели су се пригодним „оружјем“ — свако је од куће понео шило или неки сличан оштар предмет којим се брзо и лако може пробušити аутомобилска гума.

НА ИЗДУВАНИМ ГУМАМА

Како су замислили, тако су мали илегалци и поступили. Бушили су гуме и скидали вентиле.

После извесног времена, кад је непријатељска јединица требало да крене даље, већина камиона, неколико десетина, остала је да лежи на издуваним гумама. А како је свако возило имало само једну резервну гуму, Немци су били немоћни па су морали да онеспособе два-три камиона и врате се 30 километара назад, у Осијек, по нове гуме.

Наравно, то је спречило њихов покрет за шест — седам часова. А за то време до наше јединице некако је стигло обавештење и она је успела да се на време повуче према планини.

Оно што није пошло за руком ни много искуснијим одраслим, да задрже моторизовану немачку јединицу, успело је десетини малишана.

ДАН КАДА СУ УТИХНУЛИ ТОПОВИ

1

БРАТСТВО

Дубоко под канцеларском палатом, у свом бункеру, Адолф Хитлер ни средином априла 1945. године није престао да верује у победу. И даље је био убеђен да је само питање времена кад ће смогнути непријатеља. Мисао о поразу почео је да прихвата тек кад је крајем месеца постало више него очигледно да совјетске снаге незадрживо продиру у Берлин, срце Трећег рајха. Сан о победи распршиле су и вести о издаји Геринга и Химлера. Ништа мање црна није била ни вест о Мусолинијевој смрти. Сатеран уза зид, ухваћен у сопствену замку, Хитлер је 30. априла извршио самоубиство. Два дана касније, немачке јединице које су браниле Берлин затражиле су обуставу ватре. Оружје је положено. Додуше, дезорганизован и безнадежан отпор потрајао је још неколико дана. Све до 7. маја кад су топови коначно утихнули. У име Трећег рајха начелник оперативног одељења Врховне команде генерал Јодл потписао је капитулацију. Савезници су тај акт објавили већ сутрадан. Само дан касније извршена је и званична ратификација. Тиме је најкрвавији рат у историји био завршен: слободољубива Европа славила је победу.

ЖЕЉА ЈАЧА ОД СТРАХА — У другом светском рату учествовала је 61 држава. Једна од њих била је и наша. Пет година се лила крв да би се стекла слобода. А лили су је подједнако сви народи наше земље. Свој допринос слободи дали су и Истрани који су се налазили у посебном положају. Пред крај првог светског рата Италија је окупирала Истру, затим извршила анексију и тако је почело дугогодишње угњетавање. Многи Хрвати и Словенци били су приморани да беже из завичаја. Они који су остали трпели су све док жеља за слободом није постала толико јака да је потиснула страх од терора и репресалија. Већ 1941. године у Риједи је организован партијски актив за Истру. Средином наредне године формиране су антифашистичке групе које успешно изводе саботаже у Ровињу и Пули. У току рата Ровињани су се укључивали у јединице народноослободилачке војске а у децембру 1943. године организовали су и котарски Народноослободилачки одбор у који поред Хрвата улазе и Италијани. Неколико месеци касније формиран је батаљон „Пино Будицин“ који је у априлу 1945. године учествовао у ослобођењу овог лепог приморског града. У знак сећања на борбу народа Истре у Ровињу је на самом обали подигнут споменик рађен по замисли вајара Ивана Саболића.

ПЕСНИЦЕ ИЗРАСЛЕ ИЗ ЗЕМЉЕ — Један од већих концентрационих логора у земљи налазио се и у Нишу. Једини пут из њега водио је пред стрељачки строј на брду Бубањ. Знајући шта их чека једна трупа логораша је по цичи зими каква је била 12. фебруара 1942. године напала стражу и успела да се пробије кроз бодљикаве жице. Њих стотинак избегло је потеру и прикључило се борцима Озренског, Сарлишког и Јастребачког одреда. Онима који нису успели да избегну смрт на бубањском стратишту подигнут је споменик: као из земље изникле, чврсто стиснуте песнице — симбол неуништивог отпора.

У КРВИ ИСКОВАНО

РАВНА И НЕПОКОРЕНА — Мада је деловао у веома неповољним теренским условима, партизански покрет у Бачкој успео је да се одржи све време рата. Једно од места у којем су акције партизана и илегалаца доводиле окупатора до беса био је и Србобран. У његовој непосредној близини, у селу Турији, маја 1942. године одржана је конференција на којој је народни херој Светозар Марковић Тоза поднео реферат о развоју НОБ-а у Војводини и где је, у највећој тајности, штампан лист Покрајинског комитета за Војводину „Истина“. На та тешка времена и борбу народа овог краја подсећа висок обелиск са статуом „Слободе“ коју је 1957. године израдио Стеван Боднаров.

УСРЕД ВАЛОВИТЕ ЖУПЕ — У Александровцу, прадињу који се налази усред плодне и валовите Жупе, налази се споменик ослободиоцима, рад вајара Николића. Подигнут је у знак сећања на борце Расинског партизанског одреда који је још од 1941. године успешно деловао у овом крају. Октобра 1944. одред, чије дејствовање није престајало све време рата и чије су се акције преносиле од Јастрепца до Копаоника, ослободио је варошицу.

Снимци и текст: М. Вујовић

НИСУ ЗНАЛИ ЗА РАЗЛИКЕ — На путу Призрен—Баковица код Ландовице налази се споменик подигнут у знак сећања на јуначку смрт двојице хероја. Боро Вукмировић и Рамиз Садику ухваћени су приликом покушаја да се из Баковице пребаце у Призрен где их је ради договора чекао Светозар Вукмановић Темпо. Аутор две фигуре које се загрљене уздижу према небу и тако симболишу заједничку борбу народа и народности Косова против окупатора и њихово братство и јединство у крви исковано је Миодраг Пецић.

Кумровец, родно место Јосипа Броза Тита, у коме Брозови живе већ скоро четири стотине година, налази се у једном пољу на изласку из клисуре Зелењак, око педесет километара северозападно од Загреба. Мала река зелене боје, Сутла, вијуга кроз кумровачко поље. На западној страни поља, преко Сутле, диже се неколико ланаца високих брда обраслих густом шумом. Тамо је већ Словенија.

СЕДМО ДЕТЕ

Селаци из Кумровца и читавог овог дела Загорја прелазили су преко Сутле у шумовита словеначка брда и ту кришом секли дрва у којима су били оскудни. То је чинио и Фрањо Броз. Одлазећи до села Подсуседа и Требча, упознао се са шеснаестогодишњом Словенком Маријом, ћерком Мартина Јавершека. Фрањо Броз венчао се са Маријом Јавершек 31. јануара 1881. године. Сватови су из Кумровца дошли по младу „у петоро санки“, како се сећа тетка по мајци Јосипа Броза — Ана.

Тежак живот чекао је Фрању и Марију Броз. Са 8 јутара шкрте земље која се убрзо још смањила није се могла лако исхранити породица. Сам Фрањо је по природи био човек мек, доброћудан, па када су га притисли први дугови, клонуо је духом, а сав терет породице пао је на

плећа његове жене Марије. Она је била радна, енергична, пуна поноса. Била је према деци строга и ишла сваке недеље у цркву. Фрањо и Марија Броз имали су петнаесторо деце од којих је већина помрла још у првим годинама живота. Јосип Броз или, како су га звали, Јожа био је њихово седмо дете.

Читава породица Фрање Броза становала је у кући број 8 у Кумровцу подигнутој негде око 1860. године. Фрањо Броз делио је ту кућу са својим рођаком Блажом Брозом. Предсобље до улазних врата било је заједничко, а са обе стране имали су сваки по две собе, док је кухиња са отвореним огњиштем била такође заједничка. У таквим условима отпочео је живот Јосипа Броза. Ево како се он сећао тих дана:

— Дјетињство је моје било тешко... У породици је било много дјеце, и за њих није било лако старати се. Често ни круха није

ДЈЕТИЊСТВО НИСАМ

Једног дана нашем учитељу је дошла мајка и одвела га. Док су кола одлазила, учитељ нам је махао рупчићем а ми смо сви плакали.

било довољно и због тога се дешавало да је мајка, да би правилно распоредила резерве кукурузног брашна које је имала, морала закључавати оставу у којој се налазио крух, а ми, дјеца, добијали смо толико колико је она сматрала да нам може дати, а не колико смо могли појести. Већ у мјесецу сијечњу мој отац Фрањо морао је куповати крух, односно кукуруз, јер за пшеницу наша кућа није имала довољно средстава.

Невоље са глађу биле су велике али и искушења.

Из тог времена остало је и сећање на један догађај о коме је Јосип Броз причао.

ПУТКО И ЛАСТА

— Једном је био некакав светац, а родитељи отишли неком у госте. Били смо гладни. На тавану је висила сува свињска глава која се чувала за Нову годину. Браћа и сестре су плакали а ја скинем ту главу, ставим је у котао са врућом водом, успем мало брашна, па се све то кухало око два сата. Најели смо се да је „све пуцало“. Али јело је било толико масно да смо се сви разбољели. Кад се мајка вратила ми сви само шутимо и стењемо. Она се растужила и није нас због тога истукла...“

Највећи део свог раног дјетињства, готово све до поласка у основну школу, мали Јожа провео је преко Сутле у Словенији, код деде по мајци Мартина Јавершека, малог жилавог човека, где је чувао стоку и доносио воду за кућу. Јавершекови су били и мућнији него Брозови, па је Јожа имао веселије дјетињство код деде него у кући свога оца.

— То су ми најмилије успомене из дјетињства! — увек је говорио Јосип Броз.

Деда Мартин живео је у Подсреди, селу под шумовитим бреговима преко Сутле. Боравећи тамо мали Јожа се најрадије играо у шуми и секао пруте, правећи од њих бичеве за коње. Играти се око коња, бити око коња, била му је највећа забава. Деда

му је с коњима радио, отац му је имао два жустрат коњића и кочију, уопште у Загорју имати коња, значило је много. Ноћу, крај Сутле мали Јожа је понекад дочекао и зору, чувајући коње на паши.

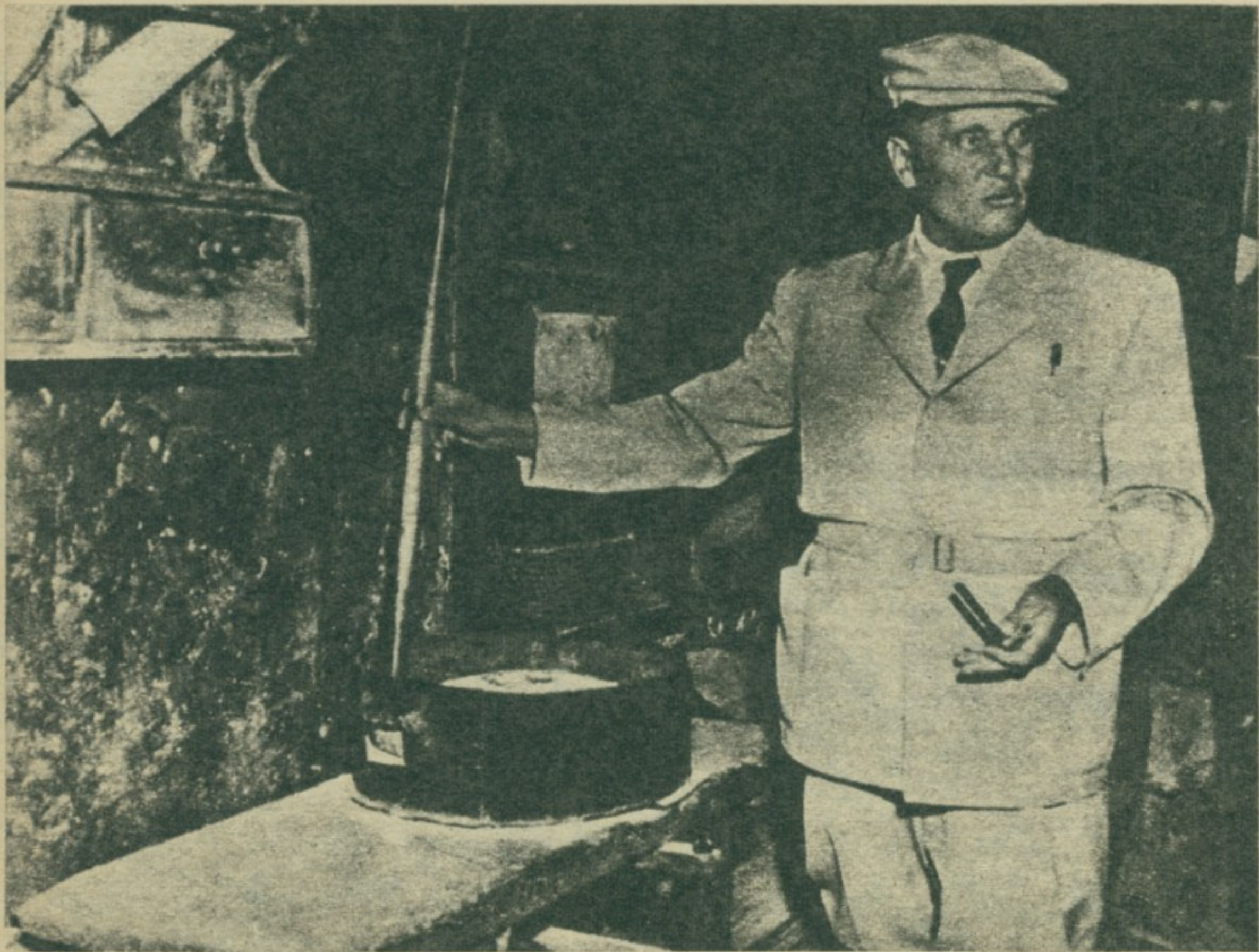
— На селу се на коња гледало као на радну снагу. Помаже ти у раду. Што га боље тимариш, боље ти и служи. У мога оца био је коњ по имену Путко, кога сам једино ја могао да обуздам. А увијек је био пун, угодан, па и после пролећног орања...

Ваља рећи да је Тито за време рата увек сјавивао с коња кад је требало да се успне уз брдо. Говорио је: „Треба коња штедијети за равницу“. У току Пете офанзиве свога коња Ласту ниједном није јахао све док се партизани нису пробали из обруча.

ВОЛЕЛИ СМО ПОЛАКА

Кад је мали Јожа коначно напустио дедин дом, за њега је настао други живот. У загорским кућама дете од седам година већ се сматра радном снагом. Као и мајка, браћа и сесте, и Јожа је од своје седме године окретао жрвањ — примитиван ручни млин. У његовој кући и данас постоји тај жрвањ за млевање кукуруза, чије је окретање врло напорно.

— Стотину пута сам се ознојио окретајући жрвањ, а како су ми после тога жгњанци били слатки... Или би ми мајка рекла да љуљам млађег брата у колијевци. Ја бих љуљао, љуљао, док дијете не би испало из колијевке... Као

Друг Тито показује жрвањ у родној кући који је као дечак често морао да окрета

СТВА ИМАО

дијете, волио сам се играти. Једном пао снијег а санки немам. Мајка није била код куће, а ја узнем корито па са њиме на снијег, спуштао сам се с коритом низ бријег док није ударило у камен и пребило се на пола. Било је послје батина... Али, најтеже од свега било је када ме отац слао да с његовом мјеницом у руци одем жигантима и замолим да је потпишу. То су били сељаци као и мој отац дужни, гладни, с много дјеце... Морао бих тада да слушам прво грдње, затим јадиковке, док коначно и мјеница није била потписана.

Али ни жрвањ, ни менице, па ни разбијено мајчино корито нису му донели толико очаја као случај са псом Полаком. О томе је Тито причао:

— Највише суза смо ми, дјеца, пролили кад је отац продао нашег пса, великог кудравог овчара Полака. Сви смо вољели Полака јер нас је „научио“ ходати.

њим назад. Ми у плач, кад сутрадан ето Полака опет, али не смије у кућу, као да осјећа да ће га отац поново вратити. Ми онда Полака одведемо у шумицу изнад куће, ту му ископамо јаму и ту смо га пуне двије недјеље потајно хранили. А он, као да је знао да је бјегунац, нити лаје нити се јавља. Послије и фешнер дворца дигне руке од пса а ми онда Полака изведемо пред оца. Још је дуго послје тога био код нас и доживио шеснаест година...

У Кумровцу још и данас постоји стара школска зграда у којој је учио Јосип Броз. У архиви школе чува се један документ. То је „Школска споменица за нижу пучку школу у Кумровцу“ која се води од самог отварања школе. Ту је забележено да је школска година, кад је нови ученик Јосип Броз ступио у школу, започела као и остале „свечаном службом божјом и сазивом духа светог“. Те школске

Кућа у Кумровцу у којој се родио Јосип Броз Тито

Кад би још као мала дјеца бауљали по соби, ухватили бисмо се за густе Полакове длаке и тако, држећи се за пса, правили своје прве кораке. А Полак би полако ишао по соби. Отац га је био дао за два хвата дрва фешнеру (управнику) Виндишгрецовог дворца у Словенији и одвео тамо. Још се отац није ни вратио, а Полак је већ био код куће. Тада отац поновно зграби Полака и крене с

године уписана су 224 дечака и 142 девојчице. Учитељ је био Јуре Марковић за сва четири разреда.

— Тешко се онда учило — сећао се Јосип Броз. — Био си радна снага. Никад ниси имао времена за учење. Чуваш стоку, копаш... Одеш на ливаду да пазиш на краву, а понесеш у руци књигу и хоћеш да учиш, али од учења нема ништа. Крава те за „штрик“ вуче камо она хо-

Ова фотографија, снимљена у Намнику 1911. године где је Јосип Броз радио извесно време, сматра се његовом најстаријом фотографијом. Јосип Броз стоји у задњем реду (означен стрелицом)

ће... Ако дигнеш очи с ње, или испустиш штрик, она право у туђу њиву... Дјетињства стварно нисам имао.

РУПЧИЋ УЧИТЕЉА МАРКОВИЋА

— Учитељ Јуре Марковић боловао је од туберкулозе и често је изостајао из школе... По два разреда била су у истој учионици. Учитељ би закашљао, бацио крв у рупчић, а ја бих му га послје носио на воду и прао. Послије смо рупчић сушили на ватри јер другог рупчића није имао... Учитељ ме је јако волио, често ми је давао круха. Једног дана дошла му је мајка и одвела га... Сви смо стајали крај оградe док су кола одлазила. Учитељ нам је махао рупчићем и ми смо сви плакали. Послије је дошла једна учитељица по имену Марија, строга жена која је ђаке тукла шибом. Али је она брзо напустила Кумровец. Трећи учитељ био је Стјепан Вимпушек.

Поткрај априла 1902. године школу је обишао, како вели „Споменица“ школски надзорник „Оптрикић који се разболио од нагле и тешке болести и у Дубровици благо уснио“. Приликом обиласка школе од стране надзорника Оптрикића извршено је прозивање ученика и кратко испитивање. Ускоро је завршена школска година па је Јожа прешао у други разред. Школске године 1904—1905. Јосип Броз је

учио последњи, четврти разред у Кумровцу. Било му је већ 12 година. У школи је било уписано 430 ђака, али је велики број изостајао.

За време распуста и празника кумровачка деца проводила су време на зидинама разореног Цесарграда, а за летњих врућих месеци највећим делом у долини крај реке Сутле где су дечаци чували стоку. Ишло се и у туђе воћњаке.

— Када смо били дјеца — причао је Јосип Штефан звани Попек, земљорадник, иначе школски друг Јосипа Броза — нас двојица смо с осталим дјецацима ишли по јабуке у воћњаке наших сусједа. На примјер, код Марка Гргића, званог Бајс, чији воћњак није био велики али су јабуке у њему биле ванредно добре. Воће смо трпали у њедра. Једном сам ја понио собом чак и кошарицу, али кад сам је напунио и кренуо из воћњака, Бајс је искочио из заклона иза којег нас је вребао. Мене је и ухватио пошто с кошаром нисам могао да бјежим као остали.

Кад је Јосип завршио основну школу чекала га је иста судбина као и свако загорско дете. Како се које отме, одлази у свет за зарадом. По свршетку школе неко време је радио код брата своје мајке, шкртог човека.

— Хранио сам — сећао се Јосип Броз — свакога дана дванаест крава и волова... Ујак ми је као плаћу обећао нове чизме и храну. Али ријеч није о-

држао. Прво ми је узео моје старе чизме које су имале лијепе саре па их је преправио за свог сина...

ХТЕО САМ ДА БУДЕМ КРОЈАЧ

И сам ујак видео је да је Јожа незадовољан па му је рекао:

— Иди ако мислиш да ће ти другдје бити боље.

Тако је дошло време да Јожа крене трбухом за крухом. Десило се да је баш тада дошао у Кумровец рођак Брозових, стојерни наредник Јурица у униформи са много медаља на грудима, које су се Јожи свиђале. Јурица је хтео да помогне рођаку Фрањи. говорио је Јожи да је конобарски позив најлешњи:

„Увијек си лијепо обучен, долазиш у додир са финим свијетом, нема много запињања ни зноја.“

— А ја сам хтио кад сам био мали — говорио је Јосип Броз — да postanем кројач, јер је жеља сваког сељачета из Загорја да има лијепо одијело...

Под утицајем тог свог рођака Фрањо Броз одлучио је да пошаље Јожу на келнерски занат у Сисак на коме није дуго остао. Мајстор Никола Карас убрзо га је примио на браварски занат који му је касније постао струка.

Из књиге Владимира Дедијера „Јосип Броз Тито прилози за биографију“

Немачку окупацију Јаша Рајтер је дочекао у Београду као млади члан Комунистичке партије, али већ проверен на низу задатака које је успешно извршавао још пре почетка рата.

Једног дана, у мају 1941. године, добио је налог да неког друга пребаци од Чукарице до Каленића пијаце својим колима која му окупатор није одузео јер је припадао „немачкој мањини“.

„Стигао сам на уговорено место где је прво требало да успоставим везу са неком девојком. И на највеће изненађење угледах — своју сестру Миладу која је илегално радила у окупираном Београду, како стоји на означеном месту и наводно чита новине.

— Где се налази Панчевачки мост? — казах јој лозинку. А она као да јој нисам никакав род оштро рече:

— У Земуну! — био је то одговор за распознавање.

— Ма, не будали, бре — рекох јој онако братски — већ ми кажи кога то треба да возим.

Сестра ме је строго погледала а ја сам схватио да је задатак који сам добис озбиљан и да се зато не треба шалити и постављати сувишна питања.

Милада је села на задње седиште малог „штајера“, а тај друг који се одједном појавио до мене рекао ми је да затворим кров на колима а онда је почео да се распитује како иду, да ли се кваре, колико бензина троше јер иста таква он има у Загребу. А када је с Миладом изашао код Каленића пијаце, по питањима која ми је постављао закључио сам да у Загребу ради као инжењер.

ПОД ЈЕДНИМ УСЛОВОМ

Пошто је имао „аусвајс“, дозволу за несметано кретање, Јаша Рајтер је често ишао у Чачак, Ваљево, Лазаревац... и тамо скупљао информације о понашању окупатора. Тако је потпуно заборавио на човека кога је возио у мају, све док средином септембра није добио нови задатак да једног одговорног партијског руководиоца отпрати из окупираног Београда на слободну територију.

„Сутрадан, 16. септембра, отишао сам са Веселинком Малинском на београдску железничку станицу где нас је сачекала нека другарица, дала нам новац за карте а онда ме одједном запитала:

— А знаш ли како изгледа тај друг?

Почео сам да се осврћем по перону. Одједном, угледам оног човека кога сам у мају возио како стоји по

страни с једном девојком. Био је обучен у градско одело преко којег је носио кожни капут а на глави је имао сомотски шешир. Одмах сам знао да је то та партијски руководиоца па му приђох и, да не бисмо били сумњиви, почесмо да говоримо на немачком. У једном тренутку приметих неког православног попа како нас посматра. Али, кад смо ушли у воз за Краљево схватио сам да и он спада у пратњу.

На једној „станици“, пошто су тада пруге на многим местима биле разрушене па се често морало прелазити из једног воза у други, тај друг ми рече да потражим Веселинку јер није дошла у наш купе.

— Можда су је ухватили агенти. Иди и види! — рече ми.

— Добро! Али, под једним условом: док споља обилазим воз, ти истури лакат кроз прозор. Мораш да ми будеш на очима сваког тренутка. Такво сам наређење добио!

Он се насмеја али је ипак било по моме. Док сам ишао поред воза, стајао је на прозору и кад год бих се окренуо могао сам да угледам његову руку.

На наредном прелазу машиновоћа је нагло крену-

о и велики ветар полете том другу право на главу. Скочих да га прихватим, али тада зачух узвик девојке која је седела до незнајца.

— Пази, Тито!

Мене обли зној! Тек тада сам схватио кога водим и постао свестан важности задатка који ми је поверен. Генерални секретар КПЈ налазио се ту преко пута мене, а ја о томе нисам ни сањао. Ипак, ниједним жестом нисам показао да сам одгонетнуо ко је он. Мирно сам наставио да седим док су ми у ушима одзвањале речи другова који су ми дали задатак: „Мораш га спасти из сваке тешке ситуације. Обезбеди му одступницу и својим животом!“

КОЈИ ЈЕ ТО ЈЕЗИК?

У Сталаћу друг Тито нам је рекао да не идемо у Краљево већ за Ваљево. А да не бисмо стајали на перону, предложио сам да воз за Чачак сачекамо у станичном ресторану. Се-

досмо за један сто: Тито, две другарице, поп и ја. Долази келнер пита нас шта ћемо да попијемо. Оне две другарице хоће кафу, поп — шљивовицу а Тито затражи шприцер. И ја бих га радо попио, али како — кад не смем гласно да наручим. Зато иза Титових леђа подигох два прста што је келнер одмах разумео, донео је шприцер и за мене. Пописмо то, али воз никако да стигне. Зато поновисмо „туру“, опет две кафе, шљивовица, ја показвах два прста... Кад после неколико минута на сто

стиже послужење, друг Тито ме запита смешећи се:

— А на ком ти то језику поручујеш шприцере?

У тој кафани ме спопао голем страх јер друг Тито је отворено разговарао са сељацима, питао их каква је разлика између оних који носе кокарде и оних с петокракама, ко од њих плаћа храну када је узме, шта мисле о овом рату... Да је којим случајем неки агент прислушкивао тај разговор, одмах би нас ухапсио.

У Чачку смо опет пресе-

ДО ЈЕ ВАЛТЕР!

— Пази, Тито! — викнула је девојка када је на њега полетео кофер. Тек тада је Јаша Рајтер схватио да преко пута њега у купеу седи генерални секретар КПЈ и постао свестан важности повереног задатка.

миран па сигурним гласом запита:

— Ко је од вас главни? Јави се један, а Тито се издвоји на страну и поче нешто да му говори...

После тога, до села Бачевци, где се налазила партизанска патрола, стигли смо у пратњи два четника који су нам — носили кофере! Тек после рата сам сазнао да је друг Тито од попа Милутиновића добио четничку легитимацију на којој је писало да иде на преговоре са партизанима.

Али, у селу су настале непријатности. Учитељица Рада Обућина, која нам је била веза, никако није хтела да поверује у нашу причу. Како то да члановима Партије четници носе кофере — питала се. И скојевци који су били одређени да нас прате до Штаба одреда сумњичаво су нас посматрали. Док смо пролазили кроз неку шуму, они изненада засталоше, одвојише се у страну и почеше нешто да се дошптавају. Поста нам јасно да ће нас ликвидирати. Тада им Тито приђе па мирно рече:

— Другови, ми верујемо да смо вам сумњиви и зато, ако хоћете, вежите нас и спроведите у Штаб!

ЧОВЕК ИЗА ПЛАСТА

Те његове речи мало умирише оне младиће па чак дадоше Титу коња. Тако стигосмо до Робаја. Уведеше нас у авлију Секуле Бојиновића где остадосмо да чекамо комесара чете Колубарског партизанског батаљона.

— Друже комесаре — рапортирао је скојевац Милану Дракулићу. — Дотерао сам неке сумњивце! Друг Тито им тада приђе и представи се:

— Ја сам генерални секретар Комунистичке партије Југославије.

Уместо да поздрави друга Тита, Дракулић се нагло

окрете и истрча из дворишта. У селу је успео да пронађе Бранка Соларића који је с другом Титом, као политички осуђеник, био на робији у Митровици. Тек када је иза пласта сена осмотрио ситуацију и „сумњивог друга“ угледао с лица, Бранко је радосно узвикнуо:

— Јесте! То је Валтер. Стигао је!

Они омладинци који су до тада стајали са упереним пушкама у нас као по команди окренуше се на другу страну.

Већ сутрадан, 19. септембра, друг Тито је са Милошем Минићем, инструктором Покрајинског комитета, отишао на преговоре са Дражом Михаиловићем у село Струганик. А дан касније пошао је према Крупњу — ка слободној територији.

После рата први пут сам срео друга Тита 1952. године, баш на његов рођендан када сам предводио привредну делегацију Београда. И тада, док смо се поздрављали, приметим како ме посматра и труди се да ме препозна. За време коктела приђе ми па позва Миливоја Радовановића Фабрина и мене да седнемо за сто. Друг Тито ме понуди цигаретама „Друга пролетерска“.

— А шта сад пушиш? — упита ме.

— „Зету“, те цигарете сам одувек пушио!

— Како то кад си ми онда из ташне „дигао“ два пакла „Љубушки“ — насмеја се па ме запита:

— Је л' се још бријеш оригинал жилетима?

— Ма... не — почех да муцам. — Бријем се онима који ми дођу под руку.

— Знам, знам! Као и онда у Ужичкој Пожеги, па после тебе нисам могао да их употребим. А видим, више не пијеш шприцере и не наручујеш их онако — прстима иза леђа.

И док су се други око нас смејали, мени дође у земљу да пропаднем...

Забележила:
Б. Јеремић

се са својим „новим пријатељима“ и попех се горе у собу. Покушах да легнем до Тита, али како је кревет био узан а ја висок, никако нисам успевао да се сместим. Зато, прострех ћебе на под, подметнух Титову торбу под главу и прекрих се капутом. Пред јутро осетим како неко покушава да ме подигне са пода. Разбудим се и схватим: друг Тито хоће да ме пребаци на кревет.

— Хајде, сад ти мало спавај као човек! — поче да ме убеђује.

Био сам се потпуно расанио, па сам зато остао да седим на поду. Почесмо да причамо и после тог разговора који је трајао око сат била ми је јасна наша борба за нову Југославију.

Тог јутра настависмо према Косјерићу неким фијакером а затим волов-

ским колима до Ражане! Ту свратисмо у механу да нешто презалогацимо. Кад унутра — све сами четници. Шта је — ту је, седосмо за један сто а је почех гласно да дозивам газду.

У то нам приђоше два четника. Куда ћете, питају, па нас све гледају испод ока. Рекох им да идемо да купимо стоку на шта они почеше да нас саветују:

— Пазите како ћете даље! Опасно је, пуца се на све стране.

— А, не бојимо се ми. Овај је Немац! — несмотрено рече Веселинка показујући прстом на мене.

АКО ХОЋЕТЕ — ВЕЖИТЕ НАС!

За тренутак настаде тајац. А онда четници поскакаше од столова и зграбише пушке: ситуација је постала безизлазна. Погледах Тита а он ми даде знак очима да будем

ли у други воз и стигли у Ужичку Пожегу, где смо одлучили да преноћимо. Поп Милутиновић је у једном хотелу нашао собу тако да су друг Тито и две другарице, уморни од пута, одмах отишли да спавају. Ја сам остао у приземљу да чувам стражу.

Изненада, у хотел упадоше војници немачке фелдјандармерије, почеше да се распитују ко су и шта су они дошљаци, мислећи на нашу групу. Пришао сам им, показао свој „аусвајс“ и објаснио да су ти људи са мном допутовали. Обрадовани што виде „свог човека“, позваше ме да са њима нешто попијем.

Око 10 сати увече, пошто сам, наравно, морао да платим цео „цех“, поздравих

ДАН КАДА СУ УТИХНУЛИ ТОПОВИ

2

У НАС СЕ М

КРАЈ СУТЈЕСКЕ ХЛАДНЕ ВОДЕ — Сутјеска и борбе вођене око ње чувају сећања на оне дане који су уследили после слома четврте непријатељске офанзиве када су окупаторске и квислиншке снаге отпочеле нову, пету офанзиву. Њен циљ је био уништавање главнине партизанских снага заједно са Врховним штабом. Близу 120 хиљада непријатељских војника супротставило се нашим снагама које су имале око 16 хиљада људи и чији је положај био тим тежи што су уз себе имали 4 хиљаде рањеника и колоне одбеглог народа. Офанзива је почела 15. маја 1943. године. Месец дана касније, мада болесни и исцрпљени, наши борци су успели да изврше пробој на Сутјесци. У знак сећања на преко 3 хиљаде палих бораца на Тјентишту је, по замисли вајара Миодрага Живковића, подигнута монументална спомен-гробница.

НАДМОЋАН ЈЕ НЕМОЋАН — Партизански покрет у Срему је захваљујући темељитим припремама успео да се одржи и развија све време рата. Овдје је несумњиво допринела и шумовита Фрушка Гора као и околност да су се њени обронци спуштали према Србији и Босни на чијој је територији углавном и боравио Врховни штаб. Тако су Сремци били у прилици да одржавају непосредну везу са главнином наших снага. С обзиром на различити национални састав овог дела земље, Комунистичка партија је настојала да се у борбу укључе припадници свих народа и народности. За Фрушку Гору везано је и формирање прве сремске партизанске групе 8. августа 1941. године. О значају акција које су изводили говори и ослобађање 32 заточеника из сремскомитровачке казнионе. Непријатељ је чинио све како би на свом терену ликвидирао покрет, па је у августу отпочео акцију у којој је 17 хиљада војника кренуло на 400 партизана. Не успевши да их савлада, непријатељ је свој гнев искалио на народу. У спомен на сремске борце на Иришком венцу подигнут је споменик аутора Сретена Стојановића.

Вила «Ривалти» недалеко од Напуља у Италији. На њеној тераси 12. августа 1944. године сусрећу се Јосип Броз Тито и Винстон Черчил. Разговор који су заподели води се пред великом картом европског ратишта. Прелећевши очима преко ње, поглед британског премијера зауставља се на Балкану.

— Господине маршале — каже Черчил — имате истакнуто место у читавој стратешкој слици Европе.

— Ми немамо довољно оружја. Немамо ни авијацију. Тешко наоружање нам је крајње слабо. Али, за Балкан се не узбуђујте: НОВ Југославије је поуздан савезник — одговорио је Тито.

У то нарав је савезник Народноослободилачка војска Југославије, уверио се, обилазећи пола године касније Сремски фронт, и генерал Харолд Александер. Једном је једином реченицом одао јој је пуно признање:

— Тек над сам се искрцао у Италији са својим победоносним армијама — рекао је — схватио сам и исправно оценио огромну помоћ и потпору коју сте дали савезничкој ствари!

Наша слабо наоружана војска која је добар део ратних страха понела на својим плећима, није могла 9. маја 1945. године да се у пуној мери радује с Европом. На тлу Југославије још није престала рика топова: остаци немачких и усташко-четничких снага још су пружали отпор. Шест дана касније, 15. маја, брзим продором према горњем току реке Драве, јединице НОВЈ пресекле су им одступницу и приморале их на капитулацију. Био је то крај ратовања на нашем тлу.

Текст и снимци: М. Вујовић

ОЖЕТЕ ПОУЗДАТИ

УПРКОС ПРЕКИМ СУДОВИМА — Године 1941. словеначки градић Крањ нашао се у пределу демаркационе линије којом је Словенија подељена између Италије и Немачке. И управо ту, у пределу Горењске, у јулу исте године формиране су прве партизанске чете које су са онима из Јесеница и Камника почеле организоване акције против непријатеља. И поред оштре одмазде и преких судова, покрет се не само одржао већ и ојачао. Сећајући се тих крвавих дана, становници Крања подигли су на централном тргу споменик чији је аутор Лојзе Долинар.

ГРАД У ЖИЦИ — Одлука о устанку затекла је спремне све комунисте Црне Горе. Већ 14. и 15. јула они ликвидирају карабињерске станице, пресецају телефонске везе, руше путеве. Снага устанка је таква да италијанска Врховна команда одлучује да пошаље помоћ дивизији „Месина“ која има задатак да Црну Гору држи „у шаци“. Тако из Албаније стиже 6 дивизија и више других јединица: укупно 100 хиљада војника. За почетак опасују Подгорицу бодљикавом жицом. Али ни она, ни ужасан терор, неће скршити устанак: штавише, месна партијска конференција бира Месни комитет а на самој територији града и у његовој близини делује 3 хиљаде бораца Зетског одреда. Коначно, 19. децембра 1944. Подгорица је ослобођена. Изражавајући љубав црногорског народа према Врховном команданту, град је 13. јула 1946. добио име Титоград. У знак сећања на пале жртве на брду Горица изнад града подигнут је споменик, дело архитекте Ђокића и вајара Ђуровића.

КОЛЕВКА МОРНАРИЦЕ — После одлуке маршала Тита од 10. септембра 1942. године у Подгори је формирана прва партизанска лука у чијем су се сидришту нашао два мала брода: „Пионир I“ и „Партизан“. Мада неоклопљени, они су се храбро устремљивали на непријатељске пловне јединице. Сви покушаји непријатеља, као и снај 7. јануара 1943. године, да униште партизанску морнарицу у Подгори остали су без успеха. Рибарски бродови преуређени у ратне запленили су 23. марта исте године два непријатељска брода. На ове легендарне дане наше морнарице подсећа споменик аутора Рајка Радковића.

КАД ЈЕ
ФАШИЗАМ УМИРАО

АРМИЈА НА

У средишту збивања:
Петар С. Брајовић, у
време познате анције
мајор, после рата гене-
рал-мајор.

Крај рата се назирао. Истина, дан коначне победе није се могао предвидети, али је свету било јасно да се Трећи Рајх распада. Јединице Југословенске армије започеле су 20. марта 1945. године завршне операције за ослобођење земље.

Четврта оперативна зона НОВ и ПО Словеније дејствовала је у делу Горњске, Прекомурју, Корушкој и Штајерској, односно покривала подручје путева којима су морале проћи немачке трупе повлачећи се са југа Балкана у Аустрију. У часу капитулације Немачке, јединице Четврте зоне налазиле су се на ратним задацима у разним крајевима Словеније, а њен штаб у селу Тополшици, четири километра од Шоштања. С њим је била англо-америчка мисија и заштитни батаљон од око 120 бораца. Чланови пропагандног одељења Штаба чули су за капитулацију слушајући радио-емисију на немачком језику којом су се 8. маја пред поноћ позивали војници Трећег Рајха да прекину непријатељства.

РИЗИЧНА ВАРКА

Радост у штабу Зоне брзо је уступила место бризи. Како са око 120 бораца заштитног батаљона зауставити и присилити на предају готово 250 хиљада добро наоружаних немачких и квислиншких војника са генерал-пуковником Александром Лером на челу који су ускоро требали да избију у близину Шоштања. Пут Загреб — Зидани Мост — Цеље —

Шоштањ — Дравоград водио је у Целовец, а огромна Лерова група армија Е која се ваљала друмовима управо је хтела да стигне у Аустрију. Немци су желели да се предају западним савезницима, никако совјетским трупам, понајмање југословенској армији због почињених злочина у нашој земљи. Од енглеских трупа очекивали су благод, чак ослобођење. Нису били далеко од истине.

Члановима Штаба било је јасно: док делови јединица Четврте оперативне зоне пристигну у зону Леровог повлачења преко границе, а наша 1. 2. и 3. армија пожуре са заокруживањем непријатељске балканске групације, проћи ће најмање неколико дана. Тада ће проћи и Лер.

Одлучивали су часови. Пропустити Александра Лера, команданта Југоистока и група армија Е и човека који је издао наређење за бомбардовање Београда 6. априла 1941. године, нико у штабу Четврте оперативне зоне није хтео да прихвати ни под каквим условима. У ноћи између 8. и 9. маја начелник Штаба Петар С. Брајовић наредио је команданту заштитног батаљона да са борцима запоседне друм између Дрејца и Залубрачка код Шоштања којим се кретала немачка колона.

— Зауставите колону, поделите летке са позивом на предају и ако одбију, отворите ватру у точкове аутомобила!

Немци су одговорили жестоком палбом. Ипак, обавештајцу Херману Сламичу успело је да ступи у везу са једним непријатељским мајором. Оштро му је предочио да цео крај врви од наших бораца и да

ће његови људи бити сатрти. Била је то варка, али је успела. Мајор се препао. Тако је отворен пут за даље разговоре о предаји хиљада и хиљада немачких солдата и квислинга који су тек наилазили.

Члановима Штаба никако није ишло у главу како прикрити од генерала Лера да пред његовом армијом стоји само око 120 бораца. Решили су да уђу у „игру“ и самоувереним наступом ставе до знања озлоглашеном главешини да му се испречила јача армада. Рачунало се на психолошку уздрманост Лера због капитулације Трећег Рајха и чињеницу да се налази на територији Југославије. Сазна ли немачки генерал да га у име Југословенске армије зауставља шапица људи, нагрнуће свом силом и тако рећи у трену бити у Аустрији. Ваљало је делати, одмах и енергично, а дуги су били у нашим рукама. Преко овлашћених представника упућен је ултиматум генерал-пуковнику Леру који је са својим штабом био негде у колони.

КАКО СТИЋИ НА ПРЕГОВОРЕ

„Захтевамо да се немачке и квислиншке снаге одмах и безусловно предају! Уколико до 11 часова то не учине, преко савезничке војне мисије и Главног штаба Словеније позваћемо авијацију да нападну вашу колону. Наше снаге дуж друма толико су јаке да ће вас присилити на капитулацију...”

Немачки официри из претходнице пренели су ултиматум радио-везом. Чланови штаба Четврте оперативне зоне грозничаво

су ишчекивали. Да ли ће Лер да „загризе“? Хоће... мора. Који би командант дозволио да му војска буде уништена без потребе. А шта ако Лер одбије предају, питали су се у Штабу. Пробиће се као од шале. У саставу његове армије били су тенкови, топови, оклопна кола, било их је много, закрчили су путеве. Наше јединице су обавештене, пожуриле и стићи ће, али док стигну...

Убрзо, тачније у 7.30, парламентарци су се вратили и саопштили:

— Командант Југоистока је наредио да се наша челна колона одмах и безусловно преда вашим снагама у рејону Шоштања. Генерал ће, истовремено, наредити обустављање сваког покрета својих снага док ваши представници не дођу на даље преговоре о томе где и коме да се изврши предаја групе армија.

Људима у штабу Четврте оперативне зоне пао је камен са срца. Само да Немци не открију да их вучемо за нос и да „армија“ која их задржава има само 120 бораца! Опрезност је била спасоносна. Лакше ће бити кад стигну наше јединице. Требало је дотле издржати. О тим тренуцима начелник штаба Зоне мајор, а касније генерал-мајор, Петар С. Брајовић вели:

— Разоружавање немачке челне колоне увелико се одвијало, а Лер је чекао на парламентарце Југословенске армије. Сазнали смо да се са Штабом налази у Брасловачи код Цеља. У два маха покушали смо возилима тек преузетим од Немаца да прођемо кроз њихову колону захваћену хаосом предаје и разоружања како би дошли до

команданта Југоистока, али све је било узалуд. Наша возила су се заглављивала у општем метежу и убрзо заустављала пред брдима опреме и оружја које су војници једноставно остављали на друму и свуда уоколу!

За разоружање су ангажовани грађани и добровољно мобилисани батаљони.

КОМАНДАНТ ЈУГОИСТОКА ЈЕ НАСЕО

Часови су пролазили, а Лер није имао решење. Мучило га је шта се догађа са предњим делом његове армије. Које да се обрати, с ким од партизана да ступи у преговоре? Плашећи се извршења ултиматума, одлучио је да пошаље моторизоване патроле у разне правце не би ли се преко њих повезао с неким високим партизанским штабом. Са штабом Четврте оперативне зоне није мисао да ступи у везу јер у том тренутку у Шоштању није било ниједне исправне радио-станице. У том тражењу, савсим случајно, један његов мајор набасао је 9. маја око 10 часова пре подне на јединице политичког комесара 14. ударне дивизије Ивана Долничара који се са својом бригадом налазио према Корушкој. Долничар није знао да штаб Четврте оперативне зоне покушава да дође у додир са Лером, али је знао ко је командант Југоистока и каква је зла почињо. Одсечно је рекао мајору:

— Наћи ћемо се на путу. Нека ваш генерал дође из Брасловаче у Летуш. Тамо код моста је гостионица. Реците му да понесе само лично наоружање. Тако ћу и ја. Састајак је тачно у 13 часова!

Долничар је намерно закаснио. Лер је стигао у пратњи оклопних кола и митраљезаца који су заузели бусију у околини кафане. Нашег политичког комесара пратили су само Саша Тевш и Цирил Грегор. Немачког генерала цео штаб. Видевши га како стоји за кафанским столом, нагнут над ратном картом прекривеном разнобојним оловкама и неким инструментима, Долничару је дошло да се насмеје.

— Ви, господине генерале, као да хоћете да нас уплашите! Зашто сте довели пратњу кад смо се друкчије договорили! — хладно је рекао политички комесар понашајући се као да је оближње висове запосела читава дивизија Југословенске армије.

Надобудни генерал почео је разговор с висине, али је на крају смекишао и пристао да пође са Долни-

КОЛЕНИМА!

ЧЛАНОВИ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ТРАЖИЛИ СУ ОД ГЕНЕРАЛА ЛЕРА БЕЗУСЛОВНУ НАПИТУЛАЦИЈУ, АЛИ ИХ ЈЕ БРИНУЛО КАКО ДА ОД ЊЕГА ПРИКРИЈУ ДА ЗА РАЗОРУЖАВАЊЕ ОКО 250 ХИЉАДА НЕМАЧКИХ И КВИСЛИНСКИХ ВОЈНИКА ИМАЈУ САМО НЕШТО ВИШЕ ОД СТОТИНУ БОРАЦА

Тренутан који је био преломан: Петар С. Брајовић, начелник штаба Четврте оперативне зоне (десно), води преговоре са представником генерала Лера о капитулацији немачке групе армија Е. Разговору присуствује члан енглеске војне мисије (лево)

чаром у штаб Четврте оперативне зоне. Стигли су истог дана око 16 часова. Ту су настављени разговори. Лер је предложио да се разоружање његове армије обави код Целовца. Надао се да ће тамо бити енглеска армија којој је све време тежио да се преда. Начелник Штаба Брајовић оштро му је одбрусио:

— Напред нећете ни корак! Разоружање мора одмах да почне!

— А шта ће бити ако наставимо кретање! — смркнуто је узвратио Лер.

— То се неће догодити! У сталној смо вези са Главним штабом Словеније и Врховним штабом Југословенске армије. Пресрешће вас не само наши борци, него и ескадриле наше и савезничке авијације!

С ПРОПУСНИЦОМ МЕЂУ НЕМЦЕ

Политички комесар Матвеж Хаце и Петар Брајовић блефирали су, али друге није било. Лер није смео да се упусту у коцкање. Клоуно је.

— Молим вас, немојте да бомбардујете моју измучену армију! Желимо мир и да дођемо до домовине!

Текст о безусловној предаји немачке групе армија Е потписали су, с наше

стране, Матвеж Хаце и Петар С. Брајовић. Истовремено, послат је телеграм Главном штабу Словеније с молбом да се на подручју Зоне што пре окупе снаге неопходне за разоружање око 250 хиљада војника, немачких и квислиншких снага.

У том тренутку генерал Лер још није знао да га у шаху држи готово незнатна група бораца.

На брзину су написане пропуснице са наређењима и упутствима о предаји на немачком и нашем језику. Потписали су их Лер и Петар С. Брајовић. С таквим пропусницама кренули су мотоциклима или аутомобилима групе емисара у све штабове Лерове армије. Свака група била је састављена од неколико немачких и наших официра. Поред тога, Лер се обратио својим трупам и радиограмом.

Лер није могао никуд из Тополшице. Њега су стално чувале заштитне јединице.

Највећи проблем био је где наћи људе који ће обавити разоружавање Немаца и квислинга — усташа, четника и белогардејаца који су се повлачили са Лером. Велики део групе армија Е налазио се на подручју Камника, Домжала, Цеља и Горње Савињске долине. Огромна маса људи и моторизације кре-

тала се споро и тешко, али ипак кретала.

Продирање југословенских армија према Штајерској и Корушкој је убрзано. Наше јединице ушле су у Целовец већ 8. маја, а у Цеље 9. маја. Дан касније, одржано је саветовање команданата 1, 2. и 3. армије са представницима Генералштаба Југословенске армије. Разрађиван је план садејства у последњим операцијама. Истог дана штаб Треће армије издао је наређење да 12, 36. и 51. дивизија запоседну југословенску-аустријску границу а остале дивизије да гоне непријатеља. Обруч око Лерових снага полако су затварале јединице 1, 2, 3. и моторизован одред 4. армије.

ГЛАВЕШИНА БЕЖИ

Озлоглашени немачки генерал није био задовољан својим кућним притвором. Иако је имао све што му је било потребно, стално је тражио да буде пребачен уз друм којим се кретала главнина његових јединица. Штабу Четврте оперативне зоне није било ни на крај памети да му испуни жељу. Довољно је било да Лер схвати да је изигран, па да да мим најближој трупи да јурне напред. Његово наређење муњевито би се пренело на све колоне разасуте по пу-

тевима Штајерске и Корушке. У какву би се убитачну снагу претворила та маса!

Десетог маја стигао је телеграм од команданта Четврте оперативне зоне Петра Станте Скале да се Штаб пребаци из Тополшице у Великовац у Корушкој. Следећег дана изјутра чланови Штаба и борци заштитног батаљона отиснули су се аутомобилима и камионима према циљу. На путу су морали да се пробијају између Немаца и квислинга. Многи од њих још су били наоружани. Како су на возилима биле исцртане петокраке звезде, непријатељски војници с мржњом су гледали поворку. Ипак, нико није подигао оружје. А могао је. Био је то ризик, али и демонстрација наше премоћи које, у суштини, у том тренутку ту није било. У ствари, на пут се морало, а другог начина да се брзо стигне у Великовац није било. У ослобођеним местима становништво је приређивало одушевљен дочек необично моторизованој колони.

БЕЗ ПРОТИВЉЕЊА, МОЛИМ!

Највећи отпор пружали су „есесовци“ и квислинзи. Знали су да могу да очекују благосклоност само од Енглеца у Аустрији и хитали су тамо, борбом или повлачењем ноћу кришом, свеједно.

Лер је остао у Тополшици. Било је превише опасно повести га у Великовац. Чувао га је мајор Мајник са тек мобилисаном јединицом. Када је штаб Четврте оперативне зоне кренуо у Корушку, Мајник је самоиницијативно отишао у Љубљану. Вратио се истог дана, а затим се са Видом Томшич упутио у Великовац. Сутрадан је опет био у Тополшици, али Лера тамо није више било!

Мајник се ухватио за главу. Зар да такав зликовац побегне? Дванаестог маја поподне начелник штаба Зоне Петар Брајовић пришао је политичком комесару 14. ударне дивизије Ивану Долничару и испричао шта се догодило. Наишле су неке СС трупе кроз Тополшицу и ето... Лер је пошао с њима!

— Узми колико год ти треба бораца и возила, само крени одмах! Лер није могао да стигне до границе. Сигурно је негде у колони! — наредио је Долничару да по сваку цену нађе немачког заповедника.

Долничар је сместа кренуо у потрагу за одбеглим генералом. И Иван Мајник се спустио у Корушку да тражи Лера. Изгледа да се нађе били су мали, а да

буде враћен никакви, нарочито ако се већ предао Енглецима. Мајник је имао среће: 13. маја био је пред њим у Бистрици. Није му могао ништа. Главни командант Југоистока нагло је отишао у Храст и ту му се изгубио траг. Ипак, штаб Четврте оперативне зоне сазнао је да су га Енглези послали у Грифен 14. маја око три часа и да га тамо крију у једном замку. Командант Зоне Петар Станте Скала одмах је отишао у енглески штаб и затражио Лерово изручење. Енглези су се правили „Енглези“, али су обећали да ће га предати чим „буду сазнали где се налази“!

Исте вечери неки енглески виши официр посетио је штаб Зоне и признао да је Лер код њих. Започело је натежање са Енглецима око предаје Александра Лера. Чланови штаба Четврте оперативне зоне одлучно су одбили било какво ценкање.

— Лер је наш заробљеник и наш ће бити! — остали су упорни.

Енглези нису имали куд. У тада сложеној војној и политичкој ситуацији један заробљеник, макар био он и генерал, могао је само да доведе до компликација. Пристали су да изруче Лера.

По команданта Југоистока пошао је Иван Долничар са пратиоцем, а посебно и капетан Игнац Миклич Наце. Пред замком их је зауставила стража. Однекуд се појавио енглески официр. Равнодушном изразом одбио је да преда заробљеника. Долничар није попустио. Затегнуту ситуацију прекинуо је сам Лер који се појавио и за официра. Ступајући напред театрално је рекао:

— Господо, тамо где су остале моје трупе и мени је место! Дозволите да ме одведу југословенски партизани!

Враћајући се у Штаб 14. ударне дивизије, Долничар је затражио оружје од Лера.

— Без противљења, молим! Једном сте проиграли наше поверење!

* * *

Завршне операције за ослобођење Југославије окончане су 15. маја 1945. поподне. Наш дан победе 9. мај био је — 15. мај.

Основну идеју плана за завршне операције у нашој земљи дао је Врховни командант Јосип Броз Тито. После непрекидних борби које су трајале око месец дана, немачка балканска групација и квислиншке формације биле су у Словенији и Истри заробљене или уништене од јединица 1, 2, 3. и 4. армије ЈА и Главног штаба Словеније.

Због ратних злочина Хитлеров командант за Југоисток генерал-пуковник Александар Лер осуђен је на смрт стрељањем. Казна је извршена у Београду 16. фебруара 1947. године.

Миленко Тодоровић

КАО У ДОДЖИ

Ако наука открије тајну дуговечности оних који су одавно превалили сто-
ту годину, данашњи просечни људски век ће се удвостручити.

Уз ретке изузетке, просечна дужина живота кроз векове се постепено повећавала:

У доба
неандерталаца
— 33 године

У старом Риму
и Грчкој — 36
година

У средњовеков-
ној Енглеској —
49 година

У Филадельфији
у 18. веку — 45
година (изузетак)

У Америци 1900.
— 60 година

Данас — 70
година

ВИЛКАБАМБА

Откриће и усавршавање антибиотика као и развитак хирургије умногоме су допринели продужetку човековог века. Имајући у виду и већ потврђену могућност пресађивања живих органа, можемо да очекујемо његово даље продужавање.

Човек није одувек подједнако дуго живео — дужина његовог века се мењала. Данас се у неким земљама животни век од 70 година сматра нормалним, али неко ко је живео на почетку 19. века у истим земљама био би срећан и са нешто више од половине тих година. Тако би и сам увелико надживео просечног становника старог Рима и Грчке или погуреног, неандерталског човека који је тумарао Европом и забитим пределима око Северног мора десетинама хиљада година раније. Током овог периода просечан животни век човека продужио се за двадесетак година. Од половине 19. века до данас продужен је за још 30 година.

До овог задивљујућег продужетка живота, у ипак кратком времену,

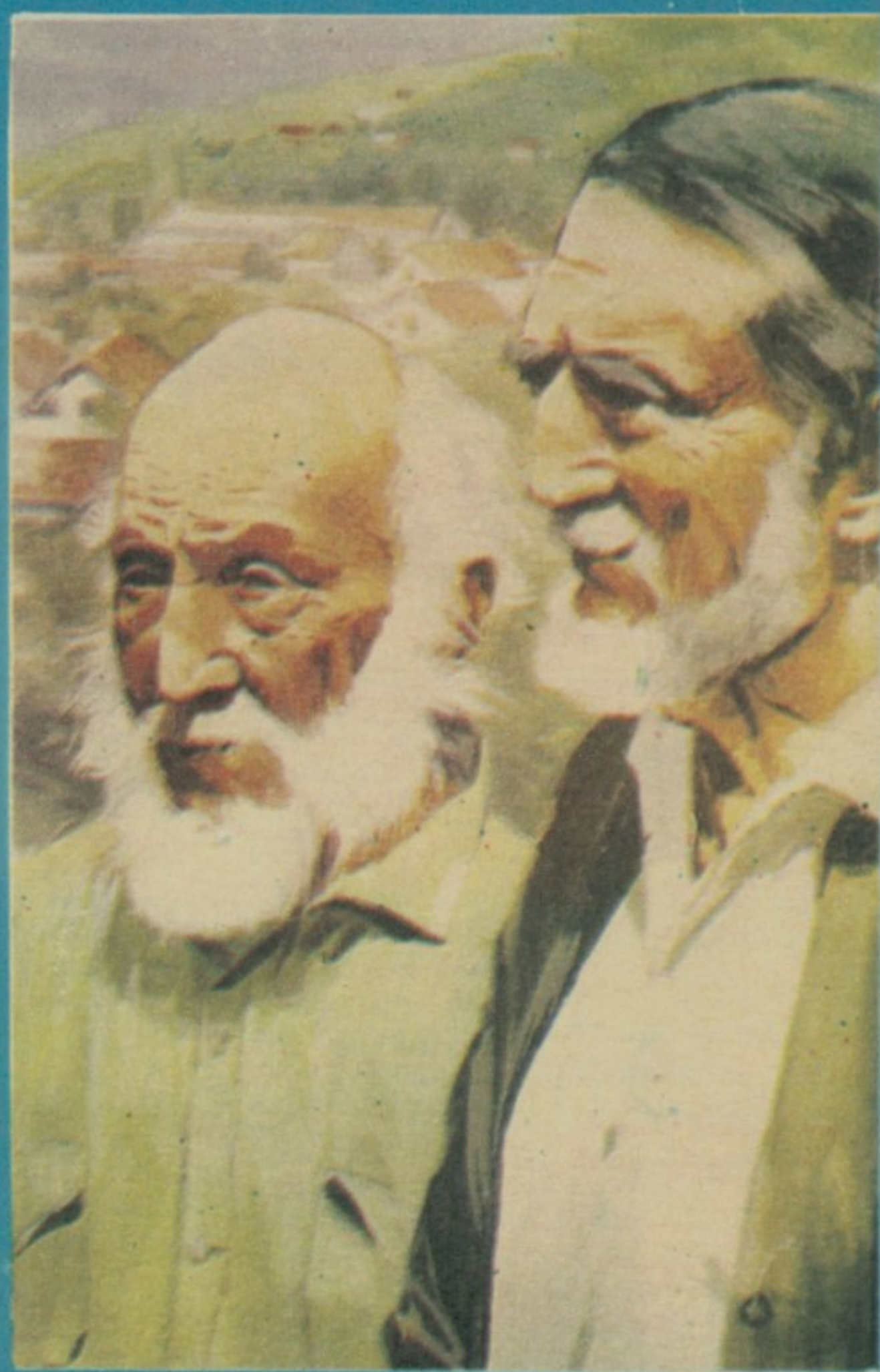
дошло је углавном захваљујући напретку медицине. Без ње, животни век био би данас сигурно исти као у време Јулија Цезара. Да је могао да користи благодети савремене науке, антибиотике и друге лекове, становник старог Рима живео би свакако 60 година у просеку, ако не и више.

У долини Вилкабамба, у Еквадору, научници су пронашли много дуговечнијих људи. Најстарији од њих Хосе Давид има око 150 година и један је од тројице Вилкабамбанаца старих преко 120 година. Остали су стогодишњаци. Сви су доброг здравља и способни да се баве разним пословима — кувају, цепају дрва, раде око стоке, гаје воће и поврће и сл.

Приликом проучавања дуговечних људи у Мађарској и Совјетском Са-

везу утврђено је да су Мађари за разлику од, на пример, виталних Совјета и Еквадоријанаца били углавном оронулог здравља. Међутим, све три поменуте групе људи већином су сељаци, живе у условима где живот годинама тече исто и хране се углавном воћем и поврћем, уз мали додатак меса.

Прави узроци старења још нису откривени. У новије време прихваћена је теорија која за старење окривљује везивно ткиво. У првим годинама живота сасвим еластично, оно временом постаје све чвршће. Утврђено је да процес очвршћавања везивног ткива, а с тим и сметња правилне размене материја, може да се успори уношење незасићених масних киселина у организам. Експерименти су у току. Д. В.

Еквадоријанци Мигел Карпио (десно) 129 година, и Хосе Давид, 150 година, најстарији су међу бројним стогодишњацима из долине Вилкабамба. Већина ових старца доброг су здравља, баве се многим активностима и умерено једу.

Момчило Стефановић: Хероји мањи од пушке

ЖЕЉКА ЈЕ ДО

НИСАМ ВЕРОВАЛА ОЧИМА КАДА САМ ЈЕ УГЛЕДАЛА. ЧЕТВОРОГОДИШЊА ДЕВОЈЧИЦА МИ ЈЕ ПРИТРЧАЛА И, ПАЗЕЋИ ДА ЈЕ НЕКО ОД СТРАЖАРА НЕ ПРИМЕТИ, ДАЛА МИ СВОЈУ МАРАМИЦУ.

Тих дивних малих бораца мањих од пушке било је међу нама старијима од првих дана борбе против окупатора и издајника. Није то било случајно. Освободилна фронта у окупираној Љубљани, још 1941. године, окупила је све људе, најшире народне слојеве. Окупила је и децу из основних школа, из нижих гимназија. Они се од првих дана укључују у наше разне акције против окупатора. Са осталима учествују у такозваним протестним акцијама, пишу по зидовима звезде петокраке, почетна слова Освободилне fronte и име друга Тита.

Иако знам за многе од њих, па и оне који су од илегалца постајали борци с пушком у руци у партизанским јединицама широм Словеније, овом приликом желела бих да говорим о две сасвим мале девојчице. Једна је имала четири године, а друга, вероватно, ни толико. Једној знам и име и презиме, а другој, на жалост, никада име нисам сазнала. Али, обе су, на посебан начин, биле мали јунаци нашег великог рата.

ТАЈАНСТВЕНА ОКЛАГИЈА

Године 1942. радила сам као илегалка у окупираној Љубљани. Да ме окупатори не би открили, становала сам под туђим именом код Зденке Дражил. Да би некако преживела у рату, она је издавала свој мали стан. Поред мене, у том стану настанио се и Жељко Анжел који је радио у љубљанској полицији.

Он је са Зденком Дражил имао девојчицу чије је име било као и очево — Жељка. Иако је радио у полицији, припадао је Освободилној fronti и био активист у једној тројци за коју се веома мало знало. Чак ни ја

нисам знала за то. Определили смо се да станујем као и он код Зденке Дражил, јер смо рачунали да је то добра „маска“ за мене као илегалца.

У том малом стану скривала сам многе материјале Партије и Освободилне fronte. Поред осталог, у мојој соби била је и партијска благајна КП Словеније. Скривали смо ствари на најразличитијим местима. У једној оклагви, на пример, били су поверљиви материјали. Разуме се, за то је знала само Зденка Дражил.

Њена кћи Жељка познавала ме је као тету која ту станује. Била је умиљата, заволела сам је и често се

играла са њом. Тако смо се спријатељиле.

У мају 1942. године открили су да Жељко Анжел ради за Освободилну фронту и једне ноћи дошла је јака екипа италијанских официра, детектива и не-

колико војника да га ухапси. Били су бесни што је „њихов“ човек радио за нас.

Затекла сам се те ноћи у стану. Кад су полицајци дошли, мислила сам да ће мене ухапсити. Окомили су

се на Жељку. Почели су да претресају стан, његову собу. Нису ништа пронашли. Наша станодавка Зденка Дражил храбро је ћутала. За то време успела сам да уништим неке материјале који би ме одали.

ХТЕЛА ЖЕЉУ

Полицајци су упали и у моју собу. Зденка им је казала да сам њен подстанар. Почели су да претресају моју собу и још једном Зденкину кухињу. Дошли су и до оне оклагије са скривеним материјалом, тачније до друге, оне обичне. Ишли су се откуд до

приликом поновног претреса стана Зденке Дражил, нашли партијску благајну и други скривени материјал.

Зденка је тих дана све чинила да некако дође до мужа и мене. Долазећи у полицију и шентпетерски затвор, повела је четворогодишњу Жељку. Претход-

Нисам веровала очима кад сам је угледала. Тражила ме је погледом. И кад ме је угледала, притрчала је, загрлила ме и да нико други не примети, без речи, дала ми своју марамицу у којој је била порука њене мајке. Затим је брзо изашла.

У марамици је била толико жељена порука: „Матевж (то је било илегално име мог будућег супруга) је добро, ускоро одлази из Љубљане (то је значило да

иде у партизанае). И све остало је у реду! (то је значило да полицајци нису ништа нашли).

Другу девојчицу чије име никад нисам сазнала срела сам 1944. године. Тачније, те године сам морала да напустим илегални рад у Љубљани јер сам већ била

ЗА БОМБОНЕ

Идући разним каналима и путевима према слободној територији и партизанима,

дошла сам у село Трн код Пивке. У једној од сеоских кућа требало је да буде веза за одлазак у партизане. Ту сам чекала код потпуно непознатих људи.

На несрећу, Немци су опколили село и почели детаљан претрес. Остала сам у кући која је била на периферији села. Нисам могла да бежим јер су Немци запосели све излазе, а један фашиста је дошао у кућу у којој сам била и чувао ме док дође „екипа“ која ће ме повести. Настојала сам да изгледам као да сам члан породице, па сам положила ватру у штедњаку. Како су били тешки ти тренуци. Сама у кући у којој никога не познајем!

И тада је у кухињу ушла четворогодишња девојчица. Одмах ми је пришла. Почела је нешто да прича, али некако неразумљиво. Била је мала, још је говорила оним дејчим језиком, па још примоским дијалектом! Нисам је разумела али сам осећала да ми преноси неку поруку.

Имала сам уза се новчаник с новцем за путовање. Отворила сам га и девојчица дала једну новчаницу — „да купи бомбоне“. Приметних тада да Немац који ме је чувао мотри на мој новчаник. Да ли ћу моћи да га поткупим, да ме пусти да бежим из клопке у којој сам се нашла? Прво се двоумио, али је на крају узео новац и још ми одузео сат и златан прстен. Прегањала сам се са њим јер је, у ствари, хтео да ме опљачка, а потом убије. Искористила сам тренутак, отрчала низ пољану у шуму и — стигла до нове везе за одлазак у партизане.

Кад о томе данас мислим, кад се сетим свог одласка у партизане, онда увек искрсне лик оне девојчице која ми је понављала неку поруку као папагајчић. Хтела је да ми помогне. И помогла ми је на необичан начин: дајући јој новчаницу за бомбоне, родила ми се идеја како да побегнем од оног злог чувара. Да ње није било, заиста не знам да ли бих могла ово да вам причам, да ли бих била жива. Дугујем јој захвалност за тај свој корак из ропства у слободу. Тој незнаној девојчици из села Трн код Пивке. — Завршила је своје казивање Ада Кривиц.

СТРАХ ОД ДЕЦЕ

Иако су радили под веома тешким условима, од пионира курира стално су стрепили фашисти и њихове слуге. Почетком 1942. у Пећи је изрешетан Радисав Вулевић, четнички вођа. Кад су га пре него што је издахнуо упитали ко је на њега пуцао, одговорио је:

— Деца од седам до десет година која по граду играју кликера!

Међутим, деца га нису убила, само су га стално пратила и утерала му страх у кости.

Сутрадан је његов „наследник“, војвода Бошко Бугделић, написао четницима у Косовској Митровици: „Драга браћо, кад ово писмо будете читали, врло је могуће да ни ја нећу бити жив. Убиће ме комунистичка деца која су убила и покојног војводу Радисава. Док је те деце, ми никад нећемо бити мирни. Зато вам остављам у аманет: кад дође ослобођење, сву децу преко седам година ставите под нож...“

но је научила како где треба да се понаша, будно пратећи шта најка говори. Тако се мала Жељка, не би ли мајци помогла да сазна шта је са оцем и са мном, неким полицајцима осмехивала, код других плакала. У тим настојањима Зденке Дражил мала Жељка је учинила подвиг који никада нећу заборавити.

Кад је увидела да се сама до мене не може пробити, искористивши гужву у затвору, Зденка је написала кратку поруку, везала је у малу марамицу своје кћерке Жељке. Марамицу је дала Жељки и девојчица се затворским ходником упутила према мојој соби.

МАРАМИЦА

Док сам била у затвору, непрекидно ме је мучило питање да ли су агенти,

на прагу
21. века

ГРАДИМО ВАЗДУХОМ

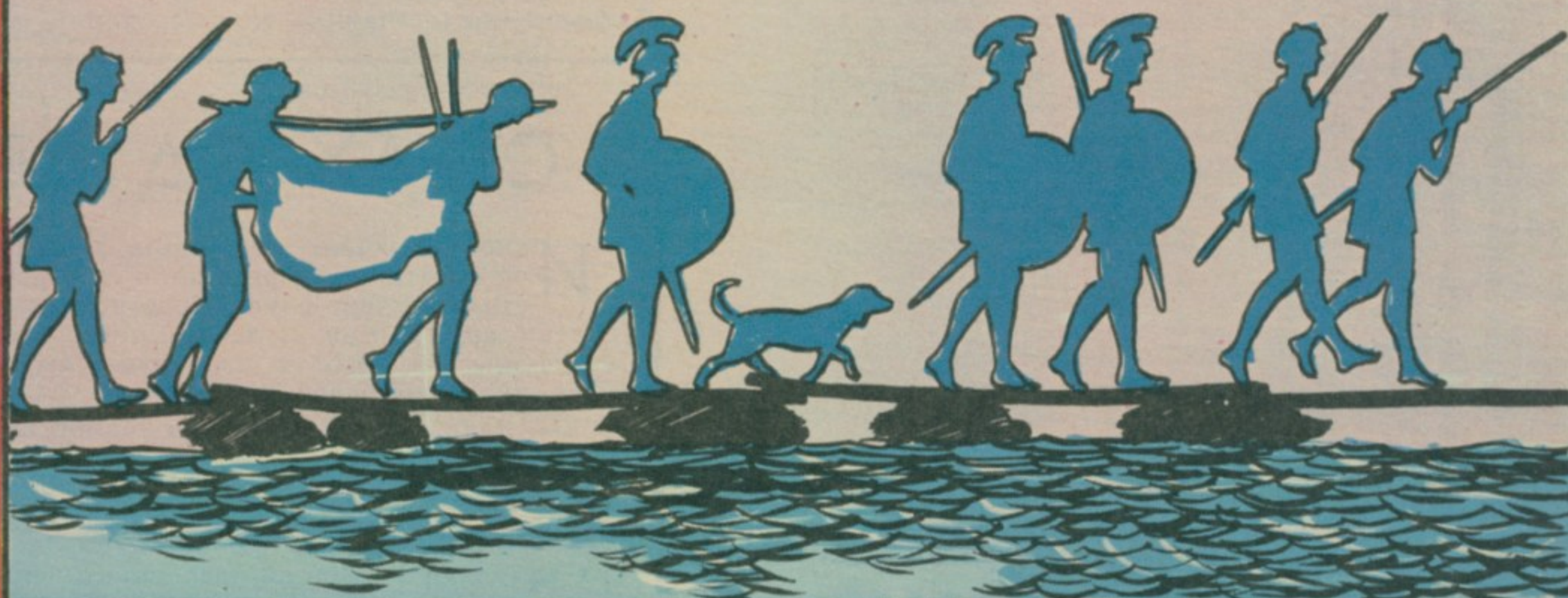
Савремено синтетично и веома отпорно платно омогућује израду разноврсних објеката „на надувавање“ — од фотеља до огромних индустријских павиљона виђених први пут на светској изложби EXPO у Јапану 1970. године.

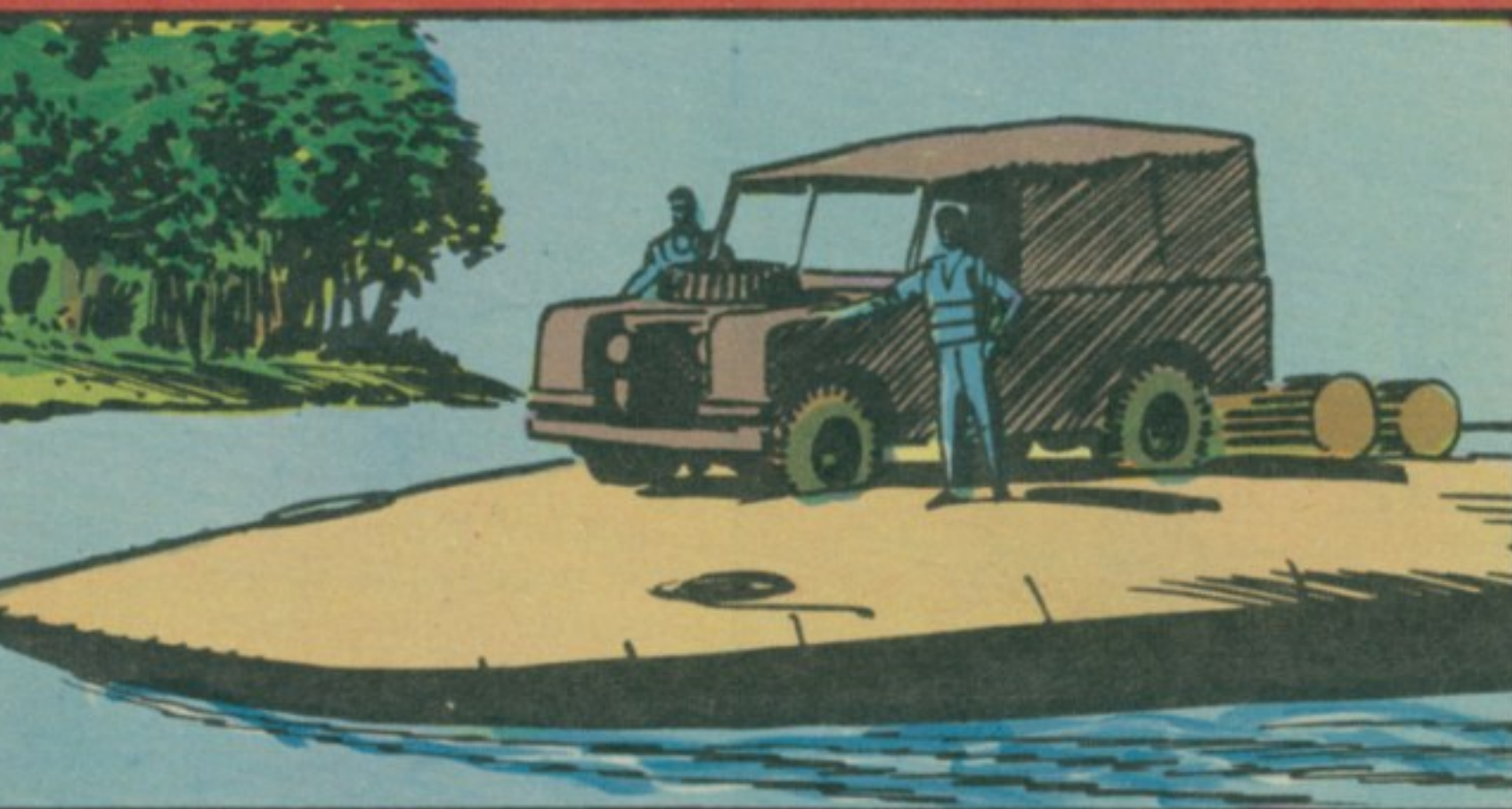
Гумени чамци за спасавање који се лако надувавају годинама се, као врло практични, користе у авионима и на бродовима.

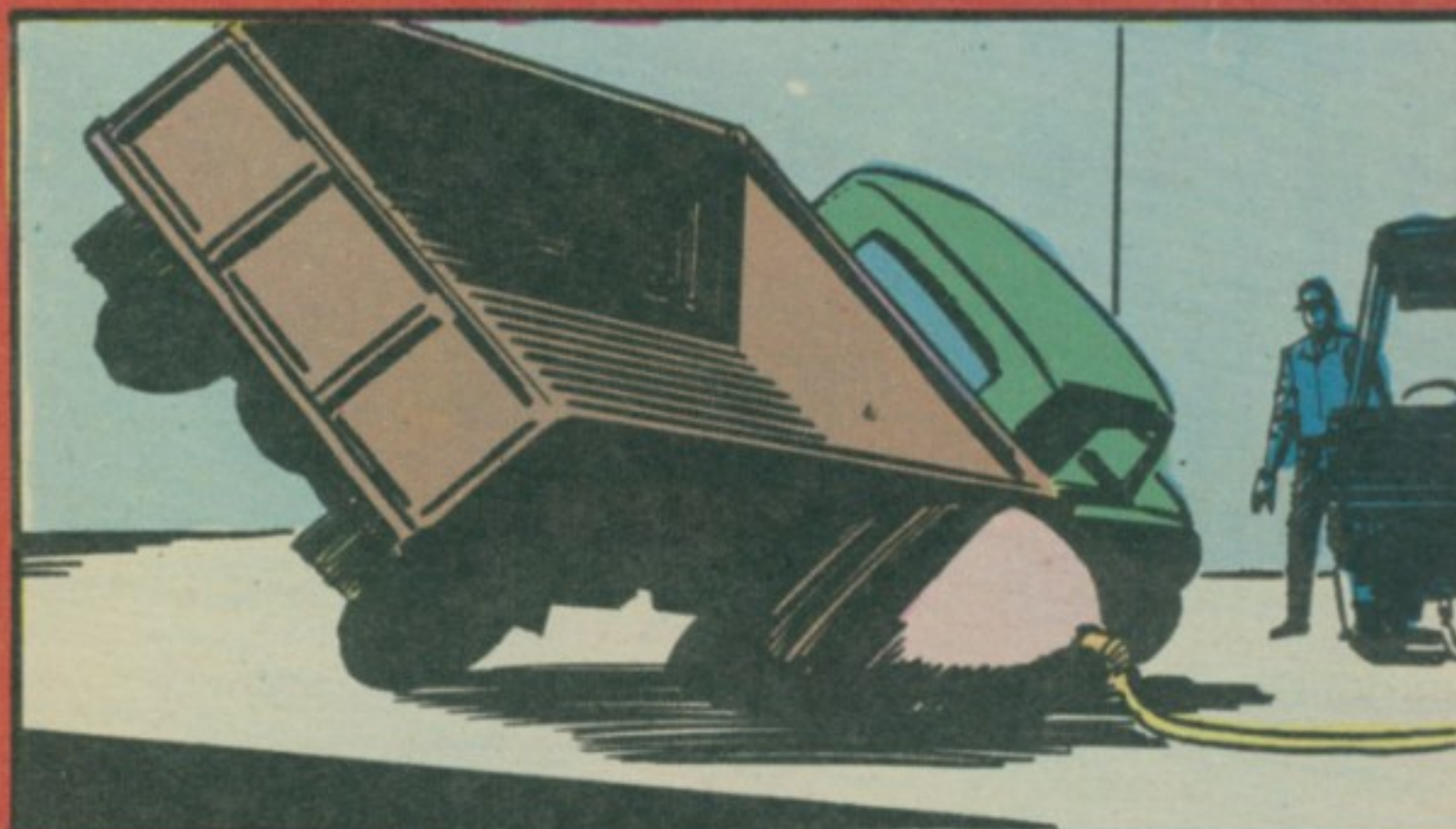
Гасишта начињена од истанчане воловске коже имале су и летелице на лане гасове или топао ваздух, као што је овај цепен из 1930. године.

Идеја није нова. Још су ратници Александра Великог, Ханибала и Цезара користили надувану животињску кожу за подизање пловених мостова.

Маневарска снага која спакована може да се носи у камиону а надувану носи камион већ је уведена у употребу.

Ако се камион преврне, може се лако подићи постављањем једног оваквог пластичног балона који се надувава уз помоћ ауспуха другог возила.

Конструкције овог типа све се више усавршавају. Првобитни балони полукружног облика већ су замењени зидовима који се надувавају и на које се монтирају уобичајена врата. Тако се данас граде „инстант“ радионице — са додатном ваздуха!

Мали Јунаци великог рата

ГРЧЕТОВА КОРПА

У мојим сећањима о најмлађим учесницима револуције, поред осталих, посебно живе два лика. Михајло Арсов, један од њих, и сада је међу нама, секретар је Општинског комитета Савеза комуниста у Кочанима, а други, Никола Димитров Грче, на жалост, погинуо је у рату... Причаћу вам о њима.

После пропасти старе Југославије, 1941. године, ми, напредни омладинци у Кочанима, дочекали смо бугарске фашистичке окупаторе организовани. У августу и септембру у већ створеним партијским групама, успешно је радила наша организација, увелико је била у току и акција скупљања оружја. Користили смо сваку прилику да бугарским фашистичким окупаторима покажемо да се са њима нећемо мирити, да ћемо се борити за нашу Македонију.

ПРИРЕДБА ЈЕ ПРЕКИНУТА

Сећам се добро — настао је причу Благој Попов — спремали смо приредбу у соколском дому. Бугарски фашистички окупатори, у својим настојањима да се прикажу као „добри“, мислили су да ће то бити обична приредба, па су дозволили да се одржи. Док смо припремали бину, један од омладинаца на зиду је цртао карту Македоније. Пришао му је бугарски фашистички официр и у првом тренутку помислио да омладинац црта карту „велике Бугарске“, па му је давао чак и сугестије. Међутим, омладинац је и даље цртао само Македонију. Разуме се, бугарски официр, схвативши о чему се ради, дрекнуо је и то одмах забранио, али приредбу није.

У одређено време приредба је почела. Били су присутни многи из Кочана, а такође и званични представници бугарске фашистичке окупаторске војске. Међутим, ми смо програм држали у својим рукама. Са бине соколског дома одјекнули су стихови Рацина, Смирененског, затим о Илиндену... Настала је велика гужва, приредба је прекинута.

Бугарским фашистичким окупаторима било је јасно да ни у Кочанима неће имати мира, да ни ту неће моћи да остваре своје же-

НИКОЛА ДИМИТРОВ НИ У ТАМНИЦИ НИЈЕ ЈАДИКОВАО. НАПРОТИВ! УВЕК ЈЕ УНОСИО ВЕДРИНУ И НАМА, А И СЕБИ ОЛАКШАВАО ПОЛОЖАЈ.

ље о стварању „велике Бугарске“, о присвајању македонског тла.

КУРИР ИЗ КОЧАНА

Убрзо су се у то уверили, јер су почеле акције наших илегалних група по целом граду. Иако у тешким условима илегалности, непријатељу су задавани удари. У томе су многи учествовали.

Један од њих био је и Михајло Арсов. Његов брат Раде Кратовче био је члан Партије. Мали Михајло, који је тада имао 13 или 14 година, обављао је многе курирске послове. Преносио је писма, поруке, одржавао везе у Кочанима. Био је у томе храбар, снажљив. Једном је успео да сакрије наш партијски материјал и оружје који су припадали његовом брату и бугарски фашистички окупатори нису се тога докопали. После је одржавао и везе с партизанским групама на Осоговским планинама. На тој курирској дужности увек је био онакав какав је и данас — поуздан, одлучан, храбар. Некадашњи мали курир из Кочана и данас је у том граду на југу Македоније.

А Николе Димитрова Грчета, на жалост, данас нема међу нама. Упознао сам га 1943. године у тешким околностима. Као секретар Месног комитета Партије у Кочанима, после једне провале био сам ухапшен са групом другова. Уследила су нечовечна малтретирања, мучења и саслушавања, затим суђење и — издржавање казне.

ДОБРО ОРГАНИЗОВАНА ВЕЗА

И тада, кад сам пребачен на издржавање казне у скопски затвор, упознао сам и њега — Грчета.

У затворској соби, међу седамдесет другова, њега је било лако препознати и уочити. Имао је највише 16—17 година, маленог раста, смеђ, али живих очију и покрета. Доспео је у за-

твор као припадник скопске организације у Скопљу. Подносио је све тешкоће затворског живота заједно са нама, старијима, јер ондашњи двадесетогодишњаци су припадали старијима. Никада није јадиковао. Напротив! Увек је уносио ведрину, правио шале да би и нама, а и себи, олакшао положај. Само, није то била права Грчетова дужност у затвору, мада је и такво његово понашање много значило.

У то време у затвору се приступило организовању — ваљало се и у тим околностима борити. Једна од најважнијих ствари било је одржавање везе с нашим друговима, с организацијом у Скопљу која је и даље илегално деловала. Начин да се то оствари био је необичан. Брат малог Грчета припадао је нашим илегалним групама у Скопљу.

Тада је донесена одлука: пошто Грче као најмлађи ипак мање привлачи пажњу затворских власти, пошта од другова на слободи стижаће у Грчетовој корпи, у којој му родбина шаље храну у затвор.

Тако успостављена веза добро је функционисала. Грчетова корпа „доносила“ је у затвор разне поруке, информације, па чак и нашу партијску литерату-

ру. Све је то смештано у њену дршку или у дупло дно. У затвор је стигла и књига „Мати“ Максима Горког, затим Историја ВКП (б), кратак курс, Нолитова издања и друго.

Разуме се, и у тамници смо морали да будемо пажљиви јер су полицијске власти убацивале провокаторе. Зато је Грче, кад год би примио корпу, из не веома вешто издвајао партијски материјал. Пошто сам био задужен за функционисање наше партијске технике у затвору, ми смо се зближили, постали добри другови. Његов кревет био је близу мога. Често сам га гледао и мислио како то, у ствари, још дете храбро подноси све оно што доноси окупаторски затвор.

БОМБОМ НА ЗАТВОР

А онда је, у јуну 1944. године, дошло до провале наше организације.

Скопљу. Ухапшен је и Грчетов брат, главна веза с нама у затвору. Партијско руководство тада је донело одлуку: да се провала, неким случајем, не би проширила и на затвор, Грче са још тројицом другова мора, по сваку цену, да бежи на слободу. Када му је то саопштено, наш мали Грче се обрадовао — стићи ће у партизане!

Успели смо. Док смо боравили у затвору и Идризову, где смо пребачени после бомбардовања Скопља пролећа 1944. године, када је једна бомба пала и на затвор, Грче је са још тројицом другова успео да побегне.

Радовали смо се, без обзира што су нас затворске власти због тога подвргле тортури. Али, касније, када смо крајем августа 1944. сви побегли из затвора, били смо тужни. Сазнали смо: наш Грче, храбри мали скопски језац и затвореник, стигао је до партизанских јединица, био је храбар борац и у једној борби пао, погинуо непријатељским метком.

БИМ И БУМ

Маме МИКА

Бруно Бразил: АУКУЛА КОЈА ДВАПУТ НЕСТАЈЕ

А ТРЕБЕ,
ТИП НА КОГА
САМ НАЛЕТЕО ЈЕ
ВИЛХЕЛМ ВАН
КЛЕФ, ПОЗНАТ СВИМ
ОБАВЕШТАЈНИМ
СЛУЖБАМА? ПРИВУК-
ЛА ГА ЈЕ ТВОЈА КАР-
ТА И БРЕЉАЊЕ?

САД ИМА ДРУГО
ИМЕ? ВИДЕО
САМ НА ШЕШИРУ
ИНИЦИЈАЛЕ
ФД?

НА СЕДИШ-
ТИМА Ф8 И
Ф9 СУ БРЧ-
НО БРАЗИЛ
И НЕКИ НЕПОЗ-
НАТИ ЧОВЕК?
НЕ ГУБИТЕ
ИХ ИЗ ВИ-
ДА?

У РЕДУ?

6

ТЕК ЈЕ СЕЏАМ
ИЗЈУТРА, А ВЕЧ
ЈЕ ТОПЛО?

ХЕЈ, НЕШ-
ТО САМ ОТ-
КРИО?

ЦРНА ОБАТА, ПОСЛЕ НОЋНОГ ЛЕТА...

БРЗО?
НА ЗЕМ-
ЉУ?

!!

!!

РА-ТА-ТАК-ТАК!

САМО ЈЕДАН
ОД ТРОЈИЦЕ?
МАЊЕ НЕГО ШТО
ЈЕ ПРЕДВИ-
БЕНО?

СТО
МУ МУ-
КА?
КАКАВ
ДО-
ЧЕК?

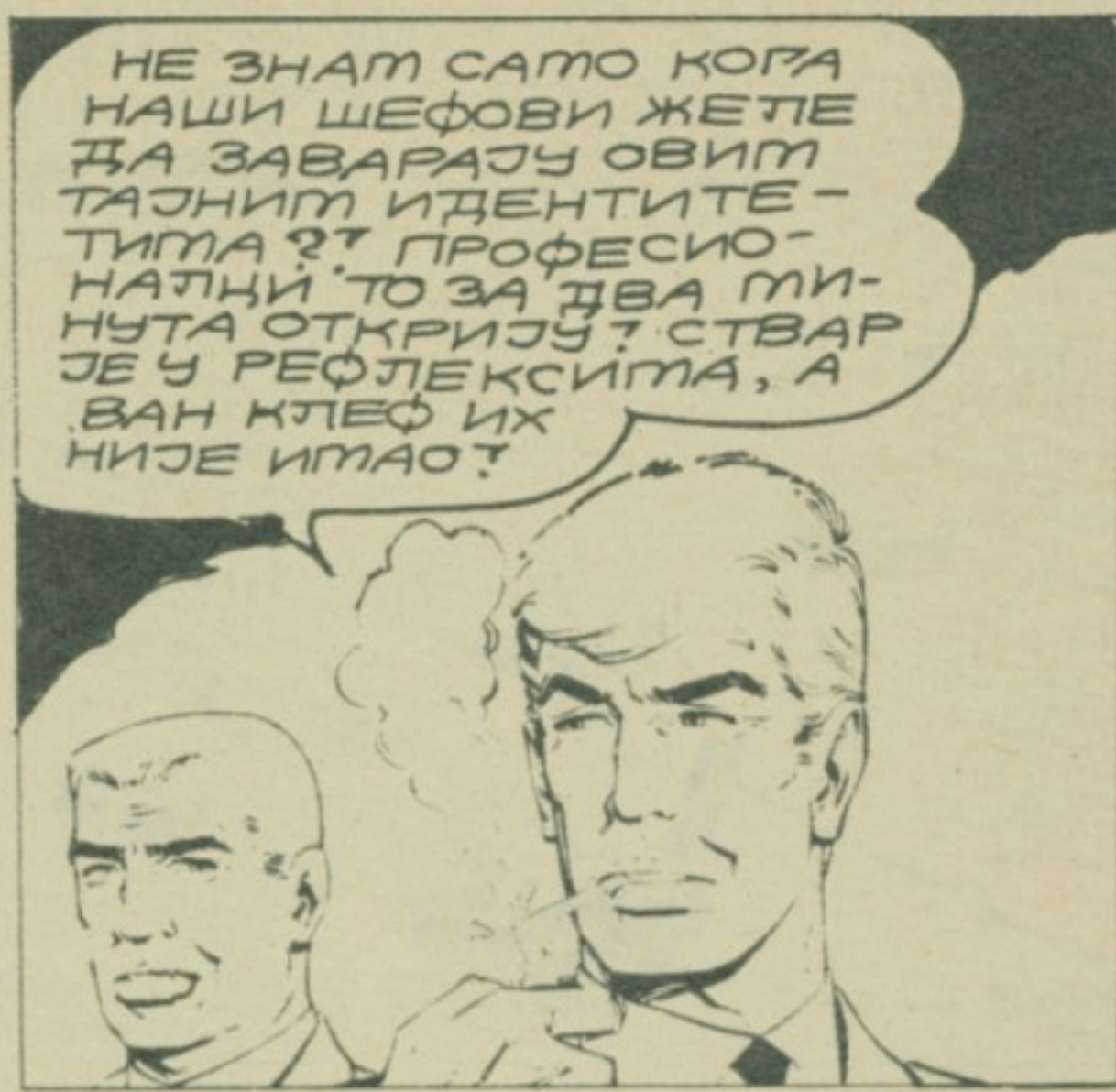
НЕМА
ЧЕГА ДА
СЕ БОЈИШ?
ТИ СИ СА-
МО СИТАН
ТРО-
ВАХ?

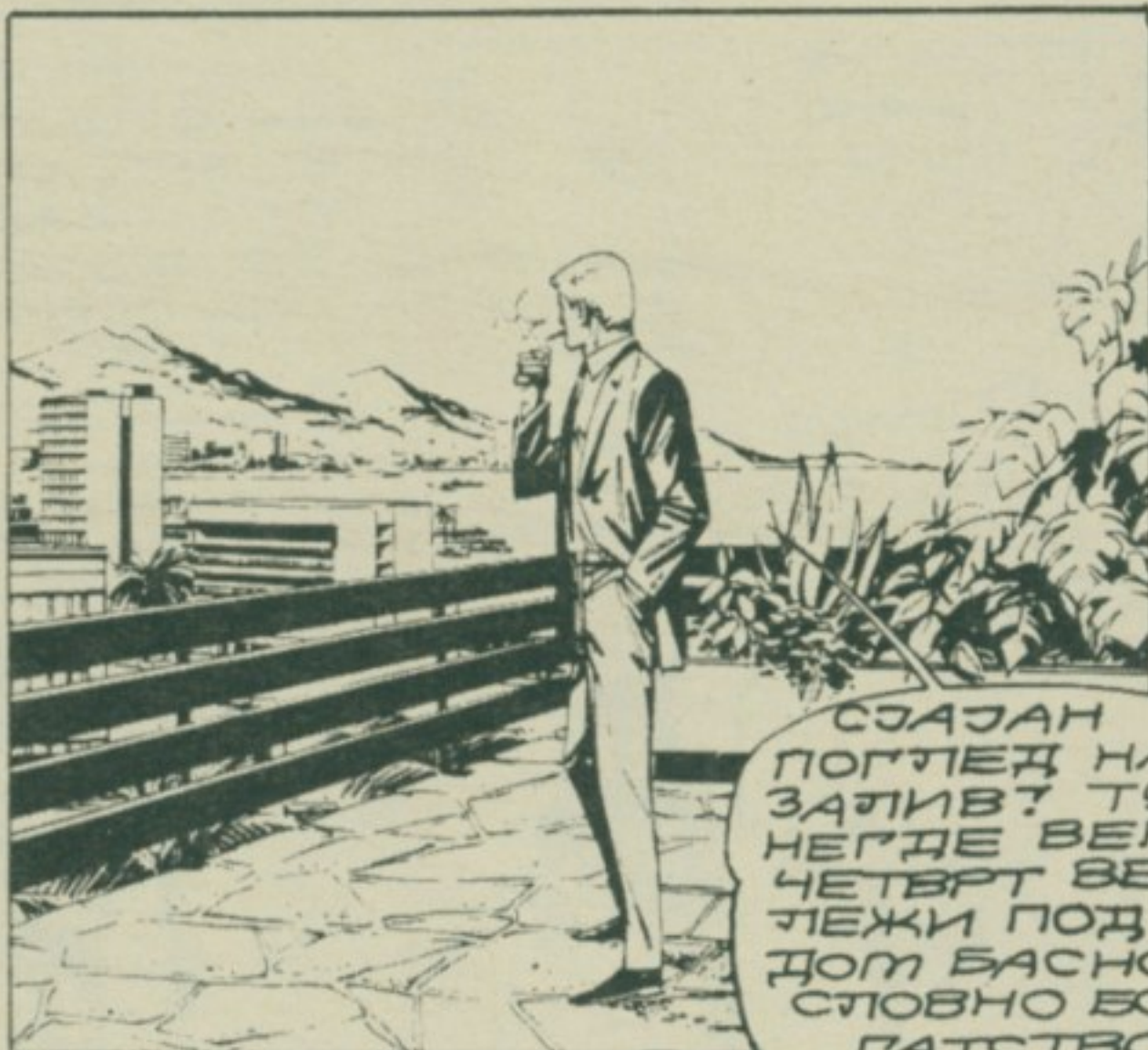

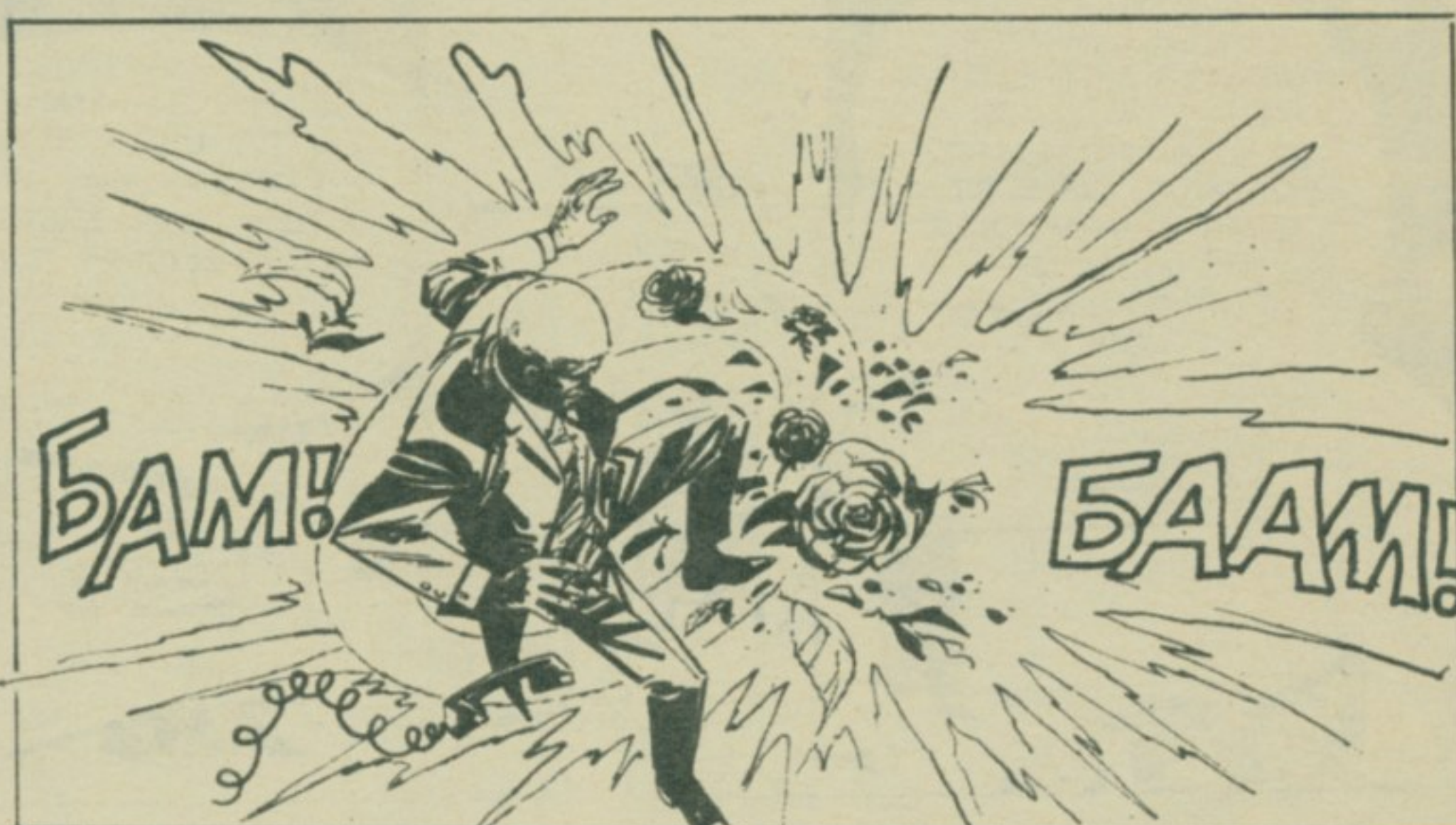
ШТО СЕ ТИ-
ЧЕ ВАН КЛЕ-
ФА, У ЊЕГО-
ВОЈ ПРОФЕ-
СИЈИ ЈЕ УП-
РАЖЊЕНО
ЈЕДНО
МЕСТО?

6

7

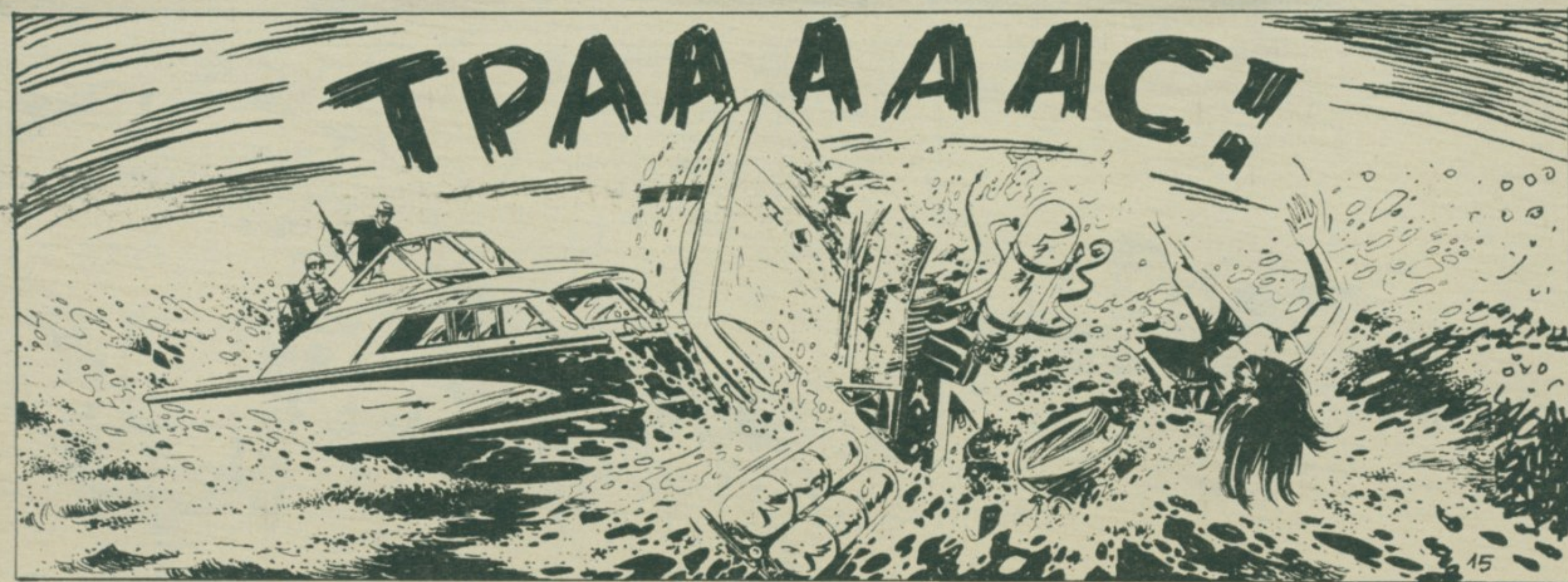
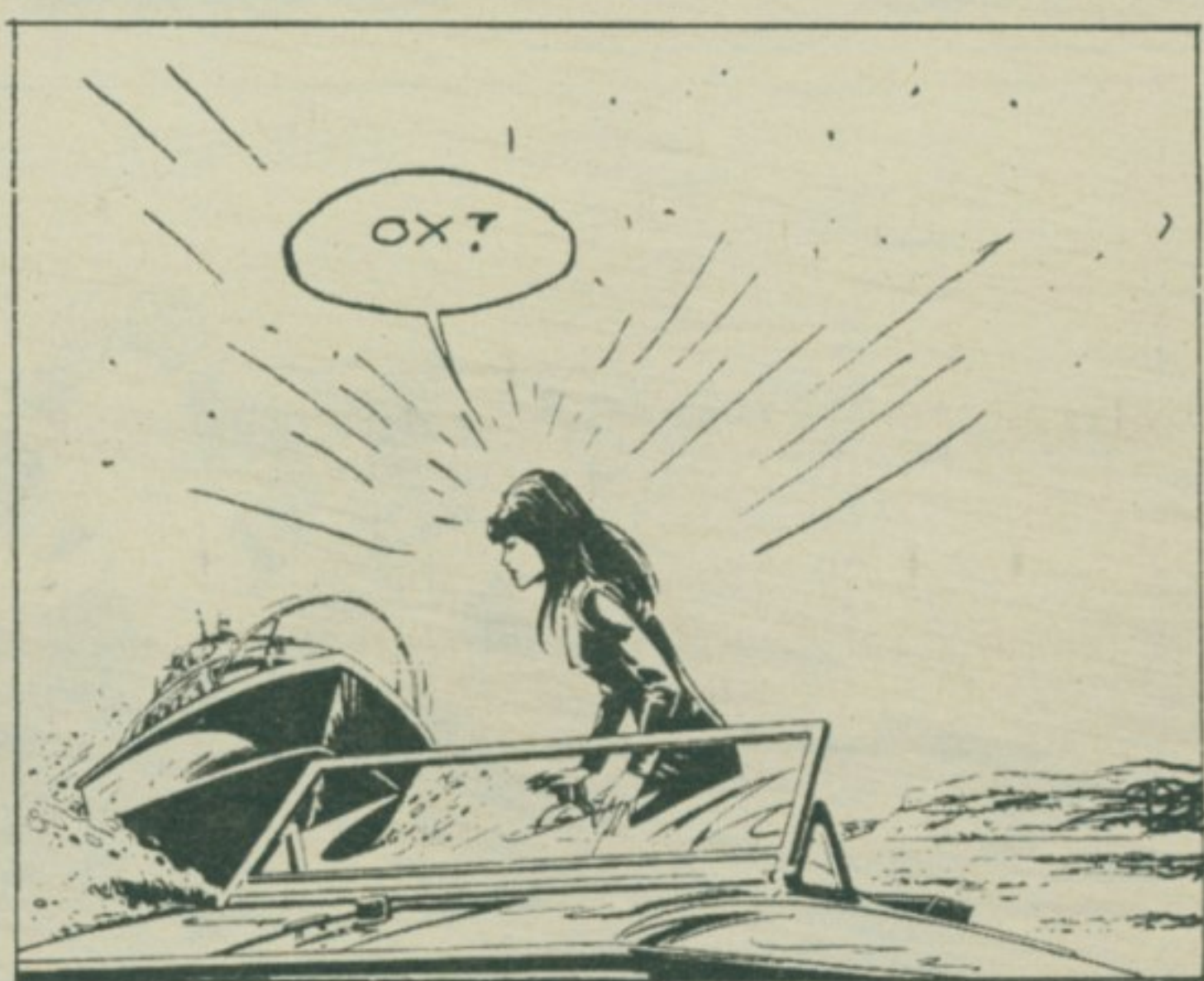

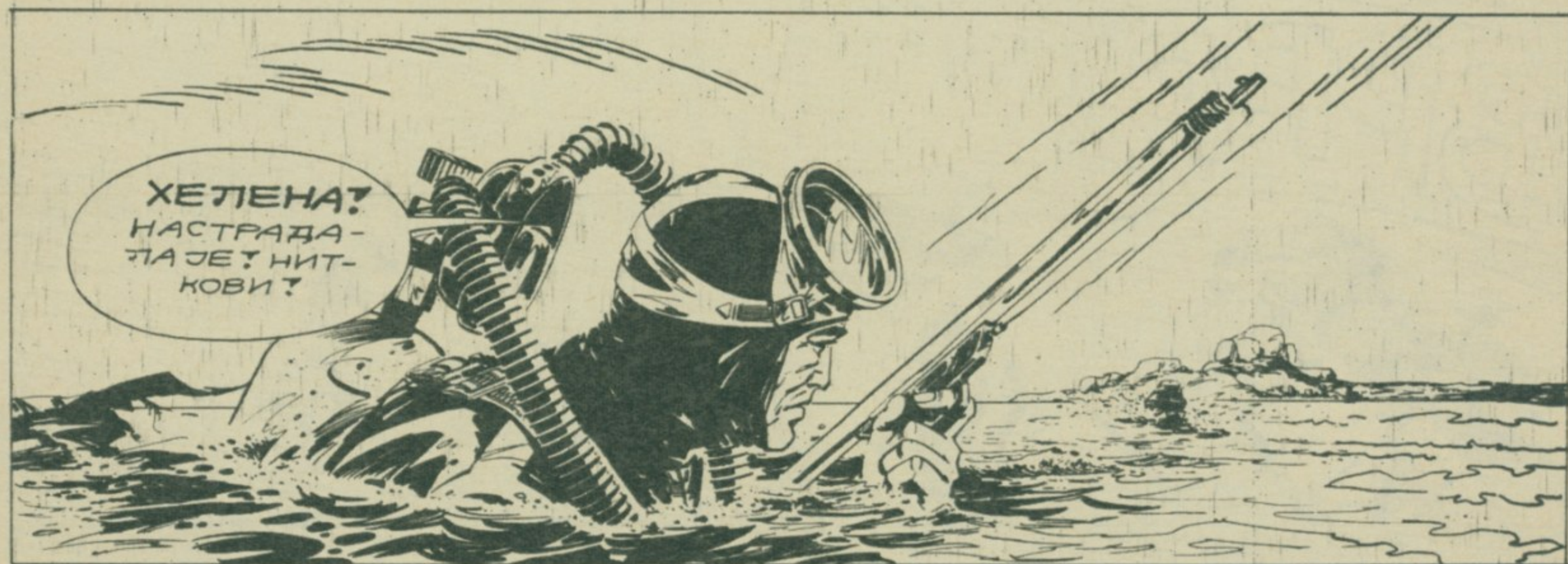

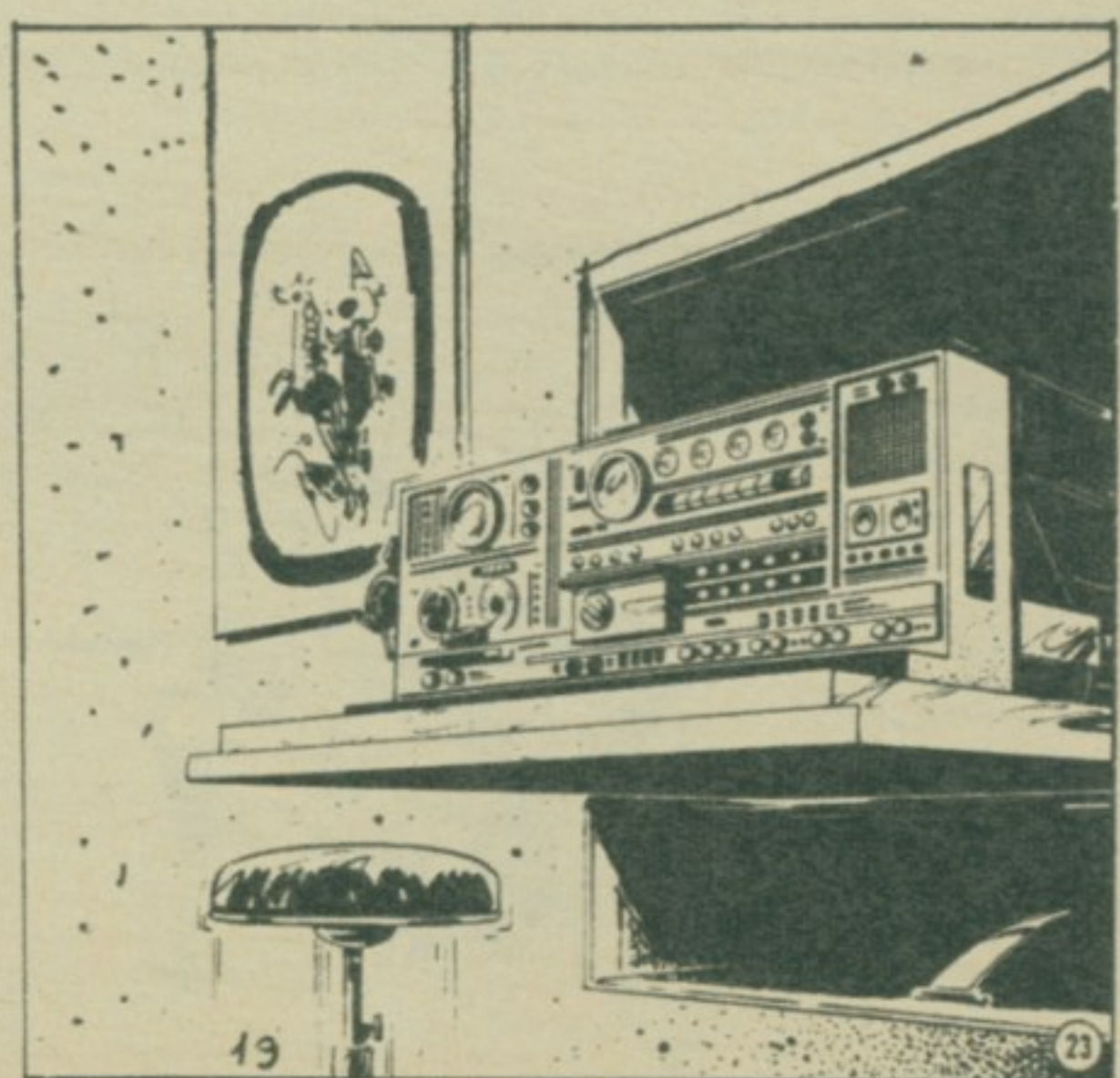
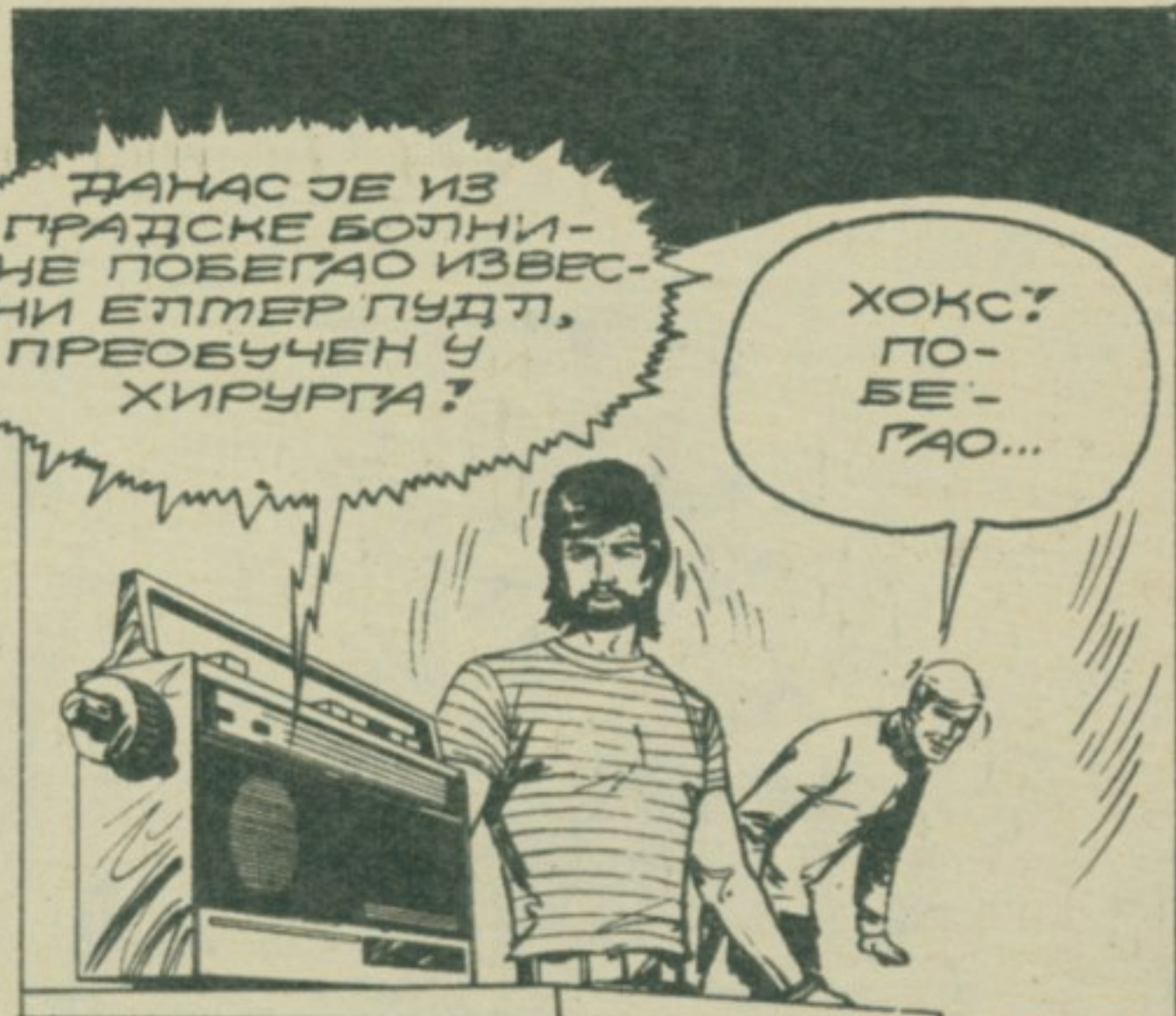

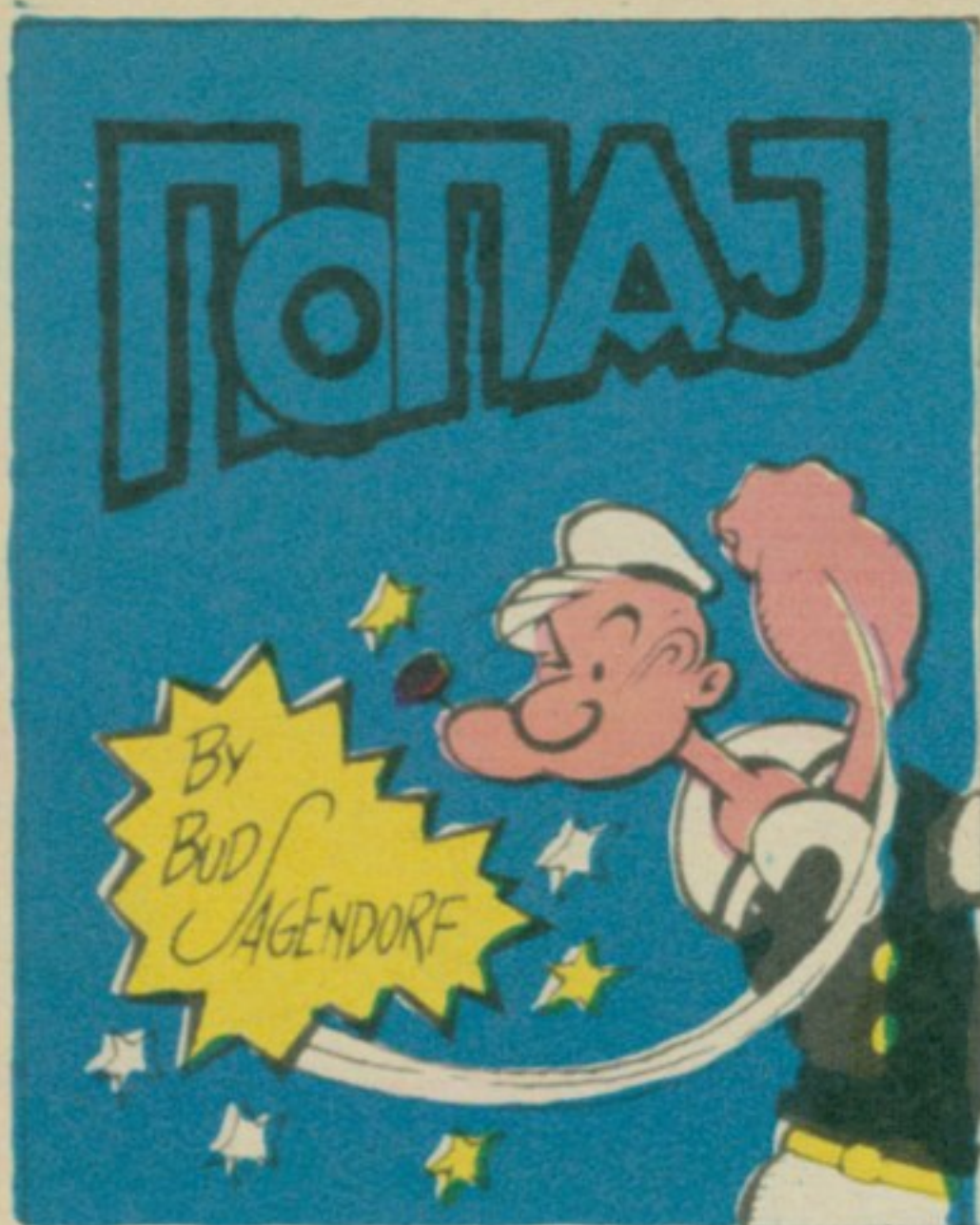

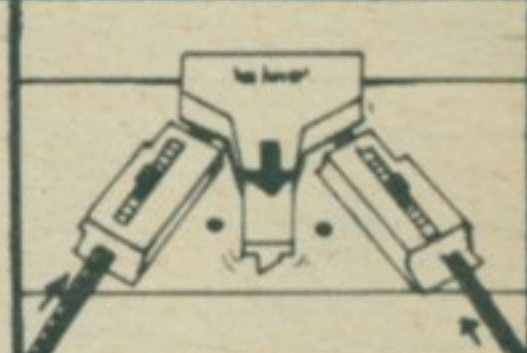
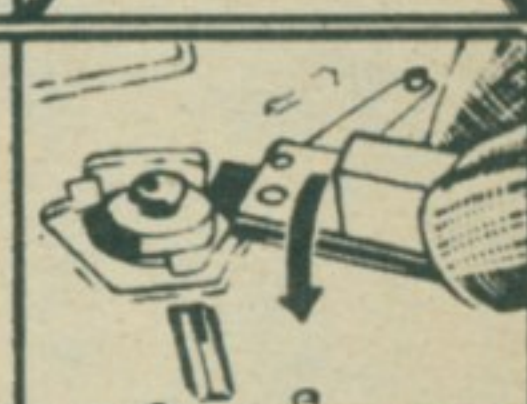
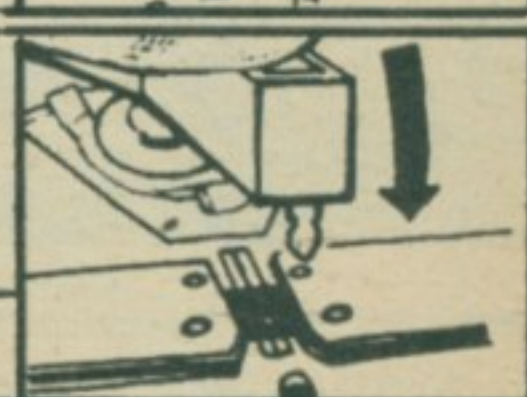
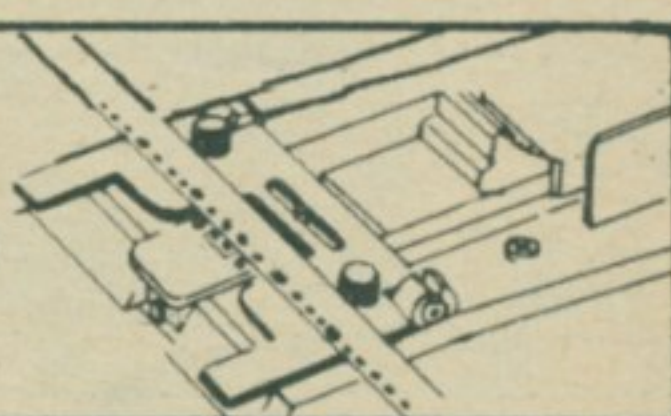
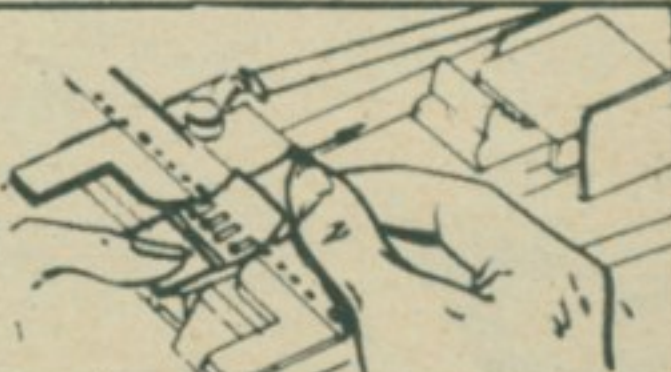
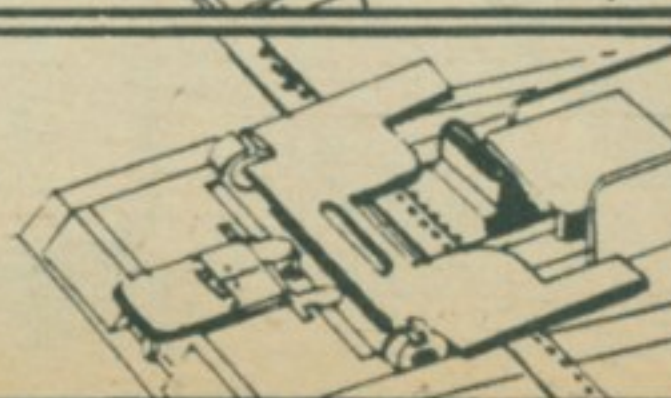

СНИМИТЕ ФИЛМ

ПРВИ КОРАЦИ У МОНТАЖИ

МОНТАЖНИ
СТО
"ЛИТА"СПАЈАЊЕ
ФИЛМА1 ПОСТАВИТЕ ФИЛМ
У ШТИПАЛКЕ И
ОДСЕЦИТЕ
ИВИЦЕ2 ПОМЕРИТЕ ФИЛМ
ПРЕКО КРУЖНОГ
СЕКАЧА ДА БИСТЕ
ОСТРУГАЛИ ИВИЦЕ3 ПРЕВУЦИТЕ СПОЈ
"ЦЕМЕНТОМ" И НЕ-
КОЛИКО СЕКУНДИ
ПРИТИСКАЈТЕ СПО-
ЈЕНЕ ИВИЦЕУПОТРЕБА
СПРАВИЦЕ
ЗА
ЛЕПЉЕЊЕ
ТРАКЕ1 ПОСТАВИТЕ
И ПРЕСЕЦИТЕ
ФИЛМ2 СТАВИТЕ
ЛЕП. ТРАКУ
ПРЕКО СПОЈА
ПЕРФОРАЦИЈЕ
МОРАЈУ ДА СЕ
ПОКЛАПАЈУ3 ПРЕБАЦИТЕ
ПРЕКЛОПНИК
НАДОЛЕ
СПОЈТЕ ДВЕ
ФИЛМ. ТРАКЕ

WALT
DISNEY

ПАЈА ПАТАК

ОСВОЈИЋУ ХИМА

Не знам да ли су и моји другови били узбуђени као ја. Имао сам двадесет једну годину и био најмлађи члан падобранске екипе америчке војске. Спремали смо се да у оквиру програма годишњег фестивала у Чарлотсвилу у Вирџинији изведемо низ акробатских скокова. Било је предвиђено да наступимо у 6 по подне 24. парила 1974. године.

Окупили смо се око наредника Ламара Малета и чекали да свакоме одреди задатак. Када сам чуо шта треба да изведем, промрмљао сам за себе: „Само ми је то требало!“

Ипак сам се осећао и почашћеним. Био је то мој петнаести задатак откако сам приступио тиму, а Ламар ми је поверио скок изузетно тежак за падобранца али веома узбудљив за публику. Уместо са уобичајена два, овај се изводио са три падобрана.

Ево како то треба да изгледа: пошто падобранац искочи, неко време слободно пада а да би гледаоци могли да га виде, за собом вуче димни траг. Затим отвара „трик“ падобран. Пет или десет секунди касније обара отворену куполу и држи је скупљену неких 300 метара. Онима са земље, а то је, уосталом, и сврха трика, чини се да је падобран отказан. Тада га се падобранац ослобађа и слободно пада још хиљаду метара пре него што отвори главни падобран.

Тога дана смо због лошег времена скакали са мање висине. Под таквим условима и најједноставнији скок далеко је опаснији него обично.

Слободан пад

Ја сам увек поштовао правила и пред сваки лет детаљно прегледао опрему. Овога пута то нисам учинио јер је у заказано време киша лила као из кабла. Очекивали смо да ће наступ бити отказан. Тачно у шест, на опште запрепашћење, наредник Малет је викнуо:

— До врага и с том кишом! Покушаћемо!

Нашао сам се у авиону пре него што сам успео и да се приберем. Под налетима ветра наш „ДЦ-3“ поскакивао је као дивљи коњ а ја сам се мучио да наместим ремење падобрана. Само што сам навукао рукавице и заштитне наочаре, већ је на мене дошао ред. Налазили смо се на висини од 850 метара.

Чим сам искочио, повукао сам ручицу за отварање падобрана. Осетио сам трзај, знак да се купола отвара, али сам трен касније знао да је негде запело и да слободно падам ка земљи. Платно неотворене куполе лепршало ми је чад главом. Тада се још нисам уплашио. Ослободићу се овог падобрана и нешто касније отворити главни, помислио сам.

Пошто нисам правилно наместио ремење, оно је склизнуло нагоре тако да су ми се прстенасте алке

СВАКИ ПАДОБРАНАЦ ПРВО НАУЧИ КАКО СЕ ПРАВИЛНО ПАДА: ДА БИ СЕ УДАРАЦ УБЛАЖИО, ТРЕБА ПАСТИ НА СТРАНУ ДА ПРВИ, НАЈТЕЖИ УДАР ПРИМИ ПЕТ МЕСТА НА ТЕЛУ. ИЗГЛЕДА ДА САМ ДОБРО САВЛАДАО ПОЧЕТНЕ ЛЕКЦИЈЕ ЈЕР САМ СЛОМИО СВИХ ПЕТ ПРОПИСАНИХ ТАЧАКА.

за ослобађање падобрана уместо на грудима нашле у висини рамена. Да буде још горе, заштитне наочаре су се замагиле, па алке нисма ни видео. Некако ми је пошло за руком да једну ослобо-

нопаца. Није имало смисла да покушавам с помоћним падобраном. И он би се само заплео у прва два. Слободно сам падао према земљи, али овога пута то није био трик за публику.

дим али се друга заглавила. Знао сам да немам шта да чекам. Повукао сам ручицу за отварање главног падобрана.

У нечијој башти

Као што сам и претпостављао, купола се на ветру изувјала око првог падобрана. Погледао сам нагоре, у гужву испреплетаних ко-

све се одједном замутило. Крхови кршњи и кућа полетели су ка мени и прогутали ме. Најједном је нестало светла.

Освестио сам се неколико минута касније, у нечијој башти. Одзвњало ми је у ушима, нисам могао да говорим, једва сам дисао. Док су ме дизали да би ме положили на носила, осетио сам како ми се кости тару једна о другу,

али ме, зачудо, ништа није бољело.

Момку који је седео поред мене у колима хитне помоћи с муком сам промрмљао:

— Хоћу ли преживети?

— Мислим да хоћеш.

Спавало ми се, али сам се бојао да се, ако сада склопим очи, више никада нећу пробудити.

Свих пет тачака

Још сам био при свести када су ме у болници однели на снимање. Сваки падобранац прво научи како се правилно пада: да би се ударац ублажио, треба пасти на страну и то тако да први, најтежи, удар приме пет места на телу. Изгледа да сам добро савладао почетне лекције јер сам сломио свих пет прописаних тачака.

Смрскао сам леву пету и ишчашао чланак на нози; установили су вишеструки прелом на цеваници и смрскану хрскавицу у колену; бутна кост се распрела у парампарчад; напукле су ми карличне кости, задњи кичмени пршљен, сломио сам три ребра, ручни зглавак и подлактицу и ишчашао раме. Претрпео сам потрес мозга. Пет месеци сам лежао непокретан у шинама и непрестано самом себи постављао питање: „Зашто је то морало да се догоди баш мени?“

Када су ме коначно извукли из шина, са гипсом сам тежио само 53 килограма. Ослабио сам 21. Четири недеље касније скинули су ми први гипс. Рука ми је била танка као дршка метле. Зглоб нисам могао да покренем ни за милиметар, а са лактом је ишло једва нешто боље. И најгоре — себе, таквог какав сам одједном постао, нисам могао да прихватим.

Онесвестио сам се када су ме први пут ставили у колица. Сутрадан сам сстао при свести, али нисам успевао да се држим усправно. Пуних пет месеци лежао сам непокретан и када су ми доктори први пут повили леђа, бољело ме је као да ми је неко у њих зарио нож.

Два месеца касније рекли су ми да је време да станем на ноге. Издржао сам десет секунди и пао у несвест. Следећег дана мало дужи, али сам се осећао страшно.

Месец дана проверавања

Годину дана после пада још сам носио гипс од колена до чланка на нози. После операције пресађивања костију чланак је споро растао и лекар ми је забринуту саопштио да ћемо сачекати још месец дана. У противном, додао је, мораће да понови захват. Помислио сам како нову операцију нећу поднети.

Ни лекари ни моји другови нису знали да сам редовно одлазио у болничку библиотеку и стрпљиво читао све што се односило на

МАЈЕ

преломе. Тако сам сазнао да кости, да би зарасле, морају да имају бољу циркулацију и да су потребне вежбе. Дао сам себи месец дана да то и практично проверим.

Километар од болнице налазила се гимнастичка дворана. Замолио сам пријатеља да ми остави кола на болничком паркиралишту. Био сам већ довољно дуго у болници и знао како да се искрадем ноћу а да ме нико не примети.

Ослањајући се на штап направио сам два круга око дворане. Онда сам пришао апарату за мерење снаге — притисак десне ноге износио је 40 а леве свега 2 килограма.

Сваке вечери после визите истрадао сам се из болнице и одлазио у дворану. Лагано сам напредовао. Пецкање које сам осећао изнад чланка при сваком кораку губило се. Притисак леве ноге достигао је 8 килограма.

Најзад је дошао дан за рендгенско снимање и преглед. Када су ми скинули гипс и лекар опипао чланак, по његовом изразу видео сам да је изненађен. Сачекао је да добије снимак, а затим довикнуо колеги:

— Хеј, ово мораш да видиш!

Никада му нисам рекао шта сам радио. Тада сам још био у војсци. Могли су да ме казне зато што сам без дозволе излазио из болнице.

Морам и ја!

Августа 1975. године отпустили су ме из болнице, а два месеца касније и из војске. Одлучио сам да пре него што одем кући у Индијану посетим свог најбољег пријатеља Стива.

— Сутра скачемо — рекао ми је у разговору.

Наједном, мада сам се заклео да никада више нећу крочити у авион, осети сам да морам и ја.

Обливао ме је зној док сам следећег дана навлачио опрему. Умирао сам од страха. Ишчекао је у тренутку када су отворили врата авиона. Закорачио сам у празно и махнуо Стиву пре него што сам полетео на доле. Осећао сам се одлично. Страх ме је на трен обузео још само једном, када је дошао час да повучем ручицу за отварање падобрана. Осетио сам трзај, погледао навише и угледао блиставо белу куполу.

Те јесени уписао сам се на припремни курс медицинског факултета у Индијани. Мада сам онако слаб лично настрашило, увече сам правио дуге шетње. Онда сам прочитао чланак о маратонцу Билу Родерсу. Покушаћу и ја, заклео сам се.

Тренирао сам две године. Седмнаестог априла 1978, на мој двадесет пети рођендан, учествовао сам на Бостонском маратону. У јуну те године извео сам свој хиљадити падобрански скок. Сада се спремам да освојим неки од врхова Хималаја!

Родер Рејнолдс

ЗАБАВНИКОВ ЛЕКСИКОН

ПАПИРУС

Око три хиљаде година пре наше ере Египћани су открили да се од једне врсте траве која је расла по мочварама и коју су употребљавали за прављење чамаца, за једра, простирке, конопце, сандале, а и за храну — може добити одличан материјал за писање. Грци су ту биљку називали **папирос** а Римљани **папирус**; лингвисти се ни данас нису сложили о пореклу те речи али биолози су још давно закључили да се ради о трави коју су назвали **Superus Papyrus**. Кажу да је ова трава некада самоникло расла у многим земљама уз обале Средоземног мора, у мочварама јужне Италије, уз Црно море, на Канарским острвима, у Индији... Данас је папирус готово изумро; расте још само у Нубији, Етиопији и Палестини, али најчувенији је онај код Сиракузе који представља — туристичку атракцију града.

Прављење материјала за писање од сржи ове биљке био је једноставан посао. Стабљика, која је дебљине руке, сечена је на комаде дугачке тридесетак сантиметара с којих је затим скидан тврди спољни омотач, а влакнаста срчка резана оштрим ножем у танке, два-три сантиметра широке траке. Те су траке слагане на неку тврду подлогу једна до друге да се делимично преклапају, а преко тога се стављао други слој, тако да су се траке с горњег и доњег слоја секле под правим углом. Пресовањем слојева и деловањем испећене

воде и скроба траке су се међусобно слеplивале. Још је остајало да се лист осуши, обреже и изгладна помоћу школке, кости или камена.

Листови су лепљени један до другог, и тако су се добијале траке које су практично могле да буду неограничене дужине, а писар их је куповао „на метар“ и секао на дужину која му је била потребна. Листови за писање могли су да имају и по 40 метара!

Како су се дрвени читаоци сналазили с тако дугачким листовима? Па, исто као и ми са, на пример, великим географским картама — савијали су их у ролну или

свитац. На оба краја папирусне врпце био је причвршћен по један штап, па су читаоци намотавали прочитани део на један штап, а домотавали са другог штапа оно је још требало прочитати.

За чување свитака прављени су нарочити ћупови или вазе, или су смештани у посебна удубљења у зидовима. Највреднији документи чувани су у специјалним округлим кутијама.

Из Египта је употреба папируса прешла у Грчку око 7. века пре наше ере, а одатле у Рим и остале делове Европе где се као материјал за писање употребљавао све до 10. века.

Да се противкатолички списи не би ширили путем штампе, католичка црква је увела **Списак забрањених књига** (лат. Index librorum prohibitorum). Први службени Индекс објавио је 1559. године папа Павле IV и тај списак се обнављао и допуњавао све до данас. Књиге које би се нашле на овом списку, послужиле католичким читали су само ако добију нарочито одобрење.

Под оптужбом да су неморални или јеретички на списак забрањених књига доспели су и неки од најпознатијих романа западне књижевности: Ричардсонова **Памела**, Стерново **Сентиментално путовање**, Игоови **Јадници**, Флоберова **Госпођа Бовари**, Моравијина **Римљанка**... Међу фило-

ИНДЕКС

зофима чија су дела забрањивана били су Хобс, Декарт, Бекон, Монтењ, Спиноза, Џон Лок, Хјум, Русо, Кант, Сартр...

Тек 1966. године католичка црква престала је

да издаје Индекс, мада га још увек сматра „моралним водичем који опомиње савест верника да избегавају књиге које би могле да буду опасне по веру и морал“.

ЦАРАМА НА КРОВ ЕВРОПЕ

РЕЧ
- ДВЕ
О АЛПИ-
НИЗ-
МУ

ПРВИ ПОДАЦИ КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА ОСВАЈАЊЕ ПЛАНИНСКИХ ВРХОВА ПОТИЧУ ИЗ 1492. ГОДИНЕ КАДА ЈЕ ФРАНЦУСКИ КРАЉ ШАРЛ VIII НАРЕДИО СВОМ УПРАВИТЕЉУ ДВОРА ДА ПОВЕДЕ АЛПИНИСТИЧКУ ЕКСПЕДИЦИЈУ НА ВРХ ЕГИЗ У АЛПИМА, НЕДАЛЕКО ОД ПРЕНОБЛА.

ТЕКАР МИ ЈЕ ПРЕПИСАО КРЕТАЊЕ, АНТОАНЕ? ПОПНИ СЕ НА ЕГИЗ?

ОВАЈ АЛПСКИ ВРХ НАПАЗИ СЕ НА 2000 МЕТАРА НАД-МОРСКЕ ВИСИНЕ И ДО ТАДА ЈЕ СМАТРАН НЕОСВОЈИВИМ. ДВОРСКИ УПРАВИТЕЉ ЗАДРЖАО СЕ НА МЕТИ ЗАЈЕДНО СА СВОЈОМ ЕКСПЕДИЦИЈОМ, ТРИ ДАНА И ТАМО ЈЕ НАПИСАО ПРВИ ИЗВЕШТАЈ КОЈИ СЕ ОДНОСИ НА ЈЕДАН АЛПИНИСТИЧКИ ПОДВИГ.

КАКВО ЈУНАШТВО? ПОКОЉЕ-ЊА БЕ МИ СЕ ДИВИТИ?

У ТО ВРЕМЕ ПОПЕТИ СЕ НА ДВЕ ХИЉАДЕ МЕТАРА ПРЕДСТАВЉАЛО ЈЕ ОДИСТА ХРАБРОСТ. ИЗМЕЂУ ОСТАЛОГ И ЗБОГ ВЕОМА ОСКУДНЕ ОПРЕМЕ. ДАНАС, МЕЂУТИМ, ЧАК И МОН БЛАН, ЧИЈИ СЕ ВРХ НАПАЗИ НА 4810 МЕТАРА, ВРВИ ОД ТУРИСТА КОЈИ МОГУ ДА УЖИВАЈУ У ЊЕГОВИМ ПРОСТРАНИМ ВИДИЦИМА.

ДА ОБИЂЕМО МОН БЛАН, ЕВЕРЕСТ, АКОН-КАРВУ И ЈОШ КОЈИ ВРХ?

КАСНИЈЕ ЈЕ ПОРАСТО ИНТЕРЕСОВАЊЕ ЗА ОСВАЈАЊЕ ВРХОВА И ТАМО ЈЕ НАСТАО АЛПИНИЗАМ. ОД ПРВЕ ПОЛОВИНЕ 16. ВЕКА ОВАЈ ПЛЕМЕНИТИ, АЛИ И ОПАСНИ СПОРТ, ДОБИЈА СВЕ ВИШЕ ПОКЉОНИКА.

ХА, ХА, ХА? НИКО НЕБЕ МОГАО ДА ПОТУЧЕ МОЈ РЕКОРД?

СЛИКАРИ ПРОНАТАЗАЧ ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ ПЕЊАО СЕ ПО ЈУЖНИМ ОБРОНИМА АПЕНИНА. ШВАЈЦАРСКИ ПРИРОДЉАК КОНРАД ГЕСНЕР ОДЛУЧИО ЈЕ ДА СВАКЕ ГОДИНЕ ОСВОЈИ ПО ЈЕДАН ВРХ. ЧИНИО ЈЕ ТО ИЗ ТУБАВИ, АЛИ ИРАДИ СВОГ ДУШЕВНОГ МИРА.

ДА, ЈА САМ АЛПИНИСТАТ ШТА МИСЛИТЕ ЗАШТО САМ ИМАО НАМЕРУ ДА ИЗМИСЛИМ ПАРОБРАН?

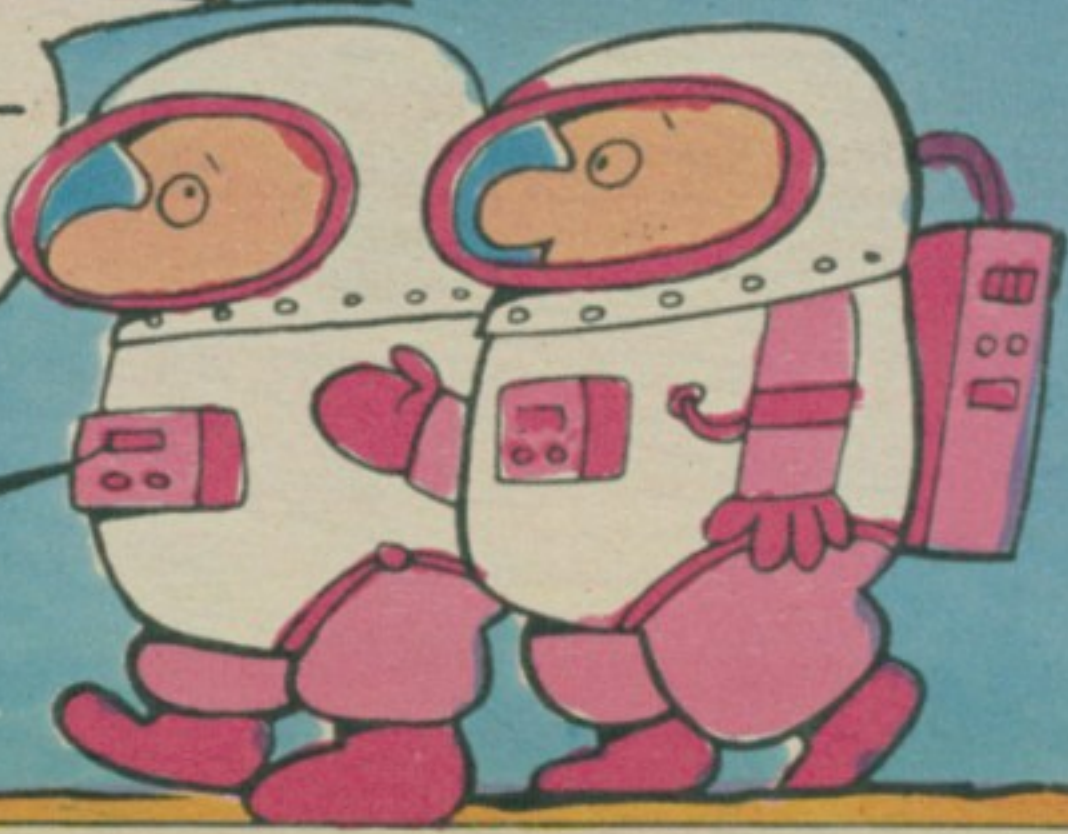
ГОДИНЕ 1854. ЕНГЛЕЗ СЕР АТОРЕД ВИТС, У ТОКУ СВОГ БРАЧНОГ ПУТОВАЊА, ПОПЕО СЕ НА ВРХ ВЕТЕРХОРН, НА 3708 МЕТАРА. ПОСЛЕ ТОГА МЕЂУ МЛАДИМ ЕНГЛЕЗИМА РАСТЕ ИНТЕРЕСОВАЊЕ ЗА АЛПИНИЗАМ. ДАНАШЊА ПОПУЛАРНОСТ ОВОГ СПОРТА ЗАСНИВА СЕ НА НЕКАДАШЊЕМ ЕНТУЗИЈАЗМУ.

ЈА САМ НАЈСРЕКЊИЈИ ЧОВЕК НА СВЕТУ?

НАЈЗНАЧАЈНИЈИ АЛПИНИСТИЧКИ ПОДВИГ НАШЕГ ДОБА ЈЕ ОСВАЈАЊЕ МОНТ ЕВЕРЕСТА - „КРОВА СВЕТА“ НА ВИСИНИ ОД 8882 МЕТРА. ТАЈ ИЗУЗЕТНИ ПОДВИГ ИЗВЕШТАЈЕ 29. МАЈА 1953. ГОДИНЕ ЕКСПЕДИЦИЈА У КОЈОЈ СУ УЧЕСТВОВАЛИ НОВОЗЕЛАНДЦИ ЕДМУНД ХИЛари И ТЕНСИНГ НОРГАТ, ВОДИЧ ИЗ ПЛЕМЕНА ШЕРПАС.

ЈА НИСАМ АСТРОНАУТ? САМО ЖЕЛИМ ДА НА НЕКОЈ ПЛАНЕТИ ОСВОЈИМ ПЛАНИНУ ВИШЕ ОД ЕВЕРЕСТА?

ЈУПИТЕР ЈЕ ЕГЗАЛТИРАН

РЕЧ
- ДВЕ
О ХОРОС-
КОПУ

ЕСОР МУДРИК

СВИ ЗНАМО ЗА ХОРОСКОПЕ. ВИДЕЛИ СМО ИХ БЕЗБРОЈ ПУТА У РАЗНИМ ЧАСОПИСИМА. ПОВРШИНА ХОРОСКОПА ПОДЕЉЕНА ЈЕ НА 12 ПОЉА ПРЕМА 12 ЗОДИЈАЧКИХ ЗНАКОВА КОЈИ ОДГОВАРАЈУ ПОЈЕДИНИМ РАЗДОРБИМА ГОДИНЕ. У њИМА МОЖЕМО ПРОЧИТАТИ КАКВА НАМ ЈЕ СУДБИНА ОДРЕЂЕНА ПОД УТИЦАЈЕМ НЕБЕСКИХ ТЕЛА.

ДИВО-ТАТ НА-ЖЕ ДА ЈЕ ДА-НАС МОЈ СРЕЋАН ДАН?

НЕБЕСКА ТЕЛА УТИЧУ И НА ПРИРОДНЕ ПОЈАВЕ. НАУЧНО ЈЕ ДОКАЗАНО ДА МЕСЕЦ ИЗАЗИВА ПЛИМУ И ОСЕКУ, А НЕ-КЕ БИЉКЕ ПОВОЉНО ЈЕ САДИТИ У ОДРЕБЕНИМ МЕСЕЧЕВИМ МЕ-НАМА.

А НА МЕНЕ НАЈВИШЕ УТИЦАЈА ИМА СУНЦЕ?

У СВАКОМ СЛУЧАЈУ, ТАД УТИЦАЈ НЕ МОЖЕ ДА СЕ ПРИМЕНИ НА ТЉУДСКУ СУДБИНУ И БУДУЋНОСТ. КАКО ЈЕ МОГУЋЕ ПРЕТ-ПОСТАВИТИ ДА СИТА КОЈА УЗРОКУЈЕ ПЛИМУ И ОСЕКУ МОЖЕ ОДРЕДИТИ ДА ЛИ ЋЕ НЕКО ДОБИТИ ЗГОДИТАК НА ПУТРИЈИ ИЛИ КАДА ЋЕ СРЕСТИ ОСОБУ СВОЈИХ СНОВА.

ОВА МЕСЕЧЕВА ФАЗА ЈЕ НАЈБОЉА ЗА ПОПУЊАВАЊЕ СПОРТСКЕ ПРОГНОЗЕ?

АСТРОЛОГИЈА, КАО И АСТРОНОМИЈА, РОЂЕНА ЈЕ У МЕСОПОТАМИЈИ. ТАМО ЈЕ НЕБО ВЕДРО ТОКОМ ЧИТАВЕ ГОДИНЕ, ПА ГА ЈЕ ЛАКШЕ ПОСТАТРАТИ. У IV ВЕКУ ПРЕ Н. Е. АСТРОЛОГИЈОМ СЕ БАВЕ ГРЧКИ ФИЛОЗОФИ, У РИМУ ЈЕ ПОЗНАТА КАО "ЕГИПАТСКА МУДРОСТ" А У СРЕДЊЕМ ВЕКУ ПОСЕБНО СУ ЈЕ РАЗВИЛИ АРАПИ.

ОВДЕ У МЕСОПОТАМИЈИ ПОПУ ДА ЛЕШКАРИМ И ПРОУЧАВАМ ЗВЕЗДЕ ДО МИЛЕ ВО-ЉЕ?

МАТИ ЈЕ БРОЈ ЗВЕЗДА И ПЛАНЕТА КОЈЕ СЕ МОГУ ВИДЕТИ ГОЛИМ ОКОМ. ПЛАНЕТЕ СЕ РАЗЛИКУЈУ ОД ЗВЕЗДА ПО СВОМ КРЕТАЊУ И "МИРНОМ" СЈАЈУ. (СВЕТЛОСТ ЗВЕЗДА ТРЕПЕРИ, ЗБОГ ТОГА СУ ИХ У ДРЕВНА ВРЕМЕНА СТАТРАТИ БОГОВИМА.

ДАНАС ЈЕ БОЉЕ ДА НИШТА НЕ ТРАЖИМО ОД БОГОВА? НЕШТО ПОШЕ ИЗГЛЕДАЈУ?

АСТРОЛОШКО ТУМАЧЕЊЕ ХОРОСКОПА ВРШИ СЕ ПО ВЕОМА КОМПЛИКОВАНИМ ПРАВИЛИМА. ПРЕМА ИЗГЛЕДУ НЕБА, ТО ЈЕСТ ПРЕМА ПОЛОЖАЈУ САЗВЕЖЂА, ЗВЕЗДА, МЕСЕЦА, ПЛАНЕТА, СУНЦА, И ЗОДИЈАЧКОГ ЗНАКА, АСТРОЛОЗИ "ПРОРИЧУ" СУДБИНУ.

ШТА? ХОЋЕШ ДА БУДЕШ ФУДБАЛЕР? АЛИ, У ТВОМ ХОРОСКОПУ ПИШЕ ДА ТРЕБА ДА ПОСТА-НЕШ ИНЖЕ-ЊЕР?

ИЗРАЂИВАЊЕ ХОРОСКОПА БИЛО ЈЕ ВЕОМА РАСПРОСТРАЊЕНО У СРЕДЊЕМ ВЕКУ. НАСНИЈЕ, САСТАВЉАЧИ ХОРОСКОПА БИЛИ СУ ГОТОВО СВИ МАТЕМАТИЧАРИ И АСТРОНОМИ, КАО КЕПТЕР НА ПРИМЕР. ИАКО НИЈЕ ВЕРОВАО У АСТРОЛОГИЈУ, БАВИО СЕ ЊОМ И НАЗИВАО ЈЕ СЛУЧАЈНОМ КЕРКОМ АСТРОНОМИЈЕ.

КЕПТЕР ЈЕ ЗАДУЖИО НА-УКУ СВОЈИМ ЗА-НОНИМА, АЛИ ОД НЕЧЕГА ЈЕ ИПАК МОРАО И ДА ЖИВИ?

МНОГИ ВЛАДАРИ ИМАЛИ СУ СВОЈЕ ДВОРСКЕ АСТРОЛОГЕ КОЈИМА СУ СЕ ОБРАЂАЛИ ЗА САВЕТЕ ОКО НАЈВАЖНИЈИХ ДРЖАВНИЧКИХ ПИТАЊА.

ВИСОЧАЈНОСТВО, НЕ ТУГУЈТЕ? ПРЕШКОМ САМ ВАМ ДАО КРАЋИЧИН ХОРОСКОП?

ЈОШ И ДАНАС, У МНОГИМ ЗЕМЉАМА ПОСТОЈЕ АСТРОЛОШКИ ИНСТИТУТИ И ДРУШТВА КОЈИ ЛАКОВЕРНИМА ПРОРИЧУ СУДБИНУ. ХОРОСКОПЕ ТРЕБА СХВАТИТИ ИСКЉУЧИВО КАО ЗАБАВУ БЕЗ ИКАКВИХ НАУЧНИХ ОСНОВА. ДА ЛИ ЈЕ МОГУЋЕ ДА СУ СВИ ОНИ КОЈИ СУ РОЂЕНИ ПОД ИСТИМ ЗОДИЈАЧКИМ ЗНАКОМ КАД И АЖИ-СТАЈИ ИЛИ БЕТОВЕН, ПОСТАЛИ ВЕЛИКИ И ПОЗНАТИ УМОВИ? ДА ЛИ СУ СВИ ТЈУДИ, КОЈИ СУ ИЗГРЕБИЛИ ЖИВОТЕ У САОБРАЋУНИМ НЕ-СРЕЋАМА РОЂЕНИ ИСТОГ ДАТУМА, ИМАЛИ ИСТИ ХОРОСКОП?

МОЈ ХОРОСКОП ЈЕ БИО ДОБАР, АЛИ ЈЕ У КАПЕТА-НОВОМ ИЗГЛЕДА СТАЈАО БРОДО-ЛОМ?

ПЛОЧЕ О ТИТУ, РЕВОЛУЦИЈИ

ДОКУМЕНТИ У ОБЛИКУ ПЕСМЕ

ЗАПИСИ О ТИТУ

„Истине које говори пјесма неуништиве су. Легенда коју ствара народ вјечна је као и ова земља и сунце над њом“.
ЈУРЕ КАШТЕЛАН

Већина великих песама настала је у револуционарним заносима. Тако је и много песама о другу Титу настало у тешким и херојским годинама народноослободилачке борбе и првом периоду изградње ослобођене и тешко порушене отаџбине.

„Борба је наша дала да имамо Тита за маршала“ — илече песма потекла из народа да би неколико година касније прерасла у надахнуту обавезу: ... „друг је Тито издао наређење сви у борбу за обнову земље!“ Са тих првих анција понесени су стихови: „Друже Тито, љубичице бијела, поздравља те омладина цијела“.

После најтежег боја и најнапорнијег радног дана омладина је увен знала да се ухвати у ноло с песмом на уснама: „Сви играју ноло виловито, сви пјевају живио нам Тито!“

Ово је само незнатан део стихова који се налазе у збирци „Записи о Титу“, јединственој плочи — документу иначе издању загребачног „Југотона“. Занимљива, вредна колекција, може, уједно, да послужи као доказ о томе колико је народ био инспирисан својим вођом и колико је лепих осећања исказао Титу у част.

Недавно се појавила јединствена књига на 33 обртаја у минуту! Књига-плоча изазвала је, не без разлога, велико интересовање.

Судбина плоче је необична прича. Више година познати београдски публициста Момчило Стефановић прикупљао је податке о најмлађим учесницима народноослободилачке борбе. У мају 1977. издао је књигу „Хероји мањи од пушке“ која евоцира потресну истину о седморици пионира, народних хероја, неустрашивих јунака из Титове колоне. Надахнуто, јасно и снажно аутор оживљава ликове Бошка Бухе, Сирогојна и њихових другова.

Узбуђен сведочанством, Коста Нађ, генерал армије и председник СУБНОР-а Југославије

ПРИЧА О ВЕЛИКИМ ДЕЧЈИМ СРЦИМА

деце, дивних малих бораца. Мало је у којој земљи антихитлеровске коалиције у другом светском рату било толико, како каже наслов ове књиге, „хероја мањих од пушке“.

Књига је 1978. добила награду „4. јул“ а прош-

у предговору за ову књигу исписао је редове:

„... Књига која је пред вама је још једно, али јединствено и изузетно драгоцену сведочанство о нашој револуцији. Она потресно и снажно саопштава велику истину: у строју Титових бораца, од првих устаничких дана, у четворогодишњој натчовечанској народноослободилачкој борби, у којој смо дали толико жртва за нашу слободу, у биткама до победе — било је увек на стотине на хиљаде најмлађих,

ле године се појавила у радиофонском облику на плочи и тако ликове легендарних малих бораца Титове армије приближила још већем броју данашњих генерација.

У реализацији плоче учествовала је екипа изванредних драмских уметника: Мира Ступица, Јован Милићевић, Љуба Тадић, Зоран Радмиловић, Ксенија Јовановић, Рада Ђуричин, Едита Карађоле. Музику је написао Миленко Продановић док је текст фонографски обрадио Бода Марковић.

ЦИЈИ И ЈУГОСЛАВИЈИ

БОРЋЕ БАЛАШЕВИЋ О НАСТАНКУ ПЕСМЕ »РАЧУНАЈТЕ НА НАС«

РАЧУНАЈТЕ НА НАС

Музика и текст: Борђе Балашевић

У име свих нас
из педесет и неке
за заклетву Титу
ја певао сам стих.
Не спомињем прошлост
ни битке далеке
јер рођен сам тек
после њих.

Ал' живот пред нама
још ратова скрива
и прети нам, прети
к'о дубоки вир.

И знам да нас чека
још сто офанзива
јер морамо чувати мир:
рачунајте на нас.

Сумњају неки
да носи на погрешан ток
јер слушамо плоче
и свирамо рок.

Ал' негде у нама
је битака плам
и кажем вам шта добро знам:
рачунајте на нас.

У нама је судбина будућих дана
и можда се неко
и плаши за њу
кроз вене нам тече
крв партизана
и ми знамо зашто смо ту:
рачунајте на нас.
Сумњају неки...

Годинама пишем песме,
заносио сам се тиме од
детињства, али сам пола-
ко схватио да ту своју
поезију не могу, кад сам
у друштву, да рецитијем. Сви би
мислили да сам занесењак. Онда
ми је пало на памет да би могао
да их певушим па сам на своје
стихове почео да компоујем му-
зику, ако се то тако могло уоп-
ште назвати.

Захваљујући једној песми од
три минута, звала се „У раздељак
те љубим“, ја, дотад непознати
студент географије из Новог Сада,
постигао сам успех какав ни у
најскривенијим сновима нисам
смео да очекујем.

речи су саме наврле

Од тада сам написао још неке
песме и све су прошле код пуб-
лике, не тако као прва, додуше
али ниједна није остала незапа-
жена. Све моје песме су ми под-
једнако драге, али једна по име-
ну „Рачунајте на нас“, мада ни по
чему слична ранијим — једино
заједничко је што се лако памти
и лако певуши — заузима, бар
код мене, посебно место.

Причу о тој песми желим да
испричам.

„Рачунајте на нас“ је, може се
рећи, песма тренутка, специјалног
надахнућа и изузетне ситуације.
Једнога дана моја група и ја до-
били смо позив да учествујемо у
програму који се изводио у Ка-
рађорђеву пред председником Ти-
том и његовим гостима. Имали
смо наш програм, али ја сам же-
leo да отпевам нешто изузетно.
Помисао да ћу се наћи очи у
очи с другом Титом, да ћу пред
њим певати, покренула ме је да
се бацим на посао.

Својевремено, један излет на
Зеленгору ме је импресионирао
па сам пожелео да поводом тога
нешто напишем. Мелодија ми се
брзо обликовала у глави, али без
текста. Речи ми никако нису па-
дале на ум. Целу ноћ уочи госто-
вања код друга Тита шетао сам
пустим улицама и звиждукао
комбинујући у памети. Није иш-
ло! А онда, негде пред зору, као
да се нешто откачило и речи су
саме наврле. Но, то није била пе-
сма о Зеленгори већ — „Рачунај-
те на нас“.

Додуше, нисам веровао да ћу
имати прилике да је отпевам пред
Председником, јер је програм у-
напред најављен и није могао да
се мења, али тад ми је, као и више
пута раније, срећа притекла у
помоћ. У паузи између два дела
програма, док су се у сали раз-
мештале столице и селили инстру-
менти, питали су нас извођаче,
све који су били тамо, да ли би
неко нешто могао да одсвира или

отпева да би гостима олакшао
чекање. Јавио сам се храбро и
одмах изашао пред друга Тита и
његове званице. Сам, са гитаром
у руци. Нико ме није пратио, јер
нико осим Пере Зупца, коме сам
пре почетка концерта отпевао
две песме, није ни знао да сам
нешто тако написао. То је био
мој лични ризик.

Завршио сам песму, одјекнуо
је пљесак али више нисам имао
храбрости да гледам испред себе.
По аплаузу се зна колико се једна
песма свидела онима који је слу-
шају. Ја ни до данас то не могу
да кажем. Знао само да сам добио
аплауз, али колики, то не знам
јер ми је од узбуђења све бубња-
ло у ушима. После су ми чести-
тале колеге, а и неки другови
који су били ту у сали.

Ја не пијем, не пушим, не дро-
гирам се али сам био у неком
недефинисаном стању. Касно у
ноћ дошао сам кући, полусвестан
онога што се десило. Пре уласка
у кућу опет сам шетао улицама
не бих ли некако стишао узбу-
ђења у себи, поготово што сам
знао да ће ме моји чекати да са-
знају како је било. Кад ме је отац
то упитао, успео сам једино да
проциједим: Добро! Гледао ме је
запањено: Зар немаш више ништа
да кажеш?!

Ову песму, морам то да кажем,
написао сам у име својих вршња-
ка који не умеју да пишу песме.
До сада су у наше име, име нас
младих, писали други, патетично
и без трунке емоција. Зашто да
неко пише за нас кад ми то уме-
мо и сами? Но, побојао сам се,
не кријем, да ће ме неко можда
погрешно разумети или тенденци-
озно претумачити: паролаш, пише
песме по наручбеници. Није се де-
сило. Посебно ми је драго што су
ми честитали многи млади који
су схватили да је ово израз осе-
ћања читаве једне генерације у
коју се понекад без разлога сум-
ња.

НИКОЛА ТЕСЛА

Музика: Габор Ленђел
Текст: Душко Трифуновић

Грми, грми негдје над Ликом,
И дјечак један олују слуша,
Креће у свијет за видиком,
Велико срце, чиста душа.

Како узети снагу грому,
Прометеју се мисао буди,
Како помоћи своје дому,
И свима, свуда гдје су људи.

Ја сам народа свога син
И нема другог геста
Велике драме, први чин
Никола Тесла.

И сада грми негдје над Ликом
И мајка зове чобанче драго:
„Ницо, јабуко, мамина дико,
поћерај кући благо!“

ШТА ЈЕ ТО РОДОЉУБИВА ПЕСМА?

Новембра 1976. године на традиционалном фестивалу
Револуционарне и родољубиве песме у Загребу, посебну
пажњу побудила је сарајевска група Тешка индустрија
са композицијом „Никола Тесла“.

Вођа групе и аутор мелодије Габор Ленђел том приликом је
рекао:

— Мислим да је наша песма (текст је писао Душко Трифу-
новић) дубоко родољубива али на један нов начин. Моја гене-
рација је врло свесна и веома одговорна по многим питањима
па тако треба и да је у песми. Управо „Никола Тесла“ показује
да се о великим личностима и синовима наших народа може
говорити из угла на који обично нисмо навикли... Судбина
револуције никада није само у рукама генерације која је извела
већ и у рукама свих генерација које је настављају. Ја сам део
тих других генерација и поред радних акција покушаћу да кажем
колико волим своју груду правећи песме о њој, њеној историји
и њеним великим личностима.

БАЦАЊЕ МАМЦА

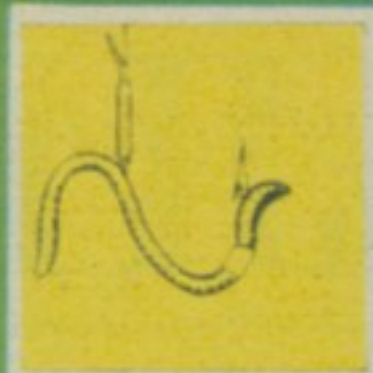
МЕСО ЗА МРЕНУ

ПРИПРЕМАЊЕ ЖИТА

МАМАЦ ОД СЕМЕНА КОНОПЉЕ

МАШКО РИБО

ИСТИНИТО ОД РЕЧИ ДО РЕЧИ

УЛОВ ОД 282 КИЛОГРАМА

Рибар Александар Гру-јин, рођен 1951. године, у-ловио је 20. јуна 1973. го-дине у Дунаву, код Старих Бановаца мрежну дугачку три и по метра и тешку 282 килограма. Риба је у-ловљена ујутро у пола де-вет мрежом, такозваном метлицом, дугачком 200 ме-тара.

ГРДОСИЈА ИЗ ДУНАВА

Највећег сома у Дунаву упецао је на удицу самицу Франа Бихлер из Земуна, крајем априла 1938. године, на ушћу Саве у Дунав, код малог Коњског острва. Бихлер је за мамац ставио манића тешког око 150 грама, а сом је био тежак 147 килограма!

РЕКОРДЕРИ ИЗ РАМА

Дунавско насеље Рам и ада Чибуклија чувени су по аласима, односно сомо-вима-капиталима. Године 1953. уловио је Милош Несторовић на ади Чибу-клији сома тешког 108 ки-лограма. Миладин Нико-лић, такође из Рама, уло-вио је у бубањ те исте го-дине сома од 128 килогра-ма.

АКО ЈЕ И МРЕНА...

У лето 1967. године ри-бари Живорад Јосимовић из Великог Градишта и Владимир Стојановић из Затоња уловили су преко 150 килограма мрене. Улов је обављен код Камарич-ког спруда само у једном мету, како аласи називају одређено и обезбеђено ме-сто за вучење и извлачење мреже на обалу.

РИБА НА ПРОЦЕПУ

Сва такозвана бела риба, затим шаран, штука, мрена и кечига могу да се пеку „на процепу“. Начин је вр-ло једноставан.

Процеп је дрвени штап, односно ражан, на који се набада очишћена, нарезана и усољена риба, од ока до краја рена. Риба се пече поред жара без пламена и

повремено премазује сла-
нином или уљем. Ово ри-
бље печење са процена вр-
ло је укусно, што потврђу-
је чак и мрена, иначе не-
популарна због меса пуног
костију.

БАЉАК НА БРЗИНУ

Око 200 грама средине
белог хлеба прелити уму-
њеним жуманџетом, затим
томе додати претходно
изгњечен куван кромпир.
Све се замеси кашиком у-
ља, а по потреби дода и
мало воде. Овај мамац је
добар за шаранске врсте
риба.

МАМАЦ ОД КЕСТЕНА

У рерни испећи дивљи
кестен, ољуштити и здро-
бити виљушком. Помешати
га, у истим количинама, са
средином белог хлеба и
добро умесити кашиком
уља или маслаца. Додава-
њем мало шафрановог
прашка или жуманџета о-
нај ваља за рибе из по-
родице шарана добија лепу
жуто боју.

И ОД ПЕСКА!

Такозвани „енглески“
мамац припрема се на сле-
дећи начин:

У авану се истуца шо-
лица пшенице, чему се до-
дају две шолице просеја-
ног пројиног (кукурузног)
брашна. Мешавина се мало
раскваси млаком водом, а
затим јој се додаје каш-
чица финог песка. Свему
се затим дода млеко у
праху док се не добије е-
ластична, лепљива смеша
од које се праве куглице
— ваљци.

НОВА ВРСТА

У водама Скадарског је-
зера појавила се недавно
нова врста рибе за коју се
тврди да потиче из рибња-
ка суседне Албаније, а по-
реклем је из Кине. Риба је
нешто већа од скакавице,
има пеге по трбуху, а месо
јој је врло укусно. До сада
су је ловили само рибари
мрежама, али у последње
време успели су да је на-
реци Бојани упечају и
спортеки риболовци.

НОНОПЉА И ГРАХОРИЦА

МАМАЦ КОЈИ ТОНЕ

СПРАВЉАЊЕ СМЕСЕ ОД ХЛЕБА

КОРЕ ХЛЕБА

ПРЕ
200 ГОДИНА

МОСТ НИЈЕ САМО МОСТ

Марта 1779. године пречасни Џон Везли је, после проповеди одржане у Брозлију, прошао до Коулбрукдејла да баца поглед на мост грађен на реци Северн. „Сумњам да је Колос са Родоса био моћнији и тежи од овог чуда“, написао је исте вечери у свом дневнику.

Тај исти мост, који је прошле године уз шампањац и изасланике британске краљевске породице свечано прославио двести рођендан и данас на посетиоце из целог света оставља исти утисак као и на своје савременике.

Другог јула 1779. године у локалном листу „Шрузбери Кроникл“ забележено је да је први од пет гвоздених носача моста, којима се дивио Џон Везли гледајући их како леже на обали, постављен преко Северна. Тај дан узима се за његов званичан рођендан.

Али, мост је ипак само мост. Он служи да се пређе преко воде а да се при том не уквасе ноге. За разлику од чувених палата и катедрала, о мостовима се ретко говори, а још ређе им се славе рођендани. Неупућени ће се упитати чему толико буке око овог моста преко којег, уосталом, још од 1939. године не пролазе возила и који је одавно изгубио „стратешку“ важност.

ДИНАСТИЈА ДАРБИ

Овај, како га зову Гвоздени мост, заузима посебно место у друштвеној историји човечанства. Он је једно од чуда индустријске револуције јер представља прву конструкцију у свету направљену од ливеног гвожђа.

У енглеској провинцији Шропшир, у пречнику од неколико километара, одиграо се најопипљивији део индустријске револуције: топљење гвожђа са коксом, први цилиндри од ливеног гвожђа за парне машине, први гвоздени точкови и трачнице, прва грађевина металне конструкције, први гвоздени мост.

Готово сви од ових подухвата дело су кверкерске породице Дарби из Коулбрукдејла која је по традицији сину првенцу давала име Абрахам. У историју су ушла три Абрахама Дарбија. Први од њих зачетник је „династије“. Он је 1708. године закупио омању трошну ливницу у Коулбрукдејлу, на стрмим обалама западног краја долине Северн.

Гвожђе је у то доба прављено са дрвеним угљем мукотрпно добијеним од стабала старих двадесетак година. Када је први А-

Он служи да се пређе преко реке а да се при том не поквасе ноге. Његови рођендани се не славе, ретко му се посвећују песме и баладе. Али, Гвоздени мост је изузетак.

брахам Дарби почео да се бави гвожђем, у Енглеској је владала „енергетска криза“: дрвеног угља било је мање него што је захтевала „индустрија“ гвожђа. Постојало је решење у виду мача са две оштрице — да се што више земље пошуми дрветом погодним за добијање угља. Али, ни потражња за обрадивом земљом није била мала.

МОЋАН ДИЗАЈН

Изаз из Њорсокака пронашао је Абрахам Дарби број 1. Уместо дрвеног угља он је употребио кокс. То није био први покушај са коксом, али је био први

рији направљен од новог материјала, чији је задатак да премости безначајну брзу речицу, буде једноставне конструкције. Није било тако.

Нови мост пројектован је амбициозно и сложено, а његов распон од 100 стопа (око 300 метара) пребродило је реку од великог економског значаја на месту чија је конфигурација постављала творцима низ техничких проблема.

Огромни лучни носачи, од којих је сваки тежио око 6 тона, изливени су у Коулбрукдејлу или, како неки историчари тврде, у ливницама подигнутим на самој обали Северна.

ном „дизајну“ на бази искуства са дрвеним конструкцијама.

Гвоздени мост одмах је постао прворазредна сензација. Људи су потезали чак из Америке да би се сопственим очима уверили у чудо. Овековчили су га и песници и бројни сликари романтичним пејзажима Севернске долине са тријумфалним гвозденим делом људских руку у првом плану.

Путници нису пропуштали прилику да посете и Дарбијеве ливнице, а најбоље сведочанство о догађајима потекло је из пера једног Немца кога би данас свакако назвали индустријским шпијуном. У његовој бележници остале су записане чак и такве појединости као што су димеџије конопца за вучу вагона!

Гвоздени мост постао је нека врста амблема оног времена који би се, на пример, могао поредити са данашњим суперавионом „конкорд“. Препознавали су га без двоумљења и они који га никада нису видели „уживо“. Он је представљао симбол прогреса и узданицу индустријалаца пре него што је њихова револуција почела да показује мрачну страну своје медаље.

Када је, једини од свих мостова на Северну, одолео махнитој поплави, постао је још популарнији.

ИЗБАЧЕН ИЗ ТРНЕ

После доба славе Коулбрукдејл је пао у благ заборав. Истина, област је цветала током целог 19. века захваљујући производима од ливеног гвожђа који су се продавали по читавом свету, али се центар револуције преместио.

Околности, нарочито брзи токови река које су Коулбрукдејл начиниле идеалном колевком индустријске револуције, нису више биле тражене. Пара је заменила снагу воде.

Индустријска револуција, учинивши сваку ствар могућном, садржавала је клицу пропадања. У случају Коулбрукдејла, открића у индустрији гвожђа омогућила су практичну употребу парне машине и истовремено избацила Шроп-

који је успео. Гвожђе добијено на такав начин није могло да се кује, али се одлично лило.

Абрахам Дарби други проширио је очеве топионице у стилу правога капиталисте кога нису мориле сумње. Он је убирао профит, уживао у ризичним инвестицијама и — богатио се. Његовом сину Абрахаму трећем припада заслуга за Гвоздени мост који је, по његовој наруџбини, пројектовао архитекта Томас Притчард из оближњег Шрузберија.

Могло се очекивати, баг са данашње тачке гледишта, да први мост у исто-

Конструкција је изведена на начин како су прављени дрвени мостови, са спојевима у облику ластиног репа на лежишним плочама и завртњима који везују лучне носаче и вертикале.

ИНДУСТРИЈСКИ ШПИЈУН

Читава конструкција тежила је 378 тона, далеко више од иједног моста истих димензија направљеног касније. Заслуга што мост на Северну и дан-дanas стоји здрав и читав вероватно припада солид-

ширске долине из даље индустријске трке.

Данас ове долине изгледају лепше него икада, природа буја неуништавана смогом, Северн је пун риба Коулбрукдејл је место „ходочашћа“. У њему су бројни музеји које годишње посети око 300 хиљада људи жељних да лично прођу кроз историју индустријске револуције.

Гвоздени мост, живи споменик прохујалих дана, стоји чврсто као и пре двеста година, брижљиво одржаван да би одолео зубу времена.

Љ. К.

DIK
BROWNE

ХОТАР

СТРАШНИ

НАЈЗАД МИР И ТИШИНА?

О, НЕ!

ШТО ИМАМ ГЛАС?

МНОГЕ ОПЕРСКЕ
ДИВЕ БИ МИ
ПОЗАВИДЕЛЕ
НА ЊЕМУ!

МОГЛА САМ ДА ПОСТАНАМ НЕКО
ДА СЕ НИСАМ УДАЛА
ЗА ТЕБЕ!

ЦЕО
СВЕТ БИ
САД
ПРИЧАО
О МЕНИ!

БИЛА БИХ СЛАВНА!

СЛАВНА!
СЛАВНА!

А, ТИ, ДА НИ-
СИ ЗУЦНУО!
ДА НИСИ НИ
ПОМИСЛИО...

2-10

ФАНТАСТИЧНА ПРИЧА

МИЛАН ДОРОСЛОВАЦ

СКИТНИЦА

Скићница I

Човек је спустио поглед на празну боцу поред себе и тужно уздахнуо. Живот ипак није тако леп као што му се чинило када је био млађи. Ветар је потмуло завијао пустим улицама леденог града, а човек је претурао по исцепаним цеповима. Покушавао је да одлучи да ли да сада поједе парче хлеба и кожице од сланине на којој је још имало шта да се оглође, ископаних из једне канте за смеће.

Искуство му је говорило да то остави за касније, када глад почне стварно да завија и стеже срце својим похлепним, коштућавим прстима. Разум је превагнуо и он извуче руке из цепова. Мрмљајући себи у браду скитница се боље намести у свом углу у коме је мраз био слабији, а цеви од централног грејања зрачиле спасоносну топлоту кроз зидове закључаног подрума. Мирном савешћу човека који је на равној ноzi са целим светом око себе скитница утону у сан.

Изразак I

Броган лако стиже Розрун и, обгрливши је око рамена која су се тресла од суздржаних јецаја, рече:

— Дођи у моју лабораторију, тамо смо сигурни да нас нико неће чути.

Када су ушли у лабораторију, Броган уклони са фотеље нагомилане спискове чудних формула и једну дебелу књигу и смести Розрун.

— Девојко, опет си се свађала с Марлеком око Изразак? — упита он.

Она климну главом.

— Розрун, схвати да то уопште није важно за Изразак, свађала се ти са братом или не. Него, покушај да се прибереш и усредсредиш на оно што ћу ти рећи — настави Броган да говори девојци која је већ гласно плакала.

Увидевши да је сваки логичан разлог слаб да обузда бујицу наврлих осећања Броган, узевши књигу са друге фотеље, седе и поче да је листа, не обраћајући више пажњу на уплакану девојку.

За разлику од младе и лепе Розрун, Броган је био сасвим сед, изузетне висине и као рубин црвених очију које су биле вечити извор nelaгодности за људе који се нађу у његовој близини. За људе који га нису знали, он је био злодуж, демон и сива еминенција краљевог двора. За оне који су, као Розрун, одрасли поред њега, он је био личење доброте и мудрости, додуше стечене у мрачном подручју магије, али без изузетка примењеном у племените сврхе. После двадесетак минута, Броган спусти књигу и поче:

— Розрун, сада кад си се смирила, саслушај ме и не прекидај док не завршим. Више ствари ће те збунити у први мах али покушај да их разумеш. Твој отац и ја познавали смо се откад знам за себе. Заједно смо расли, играли се, учили и проводили се.

— Касније смо се разишли у погледу интересовања, али смо и да-

Ако је мој отац туда ишао, зашто бих се ја плашила? Наравно да сам спремна.

ље остали врло блиски. Њега је заинтересовала атомистика и то посебан део који се бави субатомским честицама — микрокосмос. За мене знаш, моје подручје је магија. После одређеног времена твој отац и ја смо достигли врхунац, сваки у свом подручју.

— У току рада — настави Броган — приликом извесних експеримената у високим регионима магије, где логика и природни закони, онакви какве их људи знају, не вреде ни колико хартија на којој су исписани, осетио сам да

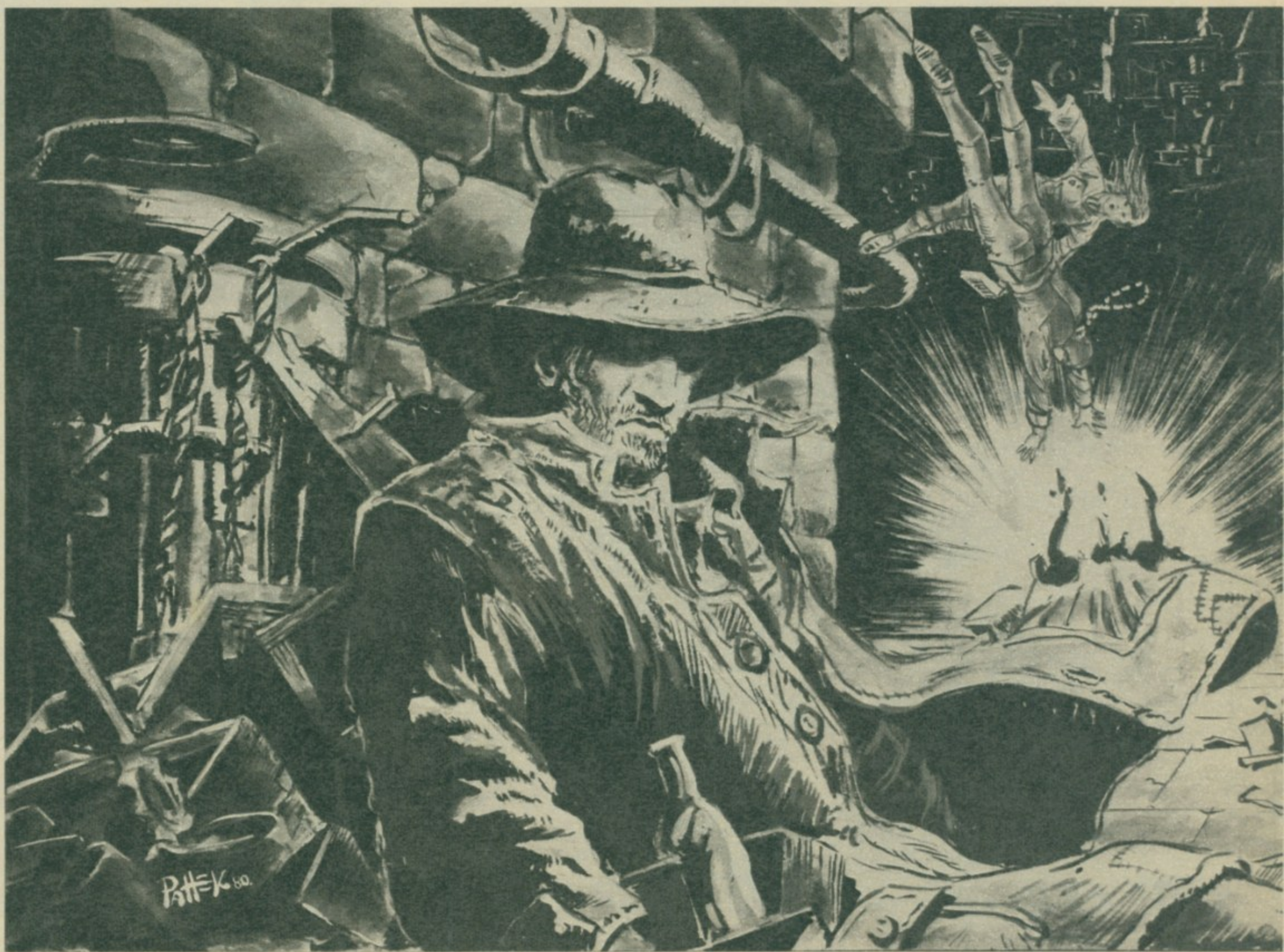
говора, открио да и он мени покушава да саопшти нешто слично. Оно што су моја чула и акултна наука сигнализирала, налазило се и у природним егзактним наукама! И твој отац је у јединственим експериментима дубоких продора у микрокосмос наилазио на препреке. Запрепашћење је било обострано. Касније смо схватили да смо причали о две стране исте медаље.

— Решили смо да радимо заједно. Комбиновали смо знање и вештине. Немаш појма колико сам уживао у том периоду када смо за-

стварали смо сваки апарат тако да се може употребити само уз моје присуство и уз помоћ магијских обреда и чини које само ја знам.

— Могли би се можда наћи научници који би умели да рукују апаратурама, али ја сам био једини кључ за њихову праву употребу. Без мене сваки апарат вредан је онолико колико је предвиђен да вреди — са мношћом осваја космос. Без мене сваки апарат вредан је онолико колико је предвиђен да вреди — са мношћом осваја космос. Твој отац је веровао мени, али не и осталима.

— Да скратим, довешћу те одмах на крај наших напора и вишегодишњег мукотрпног рада. Једног дана, после фазе III, како смо је назвали, стали смо. Нисмо смели да наставимо са експериментом, одно-

нешто није у реду. Још је нечег било, нечег већег, моћнијег, што је реметило законе тих региона, који, мада чудни и неочекивани, постоје. Неколико експеримената замало што нисам платио главом.

— Решио сам да се са неким саветујем. У то доба једини човек коме бих се обратио за савет и уопште дискутовао о тим стварима био је твој отац. Мада се бавио сасвим различитим послом, био сам сигуран да ће схватити о чему говорим. Надао сам се да ће он својим чврстим, аналитичким приступом проблему изравнати теразије и помоћи ми тамо где ме, можда, емотивност и мистицизам заслепљују.

— Можеш замислити како сам се изненадио када сам, у току раз-

једничким снагама доказивали да наука и магија могу да иду заједно — шта говорим! — треба да иду заједно. Прво смо наставили његове експерименте. Почетак је био и прво разочарање. Изгледало невероватно или не, дошли смо до краја. Ронећи по микрокосмосу све дубље и дубље, дошли смо до тачке после које више ничег није било, схваташ ли — ничег! То нас је потресло својом коначношћу.

— Онда смо се окренули на другу страну. Практично нисмо наишли на битне разлике у законима микро и макрокосмоса. Уз мање измене и после обавезног периода прилагођавања наставили смо са продором, овога пута у макрокосмос. Сада смо користили и неке додатне апарате. Од самог почетка

своја сам га зауставио. Осетио сам да ћемо, ако наставимо даље да се ширимо, како смо звали наша путовања у макрокосмос, да наиђемо на нешто пресудно, нешто што ће изменити наше животе. Посебно смо се припремали за то задње. знао сам, одлучно путовање.

— Почели смо да путујемо, да се ширимо, прешли смо фазе I, II, и III и ушли у фазу IV. Планете, галаксије, чак и системи галаксија остали су далеко под нама. Били смо велики моћни господари космоса. Одједном су почеле да се формирају оргомне преграде у простору и то ни из чега. Твој отац се уплашио и хтео да прекине ширење, али му нисам дозволио. Преграде су почеле да се згушњавају и да се формирају у дворане не-

правилног облика. Дворане су нашим ширењем постајале холови, собице, кутијице, поре и, гле!

— Нашли смо се на некој површини, чврстој, тамној, отужна мириса. Твој отац је хтео да се ту и зауставимо, како бисмо испитали тај нови свет, јер били смо убеђени да смо открили нов свет. Ја нисам хтео. Наставили смо даље да се ширимо и наша чврста подлога више није била чврста. Када смо довољно нарасли, сразмерно околини која нас окружује, видели смо да је наш нови свет који смо открили у ствари обичан комад чврсте животињске коже, прекривен дебелим слојем масноће, с танким слојем меса на врху.

— Просторија у којој смо се нашли била је слична нашим пунктовима за дистрибуцију хране, само врло примитивно уређена: сасвим живо месо држали су на леду, ваљда да му продуже век распадања. Од последица пута и скока у Велики свет онесвестили смо се, но то је трајало кратко и ми, уморни и срећни, исцрпљени, тужни и весели, поћосмо кући. Али, појам кућа" је за нас изгубио ранији значај. Кућа, град, земља, свет, цела васиона — чији смо ми били го-

богату трпезу са врућим хлебом, свежим маслацем и топлом кафеом. За тренутак заварана глад нестала и скитница настави да спава уз загрејани зид подрума.

Изразак II

— Ти си, поред твог брата Марлека и мене, једина која знаш целу истину. Твој отац и ја намеравали смо да направимо Изразак нашег народа, да понудимо Великому свету пријатељство, љубав, знање и сарадњу. Ми, ипак, долазимо као незвани гости у њихове домове. А то морамо да урадимо јер нико не зна шта се и када може догодити са оним комадом меса на коме смо твој отац и ја стајали.

— Терен смо брижљиво припремали, народу смо постепено откривали део по део истине. То је било пре 40 година али знали смо да имамо доста времена. У Великому свету време спорије тече него у нашем, знатно спорије.

— Твом брату је речена цела истина, твој отац му је на самрти све поверио и оставио му у аманет да он настави његово дело али Марлек је сујетан. И лукав. У било ком другом свету он је само Марлек и ништа више. Овде је његово Величанство Марлек II. Зато се и кошка са судбином целог народа. Одлучио сам да ти наставиш дело свог оца и помогнеш ми да спасемо наш народ. Марлек је моја брига.

— Сада, кад све знаш, мислим да ти могу показати и практично како то изгледа. Немој да се плашиш... јеси ли спремна?

— Брогане — одврати девојка — ако је мој отац ишао, зашто бих се ја плашила? Наравно да сам спремна.

Скитница III

Скитница није ништа осетио. Цеп је почео да му се надима, а онда је попуцао по шавовима. Две прилике, висок седи човек са црвеним счима и млада лепа девојка, збуњено су се окретали око себе. Говорили су чудним, птичјим језиком. Одједном се затетураше и полако се спустише на земљу.

Седи човек, у паду, удари скитницу. Овај се трже из сна и животињском окретношћу скочи и поче да виче: „Пробисвети, лопови, оставите ме на миру, немате шта да украдете од мене!“

Видевши да се нико не миче и нико га не напада и да човек и девојка леже непомично, хитро се обазре око себе и поче да претреса човека. Чисто не верујући својој срећи откину масивни, змијасти ланац са човековог врата и из девојчине косе извуче обазривим, пацовским покретима дијамантску дијадему. Стрпа украдене ствари у џеп, али оне, уз мукао звук, падоше на плочник. Брзо се сагнувши скитница једном руком покупи нажит, док је другом пипао поцепани џеп.

„Битанге богаташке, тијандуре, хтели су да ми отму храну“, прогунђа купећи кору хлеба и сланину. Осврнувши се на непомичног, онесвешћеног човека, снажно га шутну у ребра. Окрене се и поче полако да се гега низ пуну улицу.

Узбуђен срећним почетком новог дана што му је донео толико лепог накита који ће продати Дебелом Фреду, скитница је певушио кроз нос и вучјим залагајима откидао комадиће коре и сланине мељући их својим снажним зубима.

укрштене речи

ЧИНОВИ ГЕНЕРАЛА У ЈНА

Наредбом Врховног команданта од 1. маја 1943. године у НОВ и ПОЈ поред осталих чинова уведени су и генералски. У Југословенској народној армији, у копненој војсци и ратном ваздухопловству, наравно, генералски чинови су генерал... Наставак треба да упишете поред бројева 1, 2, 3. и 4. Уз чин се додаје и одредница вида, рода или службе, на пример, генерал авијације, генерал оклопних јединица и слично. То, међутим, не треба уписивати у укрштеницу.

АУТОР: ВЕ-МАК	1	СТРА СТЕНА, СТРИ- НА	ПЛАНИНСКИ МАСИВ У ЕВРОПИ	ВРСТА ПЛОДАРА, БИЗАНСКИ ПЛАЧОВ	ВЕЛИБОР ГЛИТОРИК	ЈАВИ ЗБОР, СКУП УЗ, ПОРЕД	ПИСАЦ „СТРАНИЦА, АЛБЕР...“	„ПОЛИ- ТИКИН ЗАБАВ- НИК“
2								ИМЕ
ВРСТА ЧОВЕКО- ЛИКОГ МАЈМУНА								
ЧВРСТ					ГОДИШЊЕ ДОБА ПРАВЕЛИ ДОНАТОВИ КОРАКЕ			
ОРГАН ПИПАЉА, ТИЦАЛО						РЕД НЕПОЗНАТ		
У СУПРОТ- НОМ ПРАВЦУ, УНАЗАД								ТРЕЊИ САМОГЛАС- НИК
ТЕР							ФРАНК, ПЕВАЧ И ПЛУМАН МОИТАН	
ЧУЛА		ПРЕМДА ХИДРОЕН- ТРАЛА НА Р. ЗАМБЕЗИ				ЗНАК ЗА ФЛАЧО	3	ПОСТО- ЈАН
ЗНАК ЗА ВИНКОВ- ЦЕ			4	СЛИКАНО СПРЕДА				
ЕМЕ- ТОВИ							ГРЕБЕН ВРСТА МИРСКИЕ	
РИМСКА БОГИЊА СРУБЕ				ОТАМ- ЛОЖНОСТ ХЕРЦЕ- ГОВАЦ				
					ИНДИГО БИЛИЈА ПОДЗЕМНИ ПАКЛО			
СЛИЧКЕ	НЕДОЗРЕО ПАСУК, ГРМАК У МАХОВИ							
НАЦИЈА						ЈАПАН- СКИ НОВАЦ		

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

ВОДОРАВНО: Н, а, почетница, Еритреја, покрет, мз, Е, Апт, Спа, љ, гем, наг, пулољак, р, го, Ин, уље, алов, груб, о, опа, Б, НОВИ САД, ље, Си, Трубар, јана, Ирена, маказе, ам

Издаје и штампа НО „ПОЛИТИКА“ — ООУР Издања за младе „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“, Македонска 29, 11001 Београд. Директор НО „ПОЛИТИКА“ Вукоје Булатовић. Главни и одговорни уредник „ПОЛИТИКИНОГ ЗАБАВНИКА“ Живо-рад Стојановић. Помоћник главног и одговорног уредника Александар Б. Костић. Уредник: Бојана Дожић, телефон 324-483. Ликовно-графички уредници Владимир Горбунов и Соња Јашовић, телефон 326-620. Поштански фах 124. Телефони: 324-471, централа 324-191 и 323-761. Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају. Огласна агенција: Македонска 35/1, тел. 322-711. На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије број 413-2973-02 од 22. I 1973. године не плаћа се порез на промет.

Цена једног примерка 10 динара

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ

3 месеца	110,00 динара
6 месеци	220,00 динара
1 година	440,00 динара

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО

3 месеца	220,00 динара
6 месеци	440,00 динара
1 година	880,00 динара

Претплата се врши на жиро-рачун број 60801-601-29/28 уз обавезу из-знаку — НО „ПОЛИТИКА“ — ООУР „Продаја“ претплата на лист „По-литикин забавник“

ПРЕТПЛАТА У СТРАНОЈ ВАЛУТИ

САД	\$ 47 —
СР НЕМАЧКА	DM 83.—
ШВЕДСКА	Škr 195.—
ФРАНЦУСКА	Ffr 193.—
ШВАЈЦАРСКА	Sfr 77 —

Уплате из иностранства слати на девизни рачун НО „ПОЛИТИКА“ код ИНВЕСТ БАНКЕ — БЕОГРАД, на рачун број 60811-620-63-257300-00351, са обавезом изнаком, претплата на „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“

Скитница II

У сну, човек се промешкољи и, онако бунован, осети оштре канце глади како му парају стомак, кичму, мозак. Напица кору хлеба и сланину у џепу, стеже их, али се последњом трунком воље одвоји од блаженог уживања, одлажући га за касније када светлаци почну од глади да играју пред очима. Скину опасач са панталона и поче да га жваће и сиса, замишљајући

сподари, ох, какве ли ироније! — смештена у делу, парчету животињског меса, занемарљивом делићу Великог света.

EUROCREM[®]

ЗА ГЕНЕРАЦИЈУ КОЈА РАСТЕ!

Мама зна да је EUROCREM са хлебом већ многио година здрава, укусна, свакодневна храна за њену децу.

EUROCREM огувек чине само природни састојци: млеко, лешник, какао...

EUROCREM се огувек прави брижљиво и пажљиво.

EUROCREM са хлебом огувек даје више: са њим се шћеди.

А највећа гаранција за маму је дугогодишње искуство са EUROCREМОМ у исхрани њене деце.

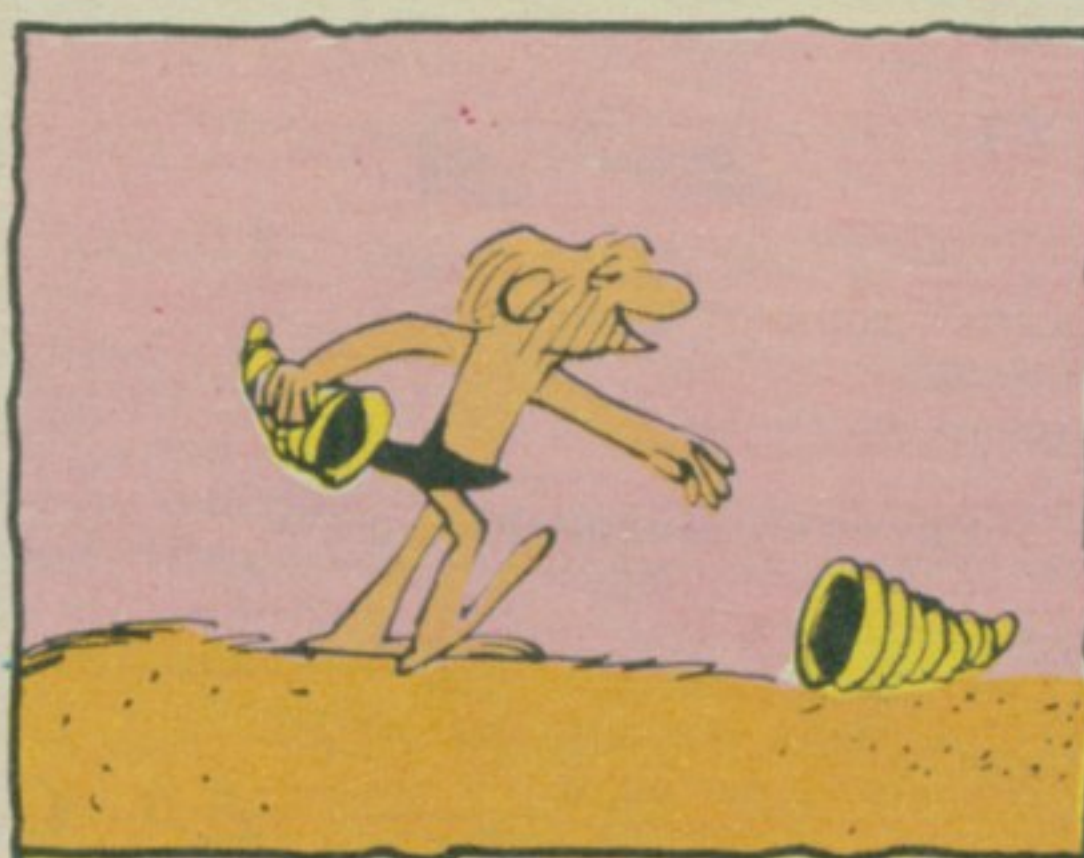
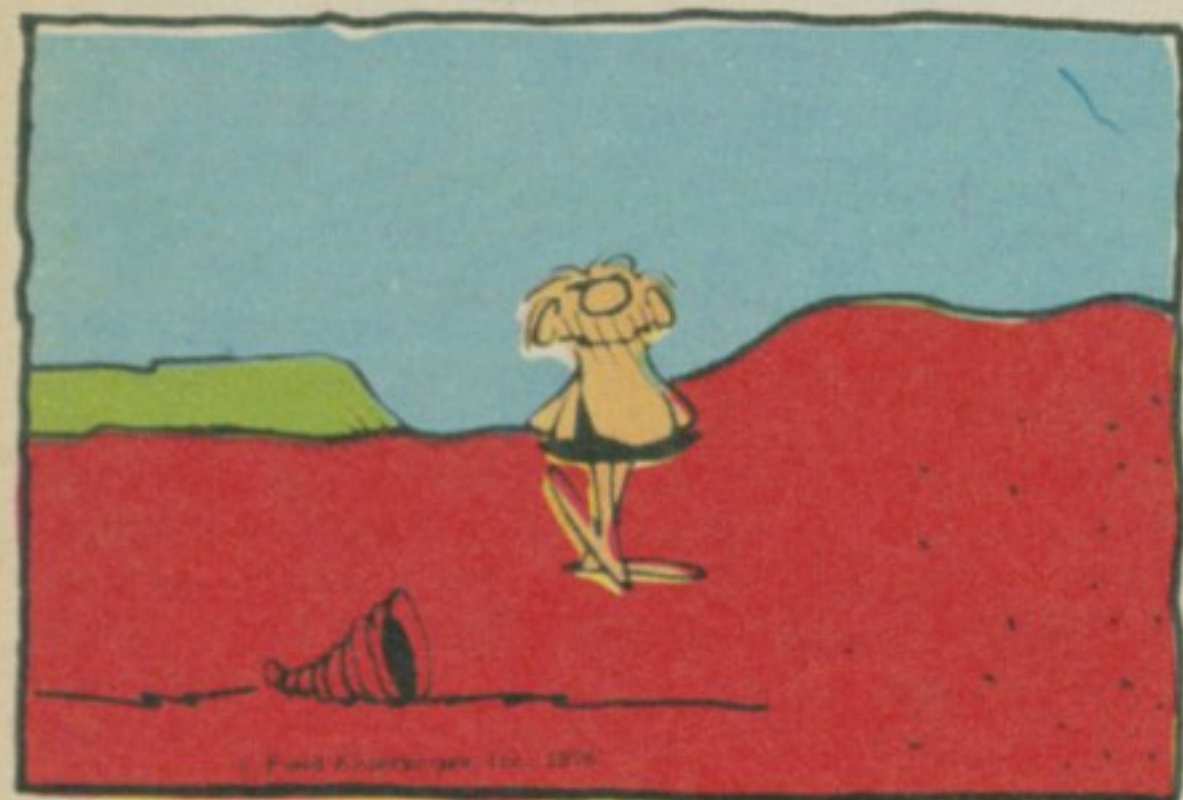
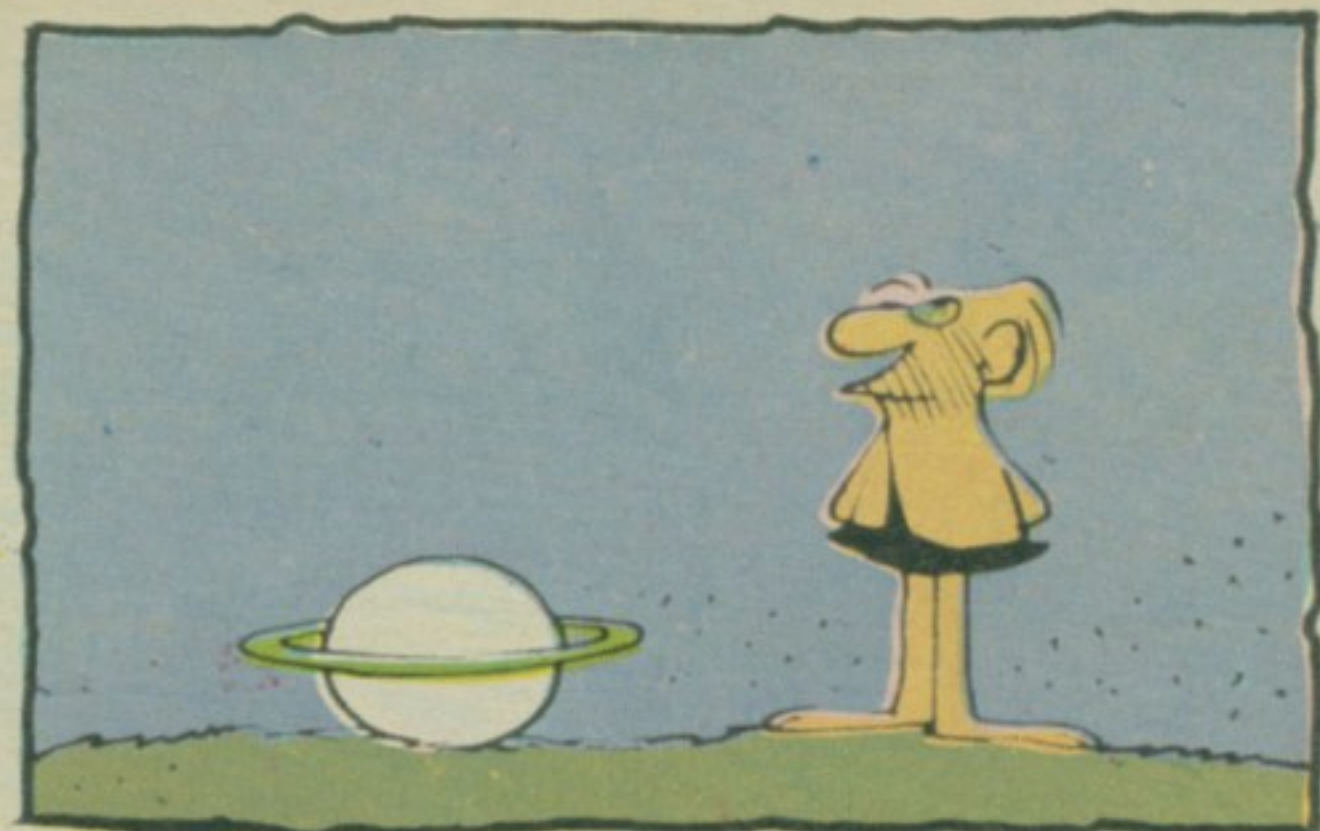
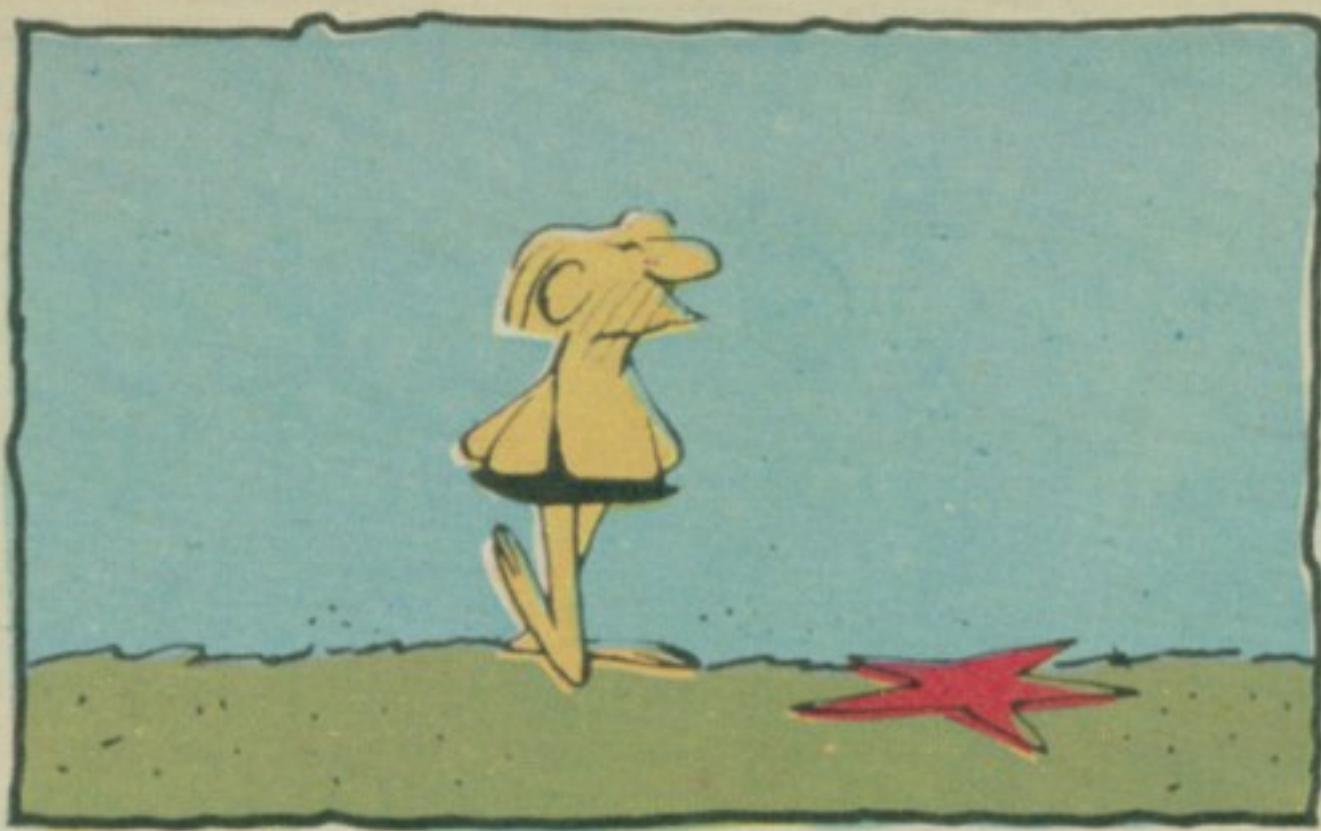
Онда се не треба чудити што мама зна да је баш EUROCREM оно што треба њеној деци.

Због тога вам кажемо:

НИЈЕ ДОВОЉНО ДА ЛИЧИ НА EUROCREM ДА БИ БИО EUROCREM!

ПЕЖНАРИ

НОВО

PEZ® фигурице

PEZ камиони

ДРАГИ ПРИЈАТЕЉУ PEZ-а

Нове фигурице — PEZ КАМИОНИ тражите у вашој најближој продавници.

Играјте се PEZ фигурама, сладите се PEZ бомбонама!

HP Kolinska

ПОЛИТИКИ
ЗАБАВНИК

Мала пошта

11001 БЕОГРАД
МАКЕДОНСКА 29, П. ФАХ 124

Драги Забавниче,

ПОЗНАЈЕТЕ ЛИ МОЈУ МАМУ?

Пишем ти у нади да ћеш ми помоћи: још док сам била мала моји родитељи су се развели. Ја сам остала да са оцем живим у Сремској Митровици. Мајку већ годинама нисам видела а желела бих да се бар дописујем с њом. Адресу јој не знам. Покунала сам све како бих је сазнала али узалуд. Једино што знам је да моја мама живи у Титограду. Зове се Ана Аргутина. Мислим да је курир. Молим све девојчице и дечаке, њихове маме и тате, баке и деке који познају моју маму или знају где се налази да ми пишу на адресу: Мирјана Шимон, ОШ „Јован Поповић“, одељење VIII-2, Улица Петра Прерадовића 5А, 22000 Ср. Митровица.

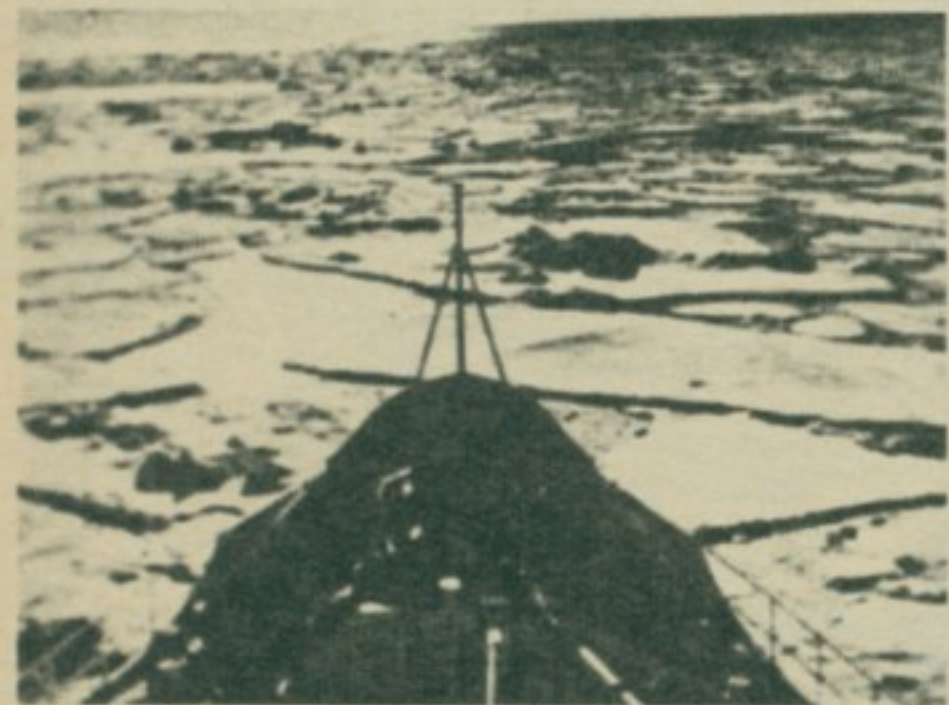
Твоје писмо смо, као што си нас и молила, објавили чим смо могли и надамо се да ће ти оно помоћи да ступиш у везу с мамом. Кад се то буде догодило, јави нам.

ИНТЕРЕСИ ЈАЧИ ОД ЛЕДА

Интересује нас да ли на Антарктику живе људи и којим језиком говоре?

Каролина и Ева,
Нови Сад

Антарктик, копно око Јужног пола, најхладнији је континент на Земљи. Најнижа измерена температура износи — 91,5°C. Отуда ти није чудно што на њему, изузев научноистраживачких база, не постоје никаква друга насеља. Једини, и то привремени, станици Антарктика су научници. Кад је у

питању језик којим говоре, он зависи од тога из које су земље дошли. На овом леденом континенту може да се чује енглески, руски, шпански, француски...

Упркос томе што Антарктик не пружа услове за нормалан живот и рад, подељен је на неколико интересних зона и то: британску, америчку, норвешку, француску, аустралијску, новозеландску, аргентинску, чилеанску.

НИЈЕ ИХ БИЛО МНОГО

Можеш ли да ми одговориш колико је жена добила Нобелову награду? Ако ти није тешко, наведи и њихова имена.

Снежана Мировић,
Никшић

Почећемо са књижевницама јер њих је највише међу женама добитницама Нобелове награде. Године 1909. награду је добила Шведанка Селма Лагернеф, 1926. Италијанка Грација Деледа, 1938. Американка Перл Бак, 1945. Чилеанка Габријела Мистрал и 1966. Немица Нели Сакс. За радове из области физике ниједна жена није сама добила награду: Францускиња Марија Кири и Американка Марија Геперт Мајер поделиле су је са својим брачним друговима. Прва је награду добила 1903. а друга 1963. Са научницама које су свој допринос дале на пољу хемије, ствари стоје нешто боље. Тако је 1911. награду добила Марија Кири, 1935. њена кћи Ирена поделила је са мужем Фредериком Жолио. За радове у области медицине, односно физиологије, Нобелову награду је 1947. добила Американка Герт Тереза Кори (поделила је с мужем), 1964. Британка Дороти Кроуфт Хоккин а 1977. Американка Розелин Јелоу. Занимљиво је да је награда која се додељује за допринос светском миру често остајала недодељена. Ипак, остала су забележена имена четири жене које су се „показале“ управо на овом пољу. То су Аустријанка Берта Софи Сатнер, награђена 1905, Американка Џејн Адамс која је награду добила 1931, њена сународница Емили Грин Болч 1946. и 1979. мајка Тереза, Албанка рођена у Скопљу.

АКО ЗБИРКА НИЈЕ ПОПУЊЕНА

Једног дана мој тата је копајући у башти пронашао аустроугарски новчић из 1807. године. Пошто је новчић био веома зарђао, покушала сам да га очистим помоћу турпије и тако сазнала које је године ископан. Да ли можеш да ми кажеш којим средством могу да скинем рђу са оних делова

где је она остала? Интересује ме и колика је вредност овог бакарног новчића и да ли би га неки музеј откупио?

Снежана Јанковић,
1 Ново насеље 31,
Опово

Бакарни новац се чисти електролизом а ти сигурно немаш у слова за то. Што се тиче његове нумизматичке вредности, она сигурно није велика. Уколико желиш да га продаш, покушај то у Народном музеју у Панчеву. Можда је њима потребан за збирку из тог периода.

И ЗА НАС ЈЕ ТАЈНА

Молим те да ми кажеш да ли је академски сликар Драгутин Кастриоти поријеклом из Италије и какву је тематику обрађивао? Желио бих, сто тако, да знам да ли је за вријеме балканског рата живио у Србији и да ли је у неком сродству са Скендербегом?

Озрен Радуловић,
Браће Одића 69
Бањалука

И поред тога што располажемо обимном литературом, име Драгутина Кастриотија нисмо пронашли. Према томе, сва твоја питања остају без одговора. Међутим, надамо се да ће нам се јавити читаоци који нешто знају о овом сликару и да ћемо онда моћи да ти помогнемо.

ДА СЕ УШТЕДИ БЕНЗИН

Имам „фолксваген 1200“ и добро познајем готово све делове његовог мотора. Размишљајући дошао сам до закључка да бих за овај аутомобил могао да конструишем мотор који би трошио мање бензина. Зато бих те молио да објавиш адресу Творнице аутомобила Сарајево.

Иван Марић,
Војислава Илића 45а
Београд

Можеш да пишеш на адресу: Творница аутомобила Сарајево, Вогошћа. Међутим, колико ће ти то вредети не знамо јер се овај тип аутомобила више не склапа.

ЧВОРИЋ КОЈИ БОЛИ

Сваког месеца излази ми чмичак па ме боли око. То ми веома смета, гм више што имам утисак да сви гледају у мене и да ми се ругају. Чак ми се и другови у школи смеју. Моја мама каже да то није ништа и да не треба да се секирам али ја не могу да се смирим. Шта да радим?

Марина Скочић,
Падинска Скела

Чмичак је гнојно запаљење лојних и знојних жлезда очног капка. Тај чворић са веома болним отоком најчешће се јавља после стафилококне инфекције ока. Неке особе су му веома наклонене и ти си очигледно једна од њих. Кад поново добијеш чмичак, покушај са стављањем топлих сувих облога. И још нешто, пажљиво ишчупај захваћену трепавицу и

он ће проћи. Уколико је чмичак већи и ако ти је око црвено, јави се лекару да би ти дао неку антибиотску маст. Ако се код тебе чмичак заиста толико често јавља, треба да одеш код лекара и контролишеш шећер у крви.

ЗАШТО ЋУТИМО?

Писала сам ти већ седам пута, молећи те једно те исто а ти — ништа. Знам да ти и други читаоци пишу и траже твоје одговоре али ово је превише! Да ли се моја писма негде загубе или не знаш одговор? Због упорног ћутања почињем губити поверење у тебе и твоју рубрику. Јасно ми је и да моје питање није баш неко много важно, а и не ради се толико о њему већ о томе ко води ову рубрику. Можда добијаш слична писма, можда те и други критикују, али буди сигуран да ти ово не пишем злонамерно. Ако ипак прочиташ и моје писмо, ево још једног питања на које бих желела одговор: ко је Курт Расел? Желела бих да знам што више о њему, где живи, шта ради. Једино што знам је да је глумац и да је глумио у неким весетрницама, љубавним причама, филму о Елвису Преслију. Желела бих да знам да ли је у сродству са режисером Кеном Раселом?

Мирјана Керкез
Немањина 5
Загреб

Одговор на твоје питање, Мирјана, нисмо дали из два разлога: први је тај што нам је у руке дошло тек оно писмо за које ти кажеш да је седмо и други, што, а то си, с обзиром да си наш редован читалац, веровно приметила, не пишемо о животу глумца. Њиховим стварањем, хобијима, љубавима, животима, баве се други листови. Неки од њих чине то стално, други повремено. Навешћемо ти само неколико таквих листова: „Свијет“, „Нада“, „Базар“, „Радио ТВ ревија“. Дакле, разлог нашег ћутања је — концепција листа. Надамо се да ћеш и ти и сви остали читаоци који нас моле да им што опширније одговоримо на питања о животу наших и страних глумаца, о томе да ли су глумили или не у неком филму и где станују, уважити ово наше „правдање“. Оно што важи за глумце важи и за певаче и спортисте. Кад пишемо о њима, пишемо зато што су направили неки подвиг или се нашли у ситуацији која није свакодневна а представља занимљивост за наше читаоце.

ОД МИРИАМ — МАРА

У прошлом броју „Политикиног забавника“ моја сестра и ја прочитале смо писмо које ти је послала девојчица Сандра, па смо се и ми заинтересовале за порекло наших имена. Надамо се да ћеш и нама одговорити као и Сандри!

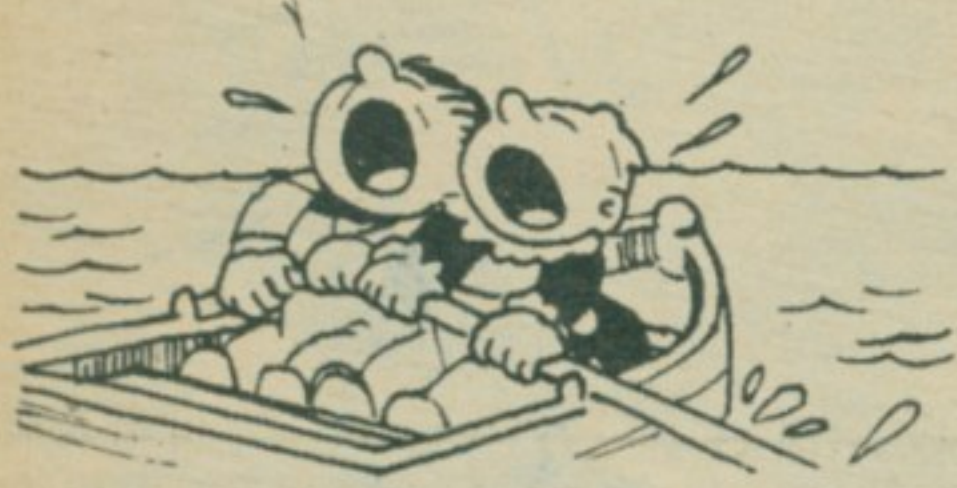
Мара и Миљојка
Чачак

Твоје име, Маро, изведено је од Марија које, опет, води порекло од хебрејског Мириам. Осим тумачења да је то библијско име нисмо нашли више никакво објашњење о Мириам. Што се твог имена тиче, Миљојка, оно је изведено од Миљ(а) на који је додат наставак „ојка“.

БЕЗ БИМА И БУМА

Желио бих да знам ко је аутор стрипа „Бим и Бум“ и да ли су се ови цртани јунаци појавили и у првом броју Забавника?

Жељко Мартинић,
Сплит

Аутор стрипа „Бим и Бум“ је Американац Мајк Сенић. Популарних цртаних јунака није било у првом броју „Политикиног забавника“ који је изишао 28. фебруара 1939. године.

НАСЛЕЂЕ ОД ТАТЕ

Волио бих да ми одговориш на питање шта је то монархија?

Денис Гиљевић,
Баћина 76
Кардељево

Монархија је реч грчког порекла и означава државу на чијем челу стоји владар а он може да буде кнез, цар, краљ, војвода. Владар, односно монарх, то обично постаје наслеђем. Дешава се и

да буде изабран. Иначе, постоје две врсте монархије: уставна, кад владар влада по уставу и уз помоћ народног представништва, и апсолутна у којој има неограничену власт.

ЧУЋЕШ НА ЛИЦУ МЕСТА

У понедељак, 3. марта, ове године гледао сам емисију „Пећине источне Србије“ која ми се веома допала али и пробудила у мени жељу за истраживањем још непознатих пећина. Зато те молим да објавиш адресу неког спелеолошког друштва у Београду. Надам се да оно постоји. Не знам да ли је то важно за упис ал напомињем да имам 14 година.

Миодраг Кашанин,
Булевар АВНОЈ-а 43/40
Нови Београд

При Планинарско-смучарском савезу Београда постоји и Спелеолошки одсек. Његови чланови се састају сваког уторка у 20 часова у просторијама Савеза који се налази у Улици Змаја од Ноћаја 9, на четвртој спрату. Можеш да постанеш члан Одсека и поред тога што имаш 14 година. За учлавање нису потребни никакви специјални услови: једино је потребна сагласност родитеља и да с добар ђак, односно да не кубуриш с оценама. Јер, како су нам у Одсеку рекли, школа је на првом месту. О свему осталом сазнаћеш на лицу места.

ИГРАТИ, ИГРАТИ...

Желела бих да се упишем у неку школу модерних игара па бих хтела да знам да ли таква школа постоји у Београду, где се налази и када се врши упис?

Снежана из Београда

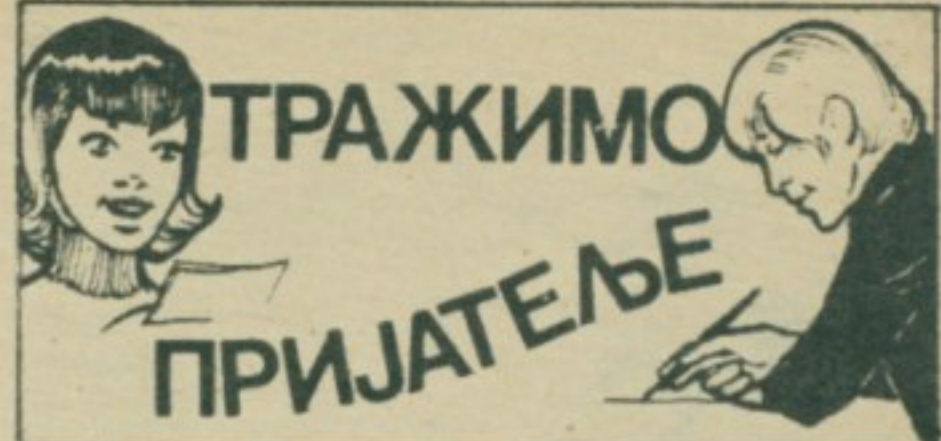
У хали „Пинки“ у Земуну, Градски парк 2, одржавају се курсеви модерних игара. Упис се врши сваког 15. у месецу. Часови се држе три пута недељно. Постоји нижи, средњи и виши курс. Уписни

БИТИ ИЛ' НЕ БИТИ!

Желела бих да постанем туристички водич и моји родитељи се с тим слажу. Међутим, од многих сам чула да то није посао за жене па те зато молим да ми кажеш да ли је то тачно?

Гордана Кнежевић,
Улпијана С-II-3
Приштина

Посао туристичког водича није резервисан искључиво за мушкарце, њега подједнако добро обављају и жене. Можда је он мало напорнији од седења за канцеларијским столом али је сигурно да може да пружи велико задовољство јер је веома динамичан. И зато, ако волиш да се срећеш са људима, да путујеш и имаш увек спреман кофер, не оклевај!

Тео Антуновић, 58212 Каштел Сућурац, Магистрала 44 — 13 година, сакупља маркице, значке и разгледнице, навијач „Хајдука“

Снежана Илић, 11090 Београд, Ивана Мичурина 44/16 — 13 година, сакупља разгледнице и маркице

Мирјана Беслаш, 34000 Крагујевац, Срете Младеновића 1/24 — 13 година, одговара свима, навијач „Партизана“

Славица Чолаковић, 15214 Дебrc — 13 година

Маријана Лубовац, 59300 Книн, Петра Драпшина 10 — 11 година, сакупља значке, привјеске и хемијске оловке

Свјетлана Марчинко, 41000 Загреб, Алеја Наде Димич 37 — 13 година, воли све што воле млади

БАБАЛУ ВЕЛИКА НАГРАДНА ИГРА KOLOY'S 7x7

БАБАЛУ-КВИЗ

1. Где се налази највише дрво на свету?

ДО 1856. године највише дрво на свету била је једна секвоја која расте у Хамболт стејт парку у Далервилу (Калифорнија). Ова џиновска секвоја, названа Оснивачево дрво, проглашена је 1830. године највишим дрветом на свету јер је после мерења утврђено да има 110,9 метара. Двадесет и шест година касније ова секвоја је изгубила титулу шампиона — несрећним случајем: гром јој је однео врх. Њена висина је смањена за 5,49 метара. Титулу шампиона преузела је једна друга секвоја која се налази недалеко од места Апер Бул Крик. Приликом последњег мерења, почетком шездесетих година, имала је 112,17 метара.

2. Поуздано се зна да је Димин прослављени јунак д'Артањан, један од тројице мускетара, постојао. Ко су и шта су заправо били мускетари?

МУСКЕТАРИ су били, прво француски ратници-пешаци наоружани мускетама (врста старинске пушке). Од 1560. тако су називани коњаници, племићи. Уз сваког од ових мускетара ишао је пешице

слуга који је носио мускету јер је ово оружје било тешко. Шарл IX је, касније, наредио да мускетари морају сами носити своје пушке. Године 1622. Луј XIII је наоружао мускетама једну чету која је названа мускетарском. Године 1660. кардинал Мазарен је поклатио своју чету мускетара краљу, а овај им је обезбедио само огртач и пушку. Мускетари су се одевали о свом трошку. Њихов задатак је био да обучавају младе племиће ратним вештинама.

3. Од када се одржавају бицикличке трке?

БИЦИКЛИСТИЧКЕ трке почеле су се одржавати убрзо пошто су први бицикли, овакви какви су данас, с педалама, почели се серијски производити у фабрици Пјера Мишоа у Француској 1861. године. Прва трка на том новом превозном средству организована је 31. маја 1868. године у месту Сен-Клу, недалеко од Париза. Победник је био Енглез Џејмс Мур. Осам година касније, 1869. године, организована је и прва велика трка од града до града (од Париза до Руана). И на овој трци победио је Џејмс Мур који је раздајину између та два града превалио за десет сати и 34 минуте.

